

УСС

українські
січові стрільці

ПРАПОР УКРАЇНСЬКИХ СІЧОВИХ СТРІЛЬЦІВ.

українські січові стрільці

1914 - 1920

РЕПРИНТНЕ ВІДТВОРЕННЯ З ВИДАННЯ: ЛЬВІВ, 1935

українські січові стрільці

1914 - 1920

Українські січові стрільці 1914—1920 (Зб.)
Львів: Світоч, 1991. — 160 с.

Фотозбірок, який вийшов світ у Львові 1992 року і був підготовлений на згадку про діяльність українських січових стрільців Українського національного єврейського фотографічного товариства (УНЄФ). Збірок складається з 160 фотографій, які виступають як історичні документи, так і зображення сучасних січових стрільців. Збірок є чудовим подарунком для всіх, хто цікавиться історією України.

Матеріали до альбому зібрали:
д-р Іван Іванець
і Василь Софронів-Левицький

Текст зредагував
д-р Богдан Гнаткевич
при співпраці Льва Лепкого
та д-ра Івана Німчука

Ілюстративну частину оформив
д-р Іван Іванець
Ситуаційні малюнки рисував
інж. Северин Пастернак

Українські січові стрільці, 1914—1920 (За
ред. Б. Гнаткевича та ін.; Іл. оформл. І. Іван-
ця.— Репринт. відтворення з вид. 1935 р.—
Львів: Слово, 1991.— 160 с.
ISBN 5-7707-1660-6

Фотоальбом, який побачив світ у Львові 1935 ро-
ку і був підготовлений на відзначення двадця-
тирічного ювілею створення Українського січово-
го стрільцтва (УСС), містить унікальні фотографії,
що супроводжуються детальними науковими
коментарями. Ілюстрації дають змогу ознайоми-
тись не тільки з героїчними змаганнями УСС, але
й суворими буднями борців за незалежність
України.

Для всіх, хто цікавиться історією України.

НА ПЕРШОДОДНІ СВІТОВИЙ

Всім, що причинились до видання книжки редакційною співпрацею чи матеріальною піддержкою, а саме: Товаришам зброї, Українським Установам у Львові, Перемишлі і Тернополі, А. С. Брикові — Голові Т-ва „Українські Січові Стрільці“ ім. полк. Д. Вітовського у Вінниці, складаємо на цьому місці щирю подяку.

ЮБИЛЕЙНИЙ КОМІТЕТ.

Дізнавши, що в Україні вийшла друком перша книжка „Світові Додатки“ до „Української Зброї“, ми з радістю вітаємо її вихід. Це перший крок до розбудови української літератури. Ми будемо раді співпрацювати з вами в цьому напрямку. Якщо ви будете наділяти нас своїми статтями, ми будемо дуже вдячні.

Ми будемо раді, якщо ви будете наділяти нас своїми статтями. Ми будемо раді, якщо ви будете наділяти нас своїми статтями. Ми будемо раді, якщо ви будете наділяти нас своїми статтями.

В Україні вийшла друком перша книжка „Світові Додатки“ до „Української Зброї“. Це перший крок до розбудови української літератури. Ми будемо раді співпрацювати з вами в цьому напрямку.

Ми будемо раді, якщо ви будете наділяти нас своїми статтями. Ми будемо раді, якщо ви будете наділяти нас своїми статтями.

Ми будемо раді, якщо ви будете наділяти нас своїми статтями. Ми будемо раді, якщо ви будете наділяти нас своїми статтями.

...нашого народу, який виступав проти імперіалістичної політики...

Українські сичові стрільці 1914—1920
Львів, 1991. — 160 с.

НАУКОВО-ПОПУЛЯРНЕ ВИДАННЯ

...у 1914 році в Україні відбулися події, які мали велике значення для українського народу...

НАУЧНО-ПОПУЛЯРНЕ ВИДАННЯ

УКРАЇНСЬКІ СИЧОВІ СТРИЛЬЦІ [1914—1920]

(на українському мові)

Художнє оформлення Ю. Т. Сидоряка
Фотозаймка М. М. Були
Художні і технічні редагування Е. А. Каменчик

Підп. до друку 05.10.91 р. Формат 60x90¹/₁₆. Папір офсет. Офсетний друк. Умовн.-фарб. відб. 20,5. Обл.-вид. арк. 19,61. Тираж 20 000 прим. Вид. № 006. Зам. 1—2482.

Мале підприємство «Слово»
290000 Львів, вул. Університетська, 1
Головне підприємство республіканського виробничого об'єднання «Поліграфкнига»
252057. Київ, вул. Довженка, 3.

напередодні СВІТОВОЇ ВІЙНИ

Із хмар, що від кількох літ чорними клубами збиралися на політичному небозводі Європи, вдарив перший грім: у Сараєві, столиці австрійської провінції Боснії, згинув від куль сербського революціонера Принціпа австрійський престолонаслідник архидук Фердинанд і його дружина Софія.

Після першого грому зв'язався світовий буревій, що струснув в основах усіми європейськими державами й народами. Одні з них змів із лица землі, інші воскресив. Одним народам кинув золоте яблуко свободи, в інших роздув іскру бажання волі.

Розділена кордоном на дві половини стрепенулась від бурного подуву війни й Українська Земля. На її заході, на галицькому небозводі, рука українського народу огненними буквами писала три величні слова: Українські Січові Стрільці.

Українські Січові Стрільці — це вивіт і завершення першої доби галицько-українського відродження.

Вогонь світової війни спалахнув у часі, коли Галичина на кожній ділянці свого національно-суспільного життя зробила великий поступ. Після сумного переддню 60-тих та 70-тих років розцвіло життя Галицької Волисті. Розвинулась українська політична преса, народне шкільництво, zorganizовано тисячі читальне, кооператив та сільсько-господарських кружків. Культурні й економічні установи були в розгоні діяльності. До того всього

дійшли галицькі Українці без чужої допомоги і лише завдяки своїй праці та витривалості. Осяги давали почуття сили. До розбудження мас причинились у великій мірі українські політичні партії, що в боротьбі з ворожими течіями оформили політичний світогляд народу. Московіфство, ця важка недуга народнього організму, уступало перед розбудженою стихією назріваючого українського націоналізму.

Московським царатом, що став потугою на побоевищі Полтави, стрясла революція 1905 р. Вона спалахнула внаслідок програної війни з Японцями. Російська деспотія, що нищила кожний пров української національної окремішності, не знищила рідної культури та живого слова. Нова хвиля національно-культурного відродження на Придніпрянщині скріпила духовий зв'язок між обома вітками народу, головню на полі літературної творчості й наукової праці.

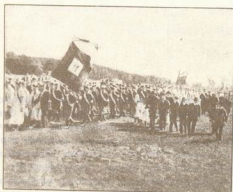
В часі цього розквіту Галичина покривається також мережею пожежарничо-руханкових товариств «Соколів» і «Січей», в яких українська молодь учиться жертвенности, відваги та карности. Перше сокільське товариство засновано у Львові в р. 1894 за почином інж. В. Нагірного. Першу «Січ» оснував 1900 р. організатор січового руху д-р К. Трильовський, у селі Завалю, снітинського повіту. Перед самою світовою війною працювало в Галичині около 900 сокільських гнізд і поверх тисячки «Сі-

Д-р Кирило Трильовський, організатор Січей і перший голова Українського Січового Союзу.

Инж. Василь Нагірний, основник т-ва «Сокіло»

Соколи в поході, Стрий 1909.

Посвячення Січового прапору в Черніацях.

чей». Цей організаційний рух захопив також Буковину. Це вже була сила, що хотіла проявити себе у збірних виступах. Висловом цього були повітові та окружні здвиги.

В 1908 р. Австро-Угорщина прилучила до себе Боснію, окуповану ще 1878 р. Шум з цього приводу, що з'явився у світовій пресі, напруження між Росією та Австрією, частинна мобілізація тих держав виявили недвозначно наміри царату також щодо Галичини, як тодішнього Піємонту українського націоналізму. Всі відчували, що в разі зудару Українці мусять стати активними в обороні свого існування. Свідомість цього викликала у великої частини української молоді потребу перевірки поглядів на дотеперішні тактичні способи політичної боротьби та разом з тим і на відношення до мілітаризму. Ця молодь починає організуватися по пластових гуртках, в яких ознайомлюється з військовою літературою та військовим ділом. Львівські ученики середніх шкіл організують у 1911 р. перший тайний військовий гурток «Пласт» з метою військового вишколу. Його основниками та діяльними членами були відомі пізніше старшини У. С. С. І. Чмола, В. Кучабський, О. Кучерішка, П. Франко, О. Степанівна, О. Яримович та Р. Сушко. Від того гурта виїхали пізніше, в 1913 р. молоді студенти Лизанівський, Юліан Охримович, Семиць і ще кількох до Києва. Їх завданням було пропагувати між придніпрянською молодію ідею збройної боротьби. М. ін. за їх починком у березні 1914 р. українське студентство Києва демонструвало вперше під жовто-блакитними прапорами з приводу Шевченківських свят.

Деякий вплив на початки українського військового руху мали також польські військові організації. Серед польського громадянства традиція боротьби з царатом була живіща, як у нас. Ветерани повстанці 1863 р., польська література, плястичне мистецтво оживлювали минуле та поривали молоді до боротьби за самостійність. Зокрема відомий революціонер, померший маршал Польщі, Йосиф Пілсудський, дав почин до створення перших військових організацій, що у скорому часі охопили цілу Галичину і стали справжнім військовим поготівлям польських визвольницьких ідей.

В 1912 р. вибухає балканська війна, в якій переможили Болгари, Сербі та Черногорці відібрали від Туреччини решту своїх земель. Ця війна зрушила знову міжнародний спокій, а в поневоленних народів розогнила бажання волі.

З приводу цих подій, дня 7-го грудня 1912 р. відбувся з'їзд українських нотаблів та вирішив, що в разі збройного зудару між Австрією й Росією український нарід стане проти російської ім-

перії. Такуж ухвалу прийняли 14-го грудня збори українського жіноцтва.

Небаром гурт львівських політичних діячів рішив у висліді тих заяв приступити до організації військових товариств. Для цього засновано навіть міхпартиійний комітет, та він через політично-ідеологічні непорозуміння розійшовся небаром з нічим. З мертвої точки рушив справу українських військових товариств д-р К. Трильовський, якому вдалося затвердити в галицькому намісництві статут військового товариства, що був уподібнений до статуту тодішнього польського «Штельца».

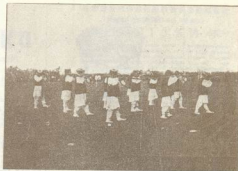
Таким чином добуто правну основу для української військової акції.

Перше українське військово товариство під назвою «Січові Стрільці» засновано у Львові в березні 1913 р. Головою товариства став д-р В. Старосольський. Незабаром повстали подібні товариства також у краю. Вони творилися звичайно як окремі секції при місцевих «Січах» або «Соколах».

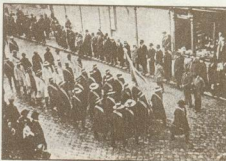
Чималий ідеологічний вплив на настрої тодішньої молоді мав д-р Дмитро Донцов, що між іншим на зїзді Українського Студентського Союзу, 2—4 липня 1913 р., виголосив реферат на тему «Українська молодь і теперішнє положення нації». Донцов, що пізніше був членом Союзу Визволення України, станув вже тоді на становищі активної боротьби проти Москви та голосив потребу мілітарного виховання української молоді.

Восенні настрої, що полонили молодь, захопили також українське жіноцтво. Велике зрозуміння справи та активність виявила п-ї Константина Малицька. На згаданій передше довірочній нараді українського жіноцтва у Львові, д. 14 грудня, в якій взяли участь представниці тодішніх жіночих організацій: Жіночої Громади, Жіночого Кружка У. П. Т. та секції студенток, покликано до життя виконний комітет під назвою «Жіночий організаційний Комітет». Комітет видав відозву, організував санітарні курси та кинув гасло збірки гроша на потреби України. Зібрані гроші Комітет передав у часі мобілізації Українській Боевій Управі в сумі понад 9.000 корон. Цей дар жіноцтва був у початках творення частин У. С. С. одним з перших грошевих засобів. Українське жіноцтво взяло також активну участь у стрілецьких рядах і дало таких відомих боевників, як Олена Степанівна, Гандзя Дмитерко, Павлина Михайлишин та Софія Галечко.

Провід над стрілецькими товариствами перебрав тразу Український Січовий Союз, потім з поширенням організації потворилися ще інші центри такі, як окрема секція при Товаристві «Сокил-Батько» та львівська студентська організація під назвою «Січові Стрільці II».

Вправн Січовиків ірисамк.

Зі сокильського здангу у Львові в 1912 р.

Д-р Володимир Старосольський,
кошовий Січових Стрільців II.

Поза Львовом виявили найбільше діяльності стрілецькі товариства в Бориславі, Тустановичах, Ясениці Сільній, Сокалі та Яворові. Для розвитку трьох перших товариств заслужили головно інж. Филип Левицький, тодішній директор копалень нафти в Бориславі, Клим Гутковський, Остап Сасик, Л. Лепкий, А. Максимович, Т. Бундзяк і Г. Косак, для сокальського О. Семенюк та О. Демчук. Всіх стрілецьких товариств у Галичині засновано до війни 96. Одні підчинилися Січовому Союзові, інші признавали провід «Сокола-Батька», яким кермував тоді І. Боберський, визначний педагог, послідовний пропагатор сокільської ідеї та дисципліни збірного зусилля.

Виявом української організованої сили був день січово-сокільського здвигу, 28-го червня 1914 р. Вулицями Львова перейшов під звуки оркестру багатотисячний похід «Соколиків» та «Січей». Перед великою сокільською та січовою стрільцею, яких захоплене громадянство зустрічало грімким та радісним «слава» та засипувало цвітами. Коли знову на площі Сокола-Батька, підчас військових вправ появились озброєні відділи стрілецьких організацій, багатотисячну масу глядачів охопив нечуваний ентузіязм, який виявився в бурі оплесків та сльозах радості.

Смерть або Воля,
членська відзнака Січових Стрільців II.

Пластові вправи на Чорногорі

Січові Стрільці, що їх зорганізував Роман Дашневич.

ВІДГУКИ

орган української молоді

ЗМІСТ:

В очній мові
 М. Павлик. Мір
 М. Якимович. Навчальні війни.
 Лисича. З життя Шевченківців.
 М. Якимович. Прогнози до науки
 майбутнього.
 Микола Кобилянський. Мова.
 Різдво. Роман Степан Кравченко.
 С. Г. Лисича.
 Як виступати. Життя української
 молоді.
 М. Якимович. На тему українського
 націоналізму.
 Дмитро Приймачук. З української
 мови.
 Глинка. — Сторінка. Мислитель чи
 діяч.
 З життєвої мови: Життя.
 Промисел. З життя вступу в Со-
 ціалістичну організацію Тараса
 Шевченка.
 М. Якимович. Мова в сь-
 родній мові.

=====

Орган української молоді

ВІДГУКИ

створити собі за завдань місце мисленнє в питанні само-
 становлення українців і на основі доброго знання держави
 і фізичної, згуртувати на ній найбільш талановитих синів України
 й саме поставити цілюче — Самолюбство Українок — про-
 понесено організувати над її фундаментом, союзом і
 метою, щоб перш за все представити матеріальну
 науку і щоб самими у розширенні боротьби не втратили голови
 Як орган молоді Відгукі повинні бути мислитель і умілий
 центром життя української молоді, як також по-
 становити життя української молоді, як також по-
 становити польський і російський.

- (Після цього повідомити мислитель ся —)
- 1) стати вільнолюбивим життєм молоді.
  - 2) стати організатором фізично-мислительного життя.
  - 3) стати організатором української молоді.
  - 4) бути організатором української молоді.
  - 5) бути організатором української молоді.
  - 6) бути організатором української молоді.
  - 7) бути організатором української молоді.
- Відгукі повинні бути мислитель і умілий і повинні
 мати конспірацію на 30 стор. Прогнози річної мислитель
 організації в Україні 5 стор., в Росії 3 стор.,
 в Англії 2 стор.
- Останній розділ, та згуртувати на ній, просямо скла-
 ти на адресу:

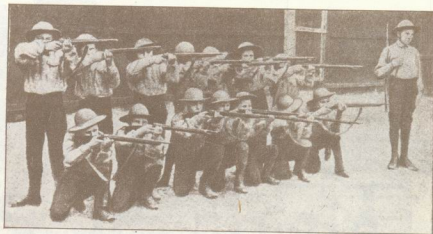
Олександр Кучерішкін, студ. к. н.
 Львів, вул. Шевченка к. 57. 11. стор. 1. н.
 Др. Волод. Старосольський, жидівський вул. Львів, Кошарник, 14.
 Іван Чоха, студ. Філософії, Львів, Бульварний, 21.
 Організаційний комітет і редакція. ВІДГУКИ ВАСИЛІВ.
 З Даремної Українки в Львів, 124 Кошарник 14.

Перша та остання сторінка «Відгуків».

Визнака з печаткою Січових Стрільців II.

Доріст «Сокола-Батька»
 при науці стрільця.

Ольга Левичко-Басараб,
 в однострою Січ. Стр. II.

Константина Малицька,
 голова Жіночого Орга-
 нізаційного Комітету.

3/. Подоріст за наданням, викривний проєкт, місний черевник 1
 річки чияк спеш кождей з учеників дістає окремо.
 6/. Згодається спеш участь наділаємо до 10. мая 1914 р. і
 го часу наділає пурму рету в висоті 5 Кор. / петь корол.

----- З вітальними привітан

1 в. в'чарті 1914 року

адреса Г. грошевих послюко

Др. Волод. Старосольський, жидівський вул. Львів, Кошарник, 14.

адреса II. по Інструментів:

Іван Чоха, студ. Філософії, Львів, Бульварний, 21.

Урнамок правильника Січ. Стрільців II.

Відділ стрільців під проводом д-ра С. Шухевича на чолі здигового походу 28. червня 1914 р.

Січові Стрільці в Бориславі. По середині кошовий інж. Филип Левницький.

Осия Яримович,
як пласту.

Пластуни у зданговому поході 1914 р.

Проф. Іван Боберський,
провідник здангу 1914 р.
з булавою.

Відділ Соколів зі села Ременова, львівського повіту.

Семь Горук,
організатор сокольських
стрільців.

Вправа Снових Стрільців у розстрільній на зданговій площі, 1914 р.

Чет. Іван Чмола,
організатор стрільцького
руху між студентством.

українські січові стрільці

Михайло Галуциньскій.

Теодор Рожанковський,
перший командант У. С. С.

Група стрільців сотні Дідушка у Львові, серпень 1914.
Від гори зліва: О. Вахнянин, О. Перфецький, А. Зелений,
Ф. Черник, Б. Вахнянин і Т. Виницький.

Саме в дні 28-го червня 1914 р. тоді, коли український нарід у Львові маніфестував свою силу та осяги, в Сараєві погіб австрійський наслідник престолола. За місяць знялась над Європою воєнна хуртовина, почалася світова війна. 28-го липня виповіла Австрія війну Сербії, 5-го серпня Росія Австрії.

Для 30-го липня зложили львівські стрілецькі організації спільний Комітет з участю д-ра Старосольського, Чмоли, Гаврилка та Степанівної. 2-го серпня українські політичні партії об'єдналися в Головну Українську Раду з метою вести на час війни незалежну українську політику. Головна Українська Рада, як найвища установа краю перебрала у свої руки також організацію українського війська. Для цього устанолено Українську Боеву Управу під кермою д-ра К. Трильовського. У склад У. Б. У. увійшли: д-р К. Бірецький, І. Боберський, Д. Вітовський, д-р М. Волошин, М. Генник, С. Горука, Д. Катамай, Т. Рожанковський, В. Темницький та д-р С. Шухевич.

На бажання У. Б. У. австрійська військова влада згодилася звільнити з дієвої армії для потреб Українського Легіону 100 старшин українців, однак вдалося звільнити лише 16 старшин та кількох підстаршин. Зі старшин приділено до Легіону Т. Рожанковського, М. Галуциньського, д-ра М. Волошина, д-ра К. Бірецького, С. Горука, Г. Коссака, д-ра Н. Грняка, д-ра Томашівського, Р. Дудинського, Е. Коника та В. Дідушка; з аспірантів на старшин та підстаршин д-ра Новаківського, О. Семенюка, Я. Струханчука, Д. Вітовського, М. Бородієвича, М. Генника, Д. Кат'яма, М. Барана, О. Будзиновського та К. Гутковського.

Д-р Кость Левинський,
президент Головної
Української Ради.

Головна Українська Рада до всего Українського Народу!

Гряде великий час, гряде велика година!

Україно, ти велика історія, ти велика боротьба, ти велика боротьба!
Україно, ти велика історія, ти велика боротьба, ти велика боротьба!
Україно, ти велика історія, ти велика боротьба, ти велика боротьба!

Україно, ти велика історія, ти велика боротьба, ти велика боротьба!
Україно, ти велика історія, ти велика боротьба, ти велика боротьба!

Український Народ!

Український Народ! Український Народ! Український Народ!

Босва Управа видала спільно з Головною Українською Радою дня 6-го серпня 1914 р. зазив до українського народу зголошуватися в ряди У. С. С. Та вже кілька днів перед появою цього зазиву зголошувалися добровольці з цілого краю. Для побору добровольців покликано повітові та громадські комітети. Добровольці прибували або просто до Львова, або збиралися при повітових комітетах. Заворухнулась молодь Галичини, масово

ГОЛОВНА УКРАЇНСЬКА РАДА.

ПРЕЗИДНИЙ

- Д-р Кость Левинський, Голова
- Микола Коцюбинський, Голова
- Микола Коцюбинський, Голова
- Д-р Франко Вайда, Голова
- Микола Коцюбинський, Голова
- Д-р Михайло Коцюбинський, Голова
- Д-р Михайло Коцюбинський, Голова
- Д-р Михайло Коцюбинський, Голова

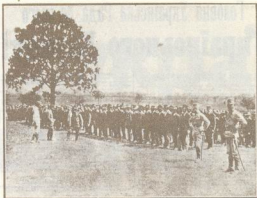
Українська Босва Управа

- Генерал Коцюбинський, Голова
- Д-р Михайло Коцюбинський, Голова
- Д-р Михайло Коцюбинський, Голова
- Д-р Михайло Коцюбинський, Голова
- Д-р Михайло Коцюбинський, Голова
- Д-р Михайло Коцюбинський, Голова
- Д-р Михайло Коцюбинський, Голова
- Д-р Михайло Коцюбинський, Голова

Маніфест Головної Української Ради.

Добровольці відпочивають на площі під Академічним Домом.

Курінь Д. Вітовського на Кайзервальді у Львові.

Українські добровольці їдуть на площу вправ.

зголошуючись до служби в українському війську. У Львові приміщувано добровольців в Академічному Домі та в бурсах Українського Педагогічного Товариства, дяківській при вул. Скарги, в бурсі Народнього Дому при вул. Курковій і в самому Народньому Домі.

На заклик Головної Української Ради та Божої Управи відгукнувся весь нарід. Щедро поспіли жертви на українське військо в грошах, до-

рогочінностях і натурі. Дарунки складали всі, багаті та бідні, інтелігенти, урядовці, робітники й селяни. Навіть австрійські ополченці, що стояли вже під крісом, послали свої дрібні лепти. Послали їх громадно цілі села. Нпр. громада Грибовичі Великі, що розвязала в себе читальню Качковського, зложила при тій нагоді 742 корон, Підберізці 174, Дідилів 184 і 3 мішки білля. Село Гаї коло Львова, в якому стояла сотня Чмоли, харчувало стрільця

Збірка добровольців в Коломні на площі коло Народнього Дому.

БОЄВА УПРАВА У. С. С.

у складі після переїзду у Відень.

Від гори зліва: проф. Іван Боберський, Володимир Темницький, д-р Льонгін Цегельський, д-р Володимир Старосольський, д-р Теофіль Кормош, д-р Кирило Трильовський, д-р Степан Томашівський і Дмитро Катамай.

цілий місяць даром. Робітники фабрики тютюну у Винниках жертвували 174 корон. Повіти удержували власним коштом всіх добровольців у збірних станицях.

Першим відділом, що повстав з львівських добровольців, була сотня І. Чмоли. Вона відійшла зараз після сформування до села Гаїв коло Львова, де простояла до 28-го серпня. Дальше сформувалися сотні В. Дідушка, О. Семенюка та інші. Сотні, зібрані у Львові, зведено у два курні. Першим командував Дмитро Вітовський, другим Ераст Коник. Швидко почалася військова наука та вправи.

В початках організації та праці Українські Січові Стрільці були здані лише на власні матеріальні засоби та на власних людей. Тому не диво, що саме в початках траплялися чималі недостачі та похибки.

Супроти українського народу Австрія вела завжди двобічну політику. Цю тактику вона задержала й у відношенні до Українського Легіону. Австрійський держ. уряд дав щоправда дозвіл на організацію окремої української формації, та рівночасно не піддержував її. Деякі пляни австрійського командування вказували радше на те, що існування Українського Легіону є для нього не на

Дрогобицькі Стрільці перед відїздом до Стрия.

руку і напр. плян висилки тисячки невископелених і неозброєних українських добровольців зі Львова поза лінію Почаїв - Радивилів - Збруч міг легко довести до ліквідації У. С. С. у самих початках. Але тому плянові спротивився рішуче перший командант У. С. С. Теодор Рожанковський і таким чином уритував Легіон від вчасної загибелі. Саме ця подія привела до резагнації Т. Рожанковського. Боева Управа призначила на його місце запасного австр. старшину М. Галуциньського, б. директора української гімназії в Рогатині. Та заки стягнуено М. Галуциньського з австрійської армії, австрійське командування віддало провід У. С. С. чужинцеві, полк. кінноті Молікові.

Дня 18-го серпня 1914 р. прибув у Львів М. Галуциньський і в той сам день приїхав з Відня полк. Молік. Дня 24-го серпня переглянули оба начальники сотні У. С. С. на Кайзервальді. Довгий час компетенції обох начальників У. С. С. не були вирішені, але після переїзду У. С. С. на Закарпаття полк. Молік уступив з призначеного становища.

Тому, що розбита в перших боях австрійська армія відступала на захід, не довелось організувати й вишколити стрілецьких відділів у краю. Прийшла евакуація Львова. Дня 30-серпня львівські сотні У. С. С. переїхали до Стрия і туди стягались також відділи з інших галицьких міст. Та велика кількість добровольців не мала вже змоги туди добитись і залишилась по тому боці фронту.

Відхід добровольців на залізничний дворець у Львові.

Всіх добровольців, що зголосилися в місяці серпні у Львові та на провінції, начислено ок. 28 тисяч. У Львові було при кінці серпня приблизно 2.000 людей. Сам І. курінь Д. Вітовського числив дня 27. серпня 848 людей. У Стрию зібралися з цілого краю лише яких 10 тисяч.

Підчас побуту У. С. С. у Стрию прийшло до перших непорозумінь між ними й австрійським командуванням. Першою притокою до цього була відмова У. С. С. присягати на вірність Австрії. Велике обурення серед Стрілецьтва викликало обмеження сили Легіону до 2.000 людей. Це безприкладне своєю глупотою рішення австрійського командування загрожувало розв'язанням Легіону.

Дня 3-го вересня 1914 вибрано зі всіх стрійських добровольців 2.500 найбільш інтелігентних людей. Того самого дня пополудні У. С. С. зложили присягу і тимсамим станули на службу австрійській державі, під якої прапорами мали піти в бій за волю України.

Зі Стрия переїхали У. С. С. на Закарпаття та станули в селах Страбичів (по мадярськи Мезете-ребеш) і Горонда.

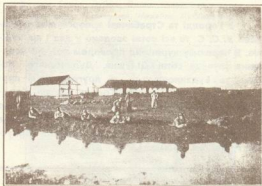
Російська піхота в поході на Галичину.

перші бої

У Страбичеві та Горонді У. С. С. зєднали собі відразу прихильність місцевого українського тоді ще дуже мало національно свідомого населення а також прихильність місцевих Мадярів. Товариське життя У. С. С. зосереджувалось у славній з того часу горондівській коршмі. Там сходилося Стрілецтво у вільних від праці хвиликах на розвагу й обміну думок про майбутнє.

Перед Легіоном розкривалися тоді доволі великі вигляди. Розгорнулася тоді перспектива станути зародком великої української армії, що під проводом ген. С. Шептицького мала через Туреччину та Кавказ продертись на Кубань і звідти рушити на Україну, проголошуючи її самостійною державою. Цю ідею прийняли Німці та обговорювали її дуже поважно з українськими політичними провідниками. Одначе Австрія, що все давала поспух противникам української нації, не прийняла цього пляну й далше ставилась до У. С. С. неприхильно. Це неприхильне відношення до української справи було черговим розчаруванням Стрілецтва. Воно все то більше переконувалось, що українську справу годі вязати з інтересами Австрії та зі сумнівними успіхами її армії.

Австрійське командування таксамо, як уряд, не обчислене у своїх починах, могло кожною хвилиною знищити навіть цей малий зародок української боевої сили. Думкою і починами всього Стрілецтва кермувала тепер одна ідея: за всяку ціну зберегти існування Легіону. В засобах для цього поділялась думка Стрілецтва. Одна частина була тієї думки, що У. С. С., йдучи на жертви, повинні маніфестувати свої переконання та ідею відвагою і бєсвими подвигами. Інші заступали думку, що Стрілецтво повинно зберігати себе від втрат, омиваючи яко мога боїв на фронті й, зберігаючи сили, ждати відповідного моменту для виконання свого покликання в майбутньому. Історія Стрілецтва виявила, що воно вибрало радше перший шлях і пішло ним.

Вправа добровольців у Страбичеві.

Такі то були теми розмов і міркувань серед стрілецьких старшин і серед стрільців у Горонді та Страбичеві. Рівночасно стрілецьке серце живо стежило за ходом подій на фронті, нетерпляче викидаючи нагоди, щобні віч-на-віч ступитися з відвічним ворогом, що заливав Галичину.

Гурт добровольців у Страбичеві.

От. Гриць Коссак,
командант 1-го куреня.

Горонда, край села.

От. д-р Степан Шухевич,
командант 2-го куреня.

У Горонді та Страбичеві зреорганізовано ново У. С. С. та всі сотні зведено у два і пів курнів. В першому курні під проводом сот. М. Волошина злучено сотні Дідушка, Дудинського, Коники та Будзиньського, у другому, під проводом сот. Г. Коссака сотні Горука, Барана, Семенюка та Букшваного; до третього півкурня під командою С. Шухевича увійшли сотні І. Коссака та Вітовського. У. С. С. підчинено команді корпусної групи ген. Гофмана.

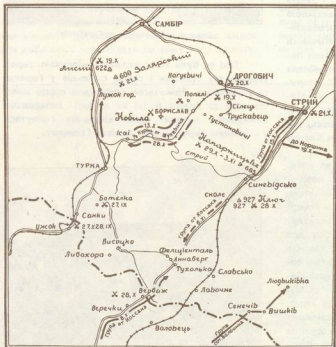
В тому часі У. С. С. жили в дуже поганих матеріяльних умовах. Сумно представлявся виряд У. С. С., еліти українського народу. Стрільці носили подерту військову одягу, мадярського крою, стару подерту обуву та були озброєні кірасами давньої системи Верндля, на один набій, зі шнурком замість ременя до ношення. Тими тяжкими кірасами Стрільці робили вправи і з ними пішли перші сотні на фронт. Документом цього стану залишилася стрілецька пісня:

Машерують добровольці
Через Мезетеребеш,
Чи то військо, чи то банда,
Ти ніяк не розбереш.

Не дивлячись на це, Стрільцтво пильно та з великим запалом готувилось до воєнного діла. Вишколених старшин та підстаршин було дуже мало. Четами, а навіть деякими сотнями проводили невійськові, що перейшли хіба лише стрілецьку школу. Але добра воля, ініціатива та молодечий запал перемогли неодну стрілецькі старшини вчилися самі, рівночасно передаючи знання своїм підчиненим.

Та недовго У. С. С. мали змогу попрацювати над своїм вишколом. Москалі зайняли Галичину й загрожували Мадярщині. Австрійське командування сягнуло вже по останні резерви. Прийшла черга й на У. С. С.

Першою вийшла в поле дня 10. вересня 1914 р. у карпатський просмик біля Веречок, сотня В. Дідушка. Після неї, дня 17. вересня 1914, вихала друга сотня Семенюка на У-

Мапка положіа У. С. С. осіню 1914 р. Пархрещениі шаблі з датою означають бої У. С. С., —> напрямк походу вперед, —>—> відвороту.

жок, а з кінцем вересня вийшли на фронт останні відділи У. С. С. У Горонді й Страбичеві залишилися тільки недужі та слабосилі. Туди спрямовувано опісля ранених та хворих. Це був завязок Коша (кадри) У. С. С.

Перші стрінулися з ворогом частини сотень Семенюка недалеко Сянок та Дідушка під селом Ботелка, на шляху, що веде з Турки до Сянок. Обі стрічі відбулися того самого дня, 27. IX. Дві чети сотні Семенюка [Гнатевича і Пеленського] стрінулися з козацькими стежками на шляху Турка—Сянки, яких 4 кілометри від Сянок. Дві чети сотні Дідушка напали спільно з відділом австрійської кінноти на муніційну валку козацької дивізії, що прямувала на Ужок. Дня 28. вересня сотня Семенюка звела правильний бій в обороні ужоцького переходу. Того самого дня зударилася з ворогом решта сотні Дідушка коло Веречок Вижних, на Закарпатті.

У цих боях впали перші жертви раненими, вбитими та полоненими. В сотні Семенюка впали стрілець Василь Чехут, ученик 5 кл. гімназії з Кадлубицьк, пов. Броди та Данило Корінь, абсолювент гімназії з Львова. Це були перші вбиті У. С. С. До бою пішли Стрільці здебільша в цивільному одязі у старих, синіх військових плащах та озброєні частинно ще крісами старої системи Верндля.

Сотня Семенюка після бою коло Ужока перейшла у містечко Велике Березне на Закарпатті і залишилась там до 13. жовтня. Сотня Дідушка завернула до Ченадјева, містечка на Закарпатті (мадярська назва Сент-Міклош).

Дня 26. вересня вийшли в поле сотні С. Горюка, Д. Вітовського та О. Будзиновського. Їх поділено на двадцятки. Вони мали вести пошуко партизантку у запіллі ворога. В днях між 28. і 30. вересня Горонду та Страбичів залишили також сотні М. Барана, Е. Кошика, І. Коссака та О. Бушкованого.

Стрільці-добровольці з Буковин.
З ліва: Гриць Дубик, Олена Кузь, Боровський, Володимир Клапоуцек, Михайло Дутківський.

На сторожі.

Сот. Сень Горук з підстаршинами своєї сотні.

Командант Леґіону У. С. С. М. Галуциньський зі старшиною сотні В. Дідушка. Від гори зліва: пхор. М. Голубець, чет. В. Гнатюк, сот. В. Дідушок, пхор. О. Перфецький, чет. В. Кучабський, чет. О. Коберський, пхор. П. Дідушок і чет. О. Яремович

Так сповнилися мрії та бажання У. С. С. Не словами, а ділом, кровю та залізом почало У. С. Стрільцтво творити нову сторінку історії Народу. Наче молоді орлята вилетали стрілецькі сотні зі своїх гнізд на поле бою.

Машерують Стрільці Січові
На кривавий тан,
Визволяти братів Українців
З московських кайдан.

Задуманий австрійським командуванням плян партизанських двацятко, якого ініціатором був тодішній референт для стрілецьких справ австр. пор. П. Кватернік, не вдавсь. Лиш деяким відділам пощастило продертись у запліля ворога; більшість повернулась із втратами або проблукала ще деякий час безцільно в Карпатах.

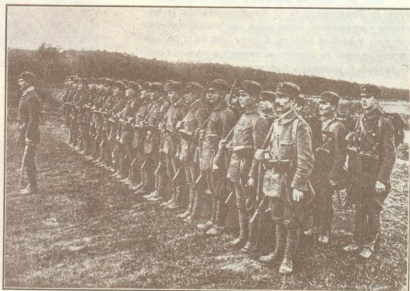
Останні сотні, що при кінці місяця вийшли з Горонди та прийшли до Сваляви на Закарпатті, не змогли вже вислати своїх двацятко.

Ворог напирив з Карпат у глибину Мадярщини. До Сваляви почали вертатись двацятки з перших трьох сотень. Після короткого оборонного бою коло Сваляви, в якому брали участь сотні У. С. С., усі частини У. С. С. завернено до Ченадіва для зібрання двацятко, розбитків сотень та для реорганізації Леґіону. З усіх сотень створено наново два і пів курніє, кожний по чотири сотні, а з двацятко залишено лише три відділи стежників (по 50 стрільців), яких пізніше приділено до пікюріани С. Шухевича.

Але не довго довелося У. С. С. бути разом. Наперкір бажанням усього Стрільцтва Леґіону знову розділено і його частини підчи-

нено ріжним австрійським босвим групам.

Це був початок жовтневої офензиви. Найважливіше завдання в тому поході дістала друга австрійська армія, що мала проломити російський фронт на просторі Хирів-Самбір-Дрогобич. Для облоги завдання тієї армії наказало Начальне Командування корпусній групі Гофмана вдарити на

Сот. Клим Гутковський з четою Бориславців.

Стрий. Наступ почала 129-а і 130-а бригада. Саме в розпорядження цих бригад були придлені У. С. С., які таким чином попали в осередок тієї боевої акції.

Дня 6. жовтня У. С. С. розділено на три групи. Одна частина під проводом сот. д-ра М. Волошина рушила через Вишків та Сенечів у напрямі на Людвиківку. Друга, найбільша група з от. Г. Коссаком, через Воловець у напрямі Стрия, третя під командою от. д-ра С. Шухевича через Ужок та Турку, потім на Дрогобич.

Так завчався карпатський похід У. С. С., що вкрив славою стрілецьке ім'я. Один за одним, як листки у вінку, чергуються стрілецькі бої та перемоги. Звіт австрійського генерального штабу подає вже 9. жовтня, що «...у боях відзначився також Український Добровольчий Легіон».

Дня 18. жовтня пікунінь от. Шухевича у випаді на доли доходить до Борислава, Дрогобича та Нагуєвич. Під Попелями прийшло до першої більшої сутички з ворогом. Сотня І. Коссака зводить бій під Сільцем з трьома сотнями Москалів і 20. жовтня добуває Дрогобич, а сотня Дудинського уходить дня 21. жовтня до Стрия. В бою з гренадєрськими частинами ворога вона тратить половину людей, але вдержується на становищі, тоді як австрійські відділи уже давно покинули позиції. Підчас відвороту сотні І. Коссака, Букшованого і М. Барана здержали наступ Москалів в околицях Синевідська. Сотня Сроковського (передим І. Коссака) добуває дня 28. жовтня в кровавому бою московські окопи на горі Ключ. В цьому бою впало 13 стрільців і було 14 ранених, між ними сот. Сроковський. Сотні В. Дідушка і Р. Дудинського вкривають славою на горі Комарницьке коло Синевідська, яку добувають і вдержують три дні, а згодом, коли австрійські частини віддали її знову в руки Москалів, дня 3. листопада сміливою атакою відбивають назад.

У тому часі сотня Семенюка найшлася через безпорядки, що панували тоді в австрійському командуванні, в складі гонведської дивізії, якою командував

Вїзд в поле.

австрійський архикн. Йосиф. Дня 19. жовтня сотня боронила позиції на Лисій Горі, що на північ від Лужка Долішнього, дня 21. Х. брала участь у наступі на горі Залярській. Підчас цих боїв сотня втратила 3 убитих та 7 ранених. В другому бою проводив сотнею молодий чет. Б. Гнатевич і тоді сам був ранений.

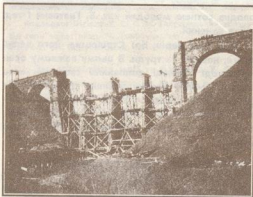
Такі були перші бої Стрілецьтва, його перші подвиги, невдачі та труди. В цьому важкому осінньому поході Стрільці доповнили своє військоове знання та добули деякий вєсний досвід. Серед трудів і невдач відпали з рядів Стрілецьтва слабосили та слабї духом. Зате тих, що залишилися, спільна вояцька доля загартувала до дальших змагань.

Перші ранені в карпатських боях осіно 1914 р.

на бескидах

Після жовтневої офензиви та відвороту австрійської армії, стрілецькі сотні спинилися на довший побут у німецьких колоніях Феліцінталю та Аннабергу. Стрільці мали за собою вже перші перемоги й перші рани. Босва сила поодиноких со-

Знищений залізничний міст під Волівцем, осінь 1914.

На горі Коссак, на Закарпатті.

Тек днювали й ночували У. С. С. на становищах у Карпатах.

тень зменшилась на кільканацять, а то й кількадесять стрільців, що в боях наложили головами або були ранені. Дня 10. листопада приїхав до Аннабергу командант 55-ої дивізії ген. Фляйшман та наділив відзнаками хоробрости багатьох старшин і стрільців, між ними Олену Степанівну й Софію Галечко.

В Аннабергу знову зібралися усі стрілецькі сотні крім сотень Семенюка, Будзиновського та Гутковського, приділених до інших австрійських груп. Сотня Кліма Гутковського стояла в тому часі в Густі, містечку на захід від Мармароського Сиготу. Командантом У. С. С. у полі став тоді от. Гриць Коссак, а команду над своїм курінем передав сот. Горукові.

З Аннабергу вислано раз-у-раз стежі, що часто зводили бої з противником. Ці стежі, в силі 10 до 20 людей, мали нераз завдання заходити як найдалше в глибину ворожого заплілля. Серед снігів, що вже тоді покрили верхи Бескиду, стежі проходили далекі простори Карпат. Одного разу четар Трух дійшов зі своєю стежею аж до Гребенова, понад 30 км. поза ворожий фронт і далеко на задах ворога звів бій з Москалями, повертаючи щасливо з 20 полоненими й дуже цінними гістками про ворога. Та не всім стежкам так щастило. Бувало, що багато з них верталось із втрацями, залишаючи нераз убитих у запліллі ворога.

В половині листопада 1914 р. російські війська мали на фронті успіх і тому австрійське командування вирішило перейти на нову оборонну лінію, на гірський хребет «Бескиди», що тоді був границею між Галичиною та Мадярщиною. Тому, що нова оборонна лінія була ще не приспособлена, в передпіллі залишились відділи, що мали деякий час здержувати ворога, поки будуть приготовані нові оборонні позиції на Бескиді. Півкурінь от. Шухевича вдержав декілька днів на першій лінії в Тухольці, опісля, виконавши своє завдання, відступив також через село Климець на Бескид.

Хор. Михайло Сух,
явив на стежі під горою
Явірник, коло Лавочного,
3. лютого 1915.

Обози в дорозі на Воловець.

Всі сотні У. С. С. зібрались після того в селі Вербяжці, на південному склоні Бескиду. Нічю перебували Стрільці в домівках, а досвіта виходили на становища, щоб на випадок наступу дати підмогу. В тому часі жертвою війни впали три села: Климєць, Жупанє та Виклів. Їх спалено на приказ команди дивізії, щоб, мовляв, у той спосіб утруднити підхід ворожим військам. З Вербяжа виходили сотні в передпілля, щоб непокоїти ворога. Висилано також далекі стежі на його зади. Тоді вславився підприємчивий командант стежі Роман Сушко, що нічю підкрався до ворожої застави в лісничівці та спалив її. Дня 23. листопада вийшов ІІ курінь У. С. С. у передпілля, щоб випадом ослабити сподіваний ворожий наступ. Курінь дійшов з боями, що тривали цілий день, аж до Тухольки.

І цим разом спільне перебування та спільна праця сотень У. С. С. не тривала довго. У. С. С. знову розділили. На лівому крилі 55-ої дивізії стояла на позиції 130-а бригада. Вона займала становища на північ від села Латірки, через гори Пікуй, Ясенову, Плай по Козакову Полянку. Коли Москалі повели на становища тої бригади завзяті наступи, команда дивізії кинула туди півкурінь от. Шухевича (сотні Дідушка та Будзиновського). Сотні станили постоем у селі Мішкаровиці, зараз побіч села Латірка, та звідти ставляли полеві застави й висилали стежі. Командантом 130-ої бригади був полк Вітошинський. Він прийняв Стрільців доброзичливо та сердечно й цим зєднав собі серед Стрільцтва велику пошану й любов. Його прозвали «дзядзьом».

Весь грудень 1914 та половину січня 1915 року виконували Стрільці головню стежну службу в передпіллі обох бригад. Ця служба У. С. С. у Карпатах віддала австрійському командуванню велику прислугу. Корпусна команда ген. Гоффмана поклала на У. С. С. завдання бути «оком фронту», слідкувати за розположенням московських частин та за їхніми рухами, від Вишкова аж по Ужок.

Австрійський ополченець,

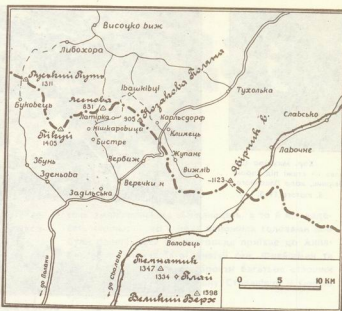
один з тих, що боронили зимою 1914 р. карпатських переходів.

Стрілець-звідун,

один з тих, що переходили поза ворожий фронт.

Малка зимових походів У. С. С. 1914-15 р.

Стрілецькі стежі часто продиралися глибоко у вороже заплілля та доказували нераз правдивих чудес. Ніякі інші, навіть старшинські стежі, не могли рівнятися зі стрілецькими, для яких звичайно не було ніяких перепон. Вони своєю відвагою, бистрою орієнтацією та проворністю добували такі вістки про ворога, що викликували у вищих командах справжнє захоплення. З того часу закріпилася слава У. С. С. як незрівняних гірських стежанивд.

Далекі марші по горах, переходи поміж ворожими заставами та бродження у глибоких снігах при тріскучому морозі, напружене зорення за ворогом вимагали чимало сили волі й нервів. А все таки бували між стрільцями одиниці, що рвалися на ці небезпеки та труднощі. Їх манила романтика бо-

євих пригод та вояцька гордість. Одним з таких героїв, що звадно зголошувались на провідника найнебезпечніших стеж, був чет. Балюк, який згинув пізніше в бою під Завалом над Золотою Липою. Завдяки стрілецьким стежкам корпус ген. Гофмана врятувався від неодоїї несподіванки. Крім четаря Балюка вславились як провідники далеких стеж Р. Сушко, М. Мінчак, Г. Трух, А. Мельник, д-р О. Левіцький, М. Михайлів та інші.

Після відходу пікурія от. Шухевича в розпорядження 130-ої бригади, всі інші сотні під проводом Г. Коссака несли важку полеву службу. Їх кидали в найбільш загрожені місця. В тому часі сильно потерпіла сотня М. Барана, якої боєвий стан до кінця грудня змалів на половину. Самого

Сот. Сроковський приймає звіт стежі.

Нічліг У. С. С. на горі Татарівці.

1-ий курінь в Рожанці.

Сотня Д. Вітовського.

команданта сотні полонили Москалі тоді, коли він вийшов зі сотнею із Жупаня у передпілля.

Дня 12. грудня знято фронт з Бескиду й перенесено на Закарпаття. Москалі прорвались на північному заході від групи Гофмана та зайняли місто Кошиці на Словаччині. Підчас того відвороту з Бескиду сотні І. курія боронили задів відступаючого корпусу. Після виконання цього завдання

курінь перейшов на становища поміж верхом Плай і Великим Верхом. Звідти атакували ворожі становища 20. і 21. грудня сотні Букшованого, Дудинського і Носковського та після невдачі цілий курінь відступив на гору Темнатик. Серед студіни та безнастанних боїв курінь удержався там до 7-го січня 1915 р., саме до Різдвяних Свят.

Небаром група Гофмана мусіла знову від-

Поворот стежі в Бескидах.

Сот. Клим Гутковський.

Сот. Т. Сроковський,
помер весною 1915 р.

ступати. Фронт опинився на деякий час біля Сваляви та аж з підходом нових сил посунувся дещо вперед. В авангарді групи йшли сотні У. С. С., як її око, висилаючи далекі стежі, які приводили «язика» та відомості. Тоді визначився між іншими пхор. Т. Ковалик зі сотні Дудинського, нагороджений опісля високим боєвим відзначенням та ступенем хорунжого. Також чет. Андрій Мельник, командант першої чети сотні Дідушка, дійшов одного разу до села Мішкаровиці, де після рукопаш-

Чета добровольців у Вольфсбергу.
Зорганізував її в таборі біженців пхор. В. Сидельник.

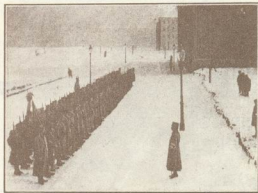
ного бою захопив козацький відділ з кінями та зброєю.

Надійшов час Різдвяних Свят. Були це перші свята на війні. У. С. С. стрічали їх далеко від рідні та хати, в поготівлі, на верхах засніжених Карпат. А все таки Стрілецтво святкувало це Різдво урочисто. Ті, що стояли в селах, дістали святую вечерю. Кухарі приготували борщ, піроги, голубці, осяледці й кожний стрілець дістав пів їдунки якогось лікєру та пива. Не забули про своїх героїв також земляки на еміґрації, у Відні, та прислали на свята дарунки. Кожний стрілець дістав тепле білля, скарпитки, ласощі та письмо-привіт від рідного незнайомого. Ці дарунки, про які подбали Український Жіночий Комітет та Українська Босва Управа, привіз Стрільцям проф. Іван Боберський, що перший зпоміж членів У. Б. У. відвідав У. С. С. у полі.

Після Різдва, 10. січня, виїшла на фронт сотня Кліма Гутковського, що досі стояла залогою в Густи, на Закарпатті. Її приділено до боєвої групи полк. Ганнака, що складалася з кількох самостійних курнів гірських стрільців і боронила карпатського переходу в районі Вишкова, на південний схід від Лавочного.

Околиці, в яких опинилась сотня К. Гутковського, були чи не найважчим боєвим тереном усього карпатського фронту. Є це західні відноги безпрохідного, лісного, майже незаселеного пасма Горґанів.

Сотні припала важка розвідочна та стежна служба, яку меткий та спосібний командант сотні Гутковський зорганізував взірчево. Також в боях, що велись коло Вишкова, сотня декілька разів визначилась такою відвагою та завзяттям і мала такі успіхи, що про неї була окрема згадка в одному з боєвих звітів Начального Командування Армії. В безупинних змаганнях боєвий стан сотні за два місяці змалів так, що її в березні стягнуто до Коша у Варпалаянці для доповнення. Важкі труднощі зпо-

Сотня У. С. С. сформована у Відні.

мили також здоровля славного сотника К. Гутковського. Він помер після Великодня в Будапешті.

В половині січня появились у Карпатах з допомогою німецької полки і дня 22. січня почався спільний наступ австро-німецьких військ. Небагом У. С. С. вступили знову на Галицьку Землю.

У. С. С. йшли через Жупане, Вишнів у сторону Лавочного. В одному із боїв, під горою Явірник, загинув хор. М. Сух. Це був відважний старшина та добрий товариш, якого всі любили за живу вдачу й гарний голос.

Січнева офензива австро-німецької армії не змогла відкинути Москалів відразу з Карпат. Її розгін спинився в половині дороги. Російське командування кинуло на карпатський фронт великі підкріплення і повело завзяті контрнаступи на півночі і південному заході від Славська. Славсько стало базою 55-ої дивізії, в якій складі були також У. С. С. Перший курінь відійшов до села Рожанка в район 129-ої бригади. Саме в цьому часі уступив зі свого становища з причини пізнього віку її дотеперішній командант ген. Дрда, який полюбив Січових Стрільців і поведився з ними по батьківськи. Його замінив полк. Маташч. Шефом штабу залишився надалі сот. ген. штабу Кватернік.

В часі від 16. до 22. лютого І. курінь У. С. С. був у боях у стіп гір Татарівки та Чиряка. На цьому відтинку Москалі повели сильні контрнаступи. Завзято боронили сибірські полки також гору Кливу. В бою за неї заломилось багато німецьких наступів і загинуло кілька тисяч Німців.

Другий курінь стояв тоді в Грабівці Сільським на північ від Славська, в запасі 130-ої бригади. Після Великодня відійшов через внутрішні непорозуміння командант ІІ. куріня от. д-р С. Шухевич до австрійського полку й команду перейняв сот. В. Дідушок.

У Славську сформовано перший відділ стрілецької кінноти, при кавалерійському дивізіоні мадярського сотника кінноти Фаркаша, великого друга Українців та Стрільцтва. Відділом цієї кінноти командував хор. Р. Камінський. Стрільецька кіннота вже в карпатській кампанії добула добру славу та чимало відзначень.

Зі січневою офензивою УСС. вступили знову на батьківську землю. Яюке змінилось за цей час стрілецьке обличчя. Карпатський похід зробив з У. С. С. справжню боєву одиницю, що вдержалася у цілій воєнній хуртовині на висоті своїх зав-

Відпочинок сотні в поході.

дань, а після світової війни стала завязком Української Армії.

Карпатські бої були для Українських Січових Стрільців найкращою воєнною школою, з якої перший іспит вони зложили на Мавкіці.

Кубанські козаки полонені пхор. Т. Ковалюком.

Батерія чет. Я. Восвідки в Рожанці.

Чет. Г. Трух на стежі.

Хор. Степан Глушко.

Сот. Д. Вітовський промовляє на похоронах стрільця у Славську.

Чет. Роман Сушко.

Стрільцька кухня на горі Кліві.

На Бонківській квартирі.

М а к і в к а

На початку березня 1915 р. переведено цілий Легіон, крім сотні Гутковського, що дальше стояла під Вишковом, в запас 130 бригади, до Грабівця та Головецького коло Славська. Ця бригада держала відтинок фронту на горах Клива та Маківка. До кінця квітня Стрільці виконували стежну та помічну службу.

В березні прийшов з Начальної Команди австрійської армії перший, урядово затверджений список 48 стрілецьких старшин та їхніх службових приділів. Стрілецькі сотні відходили досі в поле під проводом старшин, що, хоч виконували старшинську службу, не мали для цього урядового затвердження і належних поборів. Корпусний приказ, який приносив затвердження старшинського складу У. С. С., змінив рівночасно і дотеперішню організацію Легіону. Він скасував Начальну Команду У. С. С. та поділив Легіон на два самостійні курні і доповнюючу сотню. Аґенди Команди У. С. С. перебрала команда XXV. корпусу, при чому дотеперішній начальник У. С. С. Михайло Галущинський залишився в команді корпусу як референт та звязковий старшина Легіону. Командантом I-го курня був іменований от. Гриць Коссак, II-го курня сот. Семен Горук. Командантом доповнюючої сотні, що стала завязком Коша У. С. С. і стояла під

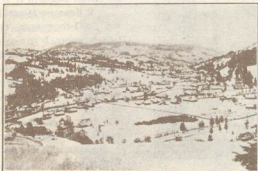
той час у Варпалянці, на Закарпатті, призначили сот. Никифора Гіряка.

Весь березень і квітень минув на фронті 130 бригади доволі спокійно. Але положення змінилось, коли Німці 24. квітня добули верх Острий, що розкрив їм дорогу в долину Орави. Москалі рішилися за всяку ціну відібрати цю гору. Але, коли чолові атаки на німецькі становища не вдалися, вони пішли наступом на становища 130 бригади на горі Маківка. Добуваючи Маківку, вони могли легше дібратись до німецьких позицій від сторони с. Рикова. Для переведення цього тактичного обходу російське командування не пожалувало людського матеріялу і для добуття становищ на Маківці кинуло кілька свіжих полків та багато артилерії. Одначе розмах московського наступу стріву на горі Маківці стрілецьку запору і на ній, після чотироденних боїв, розбився.

Перший московський наступ на ліве крило обсади Маківки завчався в ночі з 28-го на 29-го квітня. На оборону zagrożеного крила кинено цілий перший курень У. С. С., сотні Букшваного, Дудинського, Носковського та Семенюка, і половину другого курня, сотні Будзиновського, Мельника та одну чету зі сотні д-ра О. Левицького. Рано 29-го квітня сотні відбили ворожий наступ

Чет. Богдан Гнатевич.

Славсько.

Пор. Андрій Мельник.

Вихід сотні на становища Маківки.

На Маківці.

Група старшин в окопах на Маківці.
Зліва: чет. З. Носковський, хор. О. Степанів, чет. І. Чмола,
чет. О. Яремович, хор. С. Галечко.

і кинулись до протинаступу. Після рукопашної бою Стрільці прогнали Москалів аж до їхніх західних становниць. Там, у московських окопах, знову прийшло до бою на багнети. Частина Москалів піддалась, а решта пішла в рости́ч. На місці бою залишив ворог ок. 200 убитих та кілька скорострільних.

На другий день, 30-го квітня, Москалі повторили наступ на праве крило маковецької обсади. На допомогу кинуто знову сотні Бухшованого, Менюка, дві чети сотні Дудинського, сотню Будзиньського і Мельника. Стрільці зломали ворожий удар і повели протинаступ, у висліді якого добули три скорострільні і 173 полонених. Тому, що Москалі продовжували наступ, стрілецькі сотні залишились на Маківці.

Третій, найзавзятіший бій за Маківку розпочався ранком 1-го травня наступом Москалів на становниця сотні Будзиньського і Мельника. Московське командування кинуло у бій нові сили. Після кількогодинної гарматної підготовки цілий полк рушив лавами на малий відтінок ледви двох стрілецьких сотень. Москалі спинались на верх Маківки. Цільний крісовий вогонь Стрільців, здебільша на віддаль кількадесяти кроків, клав лаву за лавою наступаючого ворога. Та йому не було стриму. Зрезигновані, сперті на крисах сунули нові сотки солдатів, як карамха, до стрілецьких становниць та засипали їх ручними гранатами. Стрільці відступили, залишаючи в окопах ранених, убитих та полонених. Тоді на допомогу наспів перший курінь. Рішучим наступом У. С. С. здержали похід ворога і самі рванули вперед. Двічі відступала стрілецька лава від ворожого вогню і двічі відкидала Москалів на верх Маківки. Щойно за третім разом московські полки покинули під напором стрілецької сили й завзяття добутий верх та пішли в рости́ч. На побоевищі залишилися гори трупів, від смерти врятувалися лише ті, що попали в полон.

Даремно поновляв ворог ще й на другий день наступ на Маківку. Вже ніякі його зусилля не могли відерти її зі стрілецьких рук.

В боях на Маківці, що тривали від 29-го квітня до 2-го травня, втратили У. С. С. 42 убитих і 76 ранених. В цьому бою вславились понад усіх своєю відвагою четарі Свідерський, Гнатович, Мельник, Артимович, Каратинський, Яримович, хорунжі Степанівна, Яремкевич, Коберський; десятник Радович, стрільці Саджениця, Петрів, Кривий, брати Зітинюки та багато інших.

Бій на Маківці був першим збірним успіхом стрілецької зброї та стрілецького духа. В ньому розбила московська навала об горстку ідейного Стрільцява.

На Маківці У. С. С. відбили всі ворожі наступи і не допустили до зломання фронту. Дня

2-го травня команда 55-ої дивізії в денному приказі висловила У. С. С. між іншим таке признання:

...»у дводенних боях вдалося добути частину становищ нашого відділу, що боровся по геройськи. Аж тут, у найгірнішій хвилині появились Українці. Нехай коштує що хоче, відвічний ворог мусить бути відбитий! Зі запалом, одушевлені правдивим патріотизмом, з розмахом як шумна буря, який ніщо опертись не може, кинулись молоді хоробрі сини тієї країни в обороні рідної землі на ворога і приневомлили його залишити те, що він уважав за здобуте. Небезпеку усунено. Українські Стрільці двічі рішили бій у нашу користь. Вони можуть гордо глядіти на свої подвиги, бо повсякчасно залишились в історії слава їхніх хоробрих діл та золотий лавровий листок в історії їхнього народу.

Боротьба була важка і вимагала жертв.

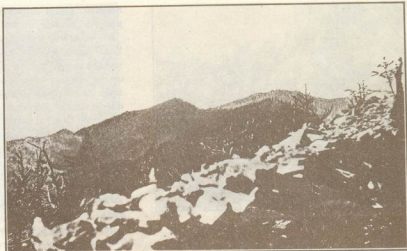
Тим, що залишились живими, висловлюємо нашу щирю подяку і наш подив. Героям, що поклали свої голови і віддали останню краплину крові, Тим, що не можуть вже радіти перемогою, присвячуємо на вічну пам'ять цю згадку.

Українці! З великою гордістю можете глядіти на Ваші найновіші геройські подвиги. Кожний мусить славитися приналежністю до Вашого Корпусу, бо матиме право назвати себе вибраною частиною. Я певний у тому, що в кожній небезпеці можна на Вас числити.

Щоб ці побажання сповнились — тричі слава!

Ген. Фляйшман.»

Дня 2-го травня залозу Маківки скріпили дві сотні німецьких гре-

Маківка.

На лівому версі австрійські становища, на правому російські.

надирів. Того й другого дня московські відділи дальше атаквали Маківку. Вечером дня 3-го травня сотні У. С. С. зійшли з Маківки в запас бригади.

Вночі 4-го травня Москалям удалося вдруге проломити становища мадярських частин на Маківці та зайняти цілу гору. Кинені до протинаступу сотні П. курія У. С. С. змогли врятувати вже безви-

Австрійські — російські хх позиції на відтинку 130-ої бригади.

Видають обід.

хідне положення настільки, що спинили ворога у стій горі.

Москалі, щоправда, добули Маківку, проте це не поправило їхнього загального положення. Против австро-німецької армії під Горлицями й Тарновом та її побідний похід на схід приневолив Москалів відступити також з Карпат. Австрійська карпатська армія та з нею й У. С. С. рушили на доли за ворогом, що відступив на цілій лінії.

З нагоди подвигу на Маківці прислала свій привіт Українським Січовим Стрільцям Загальна Українська Рада та Українська Боева Управа.

В ньому тодішня репрезентація українського народу витала У. С. С. такими словами:

«...Ви, молоді Ідейні Сини наш й Браття, що з вибухом війни стали на перший поклик у рядах Українських Січових Стрільців, що від самого початку перенесли стільки тяжких хвилин та пережили стільки прикрих недостач та розчарувань, а проте не впали на дусі, не втратили запалу для святої Справи і не знизили Вашого прапора, Ви заслужили собі на правдивий подвиг і щиро вдячність сучасних і грядущих поколінь.

«...Ви дали доказ, що український нарід не зрікся своїх прав до самостійного життя та що він має волю і силу вибороти собі ті права кровю і залізом. Ви доказали, що довголітня неволя не знизила українського народу до ряду

покірних рабів, бо він видав Вас борців за волю.

«...Тому Загальна Українська Рада... щиро поздоровляє Вас з Вашими блискучими успіхами та шле Вам сердечний вислів признання і вдяки. Ще не вмерла Україна!»

Боева Управа прислала окреме письмо і в ньому її представники писали між іншим:

«...Побіда на Маківці перетривас не літа і десятки літ, а століття. Вона блискітиме в історії сонцем воєнної слави.

«...Нехай доля сприяє на дальше Вашій непобідній зброї, а про поляглих Героїв нехай живе вічно в цілм народі вдячна, щира пам'ять!»

Поляглих на Маківці У. С. С. похоронили товариші зброї на окремому цвинтаріку, який лежить на південному збочі вершу. Нині вже тяжко пізнати цей горб, на якому змагались Стрільці. Нема вже буйного смерекового бору, окопи засипались і покрились густим молодником та малинником. Лише стрілецькі могили та стовбурі стятих гарматними стрільцями вікових смerek свідчать про славне минуле.

Стр. Гандзя Дмитерко.

Хор. Софія Галечко.

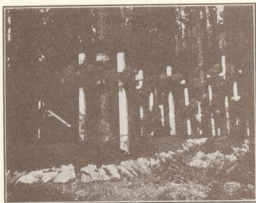
Хор. Олена Степанів.

В Головецьку на квартирі.

Від ліва: пхор. О. Черкавський, чет. З. Носковський, чет. О. Кравс, хор. І. Іванець, хор. О. Степанів, сот. Р. Дудинський.

Стрілецькі могили на Маківці.
Так виглядали вони в 1915 р.

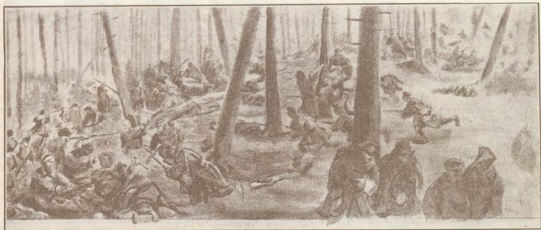
о. Андрій Пшелюрський,
полевий духовник У. С. С.

Ген. Осип Вігошинський,
командант 130-ої бригади.

Збоче Маківки нині.

Бій на Маківці 1-го травня 1915 р.

Мал. О. Курилас.

В окопах сотні Дудинського,
хор. В. Свідерський, соти. Р. Дудинський.

Стрілецькі окопи на склоні Манівки.

Полева сторожа на Манівці.
На переді віст. Паславський, командант сторожі.

ВІД КАРПАТ ДО СЕРЕТУ

Побідиним походом сходили У. С. С. з Карпат на доли. Російська армія, zagrożена окриленням від заходу, відступила без бою з Карпат і спинилася щойно під Болеховом і Стржем.

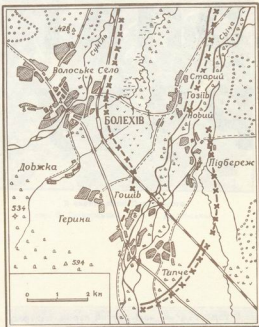
Шляхом Захара Беркута, через Тухлю, Сколе, Камінку, Тисів пішли У. С. С. на Болехів. Тут оба курні стояли декілька днів у запасі бригад. Але, коли змігся напір ворога, що всіма засобами старався зіпхати австро-німецьку армію назад у Карпати, У. С. С. кинено у бій.

Найсамперед рушив до бою І. курні, на оборону становищ 130-ої бригади, на лінії Болехів-Лісовичі та зайняв становища під Лісовичами. Підчас московського протинаступу австрійські відділи, що стояли обабіч стрілецьких становищ, не встоялись і в паніці відступили, відкриваючи оба стрілецькі крила. Стрільці були окружені. На стрілецькі позиції вдарили фінляндські полки з трьох боків. Розпочався бій на багнети і приклади. Дуже потерпіла при цьому сотня Семенюка, якою проводив чет. Артимонович. Він сам був тоді ранений і попав у полон. Багато стрільців, взятих у два вогні, впало у цьому бої і багато дісталось до неволі, зі старшин сот. Букшованій, хор. Степанівна, хор. Свідерський, чет. Кравс, дес. Фрей. Решта, піддержана німецькими частинами, відбила наступ Москалів.

В тому самому часі другий курні вдержував удари ворожих полків за селом Гузієвом на схід від Болехова. Також на цьому відтинку вдалось після кількадедних завятих боїв перевазі московських сил заломити фронт. Пішли важкі бої в обороні самого Болехова. Частинам другого курня доводилось кілька разів переходити на нові позиції та боронити кожного догідного місця. Врешті сотні У. С. С. спинили ворожий розгін на залізничному шляху біля Болехова. В обороні Болехова визначились сотні Левицького та Вітовського, зокрема чет. Навроцький, пхор. Мінва та

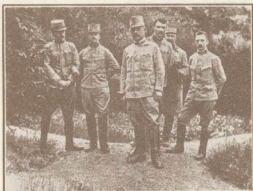
УСС ідуть через гору Погар до Тухлі, травень 1915.

Мапка боевого положення II. куріяня під Болеховом.
 х—х фронт УСС. 30. травня, х—х 1. червня 1915.

чет. Кучабський. В боях згинули між іншими матурист дес. Мирон Герасимович, студент віст. Микола Павлів, стрілець Іван Шпак, Осип Матковський, Микола Михайлюк, Іван Лаврук та Пилип Тимчишин. Ранені були хор. Михайло Девосмир і пхор. Андрій Борис.

Визначну роль у цих боях відіграла доповняюча сотня під командою чет. І. Цяпки, що саме приїхала з коша у Варпалляці. Сотня тричі відбила приступ переважаючих сил ворога. Три дні вона держалась на своїх становищах коло села

Ген. Фляйшман, к-дант 55 дивізії зі старшинами штабу.

УСС в поході на Болехів.

Тяпче та покинула їх щойно на приказ. У бою та головні підчас самого відступу сотня втратила половину людей. Московський наступ ослаб. Врешті, коли Німці добули Стрий, всі зусилля ворога пішли на марне і він мусів відступати далі на схід.

Дня 4. червня стрілецькі стежі найшли окопи ворога порожні. Москалі відступили.

Союзні війська погнали за ворогом.

В погідний, весняний час, спішним походом перейшли У. С. С. жидачівський та калуський повіт і около 10. червня спинилися біля с. Викторова. Стрілецькі стежі загналися тоді за ворогом аж до Тязева, недалеко Станиславова.

В часі того побідного походу У. С. С. союзні війська зайняли Львів та вирівнаним фронтом гнали розбитого ворога все далі на схід.

Східний напрям маршу XXV. корпусу, в якому були У. С. С., мав переважне боеве значіння, бо, вдаряючи у крило ворожої карпатської армії та загрожуючи їй задам, приневолював її до спішного відступу також з південно-східного відтинку

На становищах коло стації в Болехові.

Хор. Михайло Девосир.

Чет. Антін Артимович.

Карпат. Походіві тої групи, з якою ішли Стрільці, Москалі ставили завзятий опір.

Після двотижневої позиційної боротьби у викторівському лісі, підчас якої У. С. С. відсунули ворога під сам Галич, російські війська для 27. червня подалися у дальший відворот. В боях під Вікторовом згинув журналіст Теофіль Мельнь, похоронений пізніше в Медусі, в селі, де родився Вітовський.

Дня 28. червня У. С. С. зайняли Галич та переходи на Дністрі. Перша увійшла до колишньої столиці княжої держави сотня Д. Вітовського. Населення повитало У. С. С. з великою радістю як переможців та рідне військо. Того дня на ратуші города замавав жовто-блакитний прапор.

Другого дня У. С. С. перейшли Дністер і після короткої стрічі в селі Семиківцях зайняли позиції на правому березі Гнилої Липи. Дня 30. червня досвіта II. курінь, спільно з іншими частинами

Знищений млин коло Завалова.

130-ої бригади, виборев приступом перехід через Гнилу Липу та погнався за ворогом до Золотої Липи. Підчас того бою згоріли від гарматніх стрілен три села: Семиківці, Тустань і Хоростків.

Перший курінь ішов лівобіч другого та після

Вістун Микола Павліук, вправ в бою під Гузісьвом.

Дес. Микрон Герасимович, згинув під Гузісьвом.

Стрілецькі становища у викторівському лісі, червень 1915.

Стрілецька чуйка.

В окопах сотні Вітовського у викторівських лісах.

Хор. Кость Мацюрки.

бою за Семиківці злучився з ним в дорозі коло Медухи.

Над Золотою Липою спинився знову похід Стрільців. Москалі задержалися на лівому березі ріки в сильно укріплених становищах.

Від 7. липня до 5. серпня оба курні У. С. С. перебули у запасі своїх бригад: II. курінь стояв у карачинському ліску, недалеко Завалова та I. курінь в лісі коло с. Маркова.

В лісах над Золотою Липою мали У. С. С. перший довший відпочинок від часу бохелівського бою. На фронті був спокій. Обезсилений ворог доповнював свої ряди. Стрілецтво використовувало цю передишку на боєву заправу та залюбки працювало над собою. Зі звільненого Львова та краю приходили перші вістки від рідних і знайомих. Там Стрільці могли подумати про заспокоєння своїх культурних потреб. Між іншим почали збирати матеріали та фонди для видання власного ідеологічного журналу. Над Золотою Липою відвідав фронтові частини тодішній австрійський наслідник престолоа архикнязь Карло. Він переглянув також одну сотню У. С. С. та наділив багатьох старшин і стрільців воєнними відзнаками.

Над Золотою Липою вперше вславився як незрівняний стежник вістун У. С. С. Заячук, якого пізніше приділено до групи полк. Альмана, команданта 35-го полку краювої оборони, на провідника стежної команди, що вела боєву розвідку. Заячук своїми очайдушними стежними випадками над Стрипоєю добув голосну славу в цілому корпусі та всі можливі боєві відзначення. Він згинув підчас одної нічної виправи на полях між Серетом та Стрипоєю.

Також тоді зійшовся ближче зі Стрільцями сот. Мирон Тарнавський, командант одного з курнів 35-го полку. В 1916 р. він став командантом Вишколу У. С. С. та пітом 1917 р. командантом полку У. С. С. в полі.

Після одномісячної перерви, союзні війська повели новий наступ на різних відтинках фронту і відбили дальші околиці загарбаної Галичини.

Дня 27. серпня прийшла черга на 55-у дивізію. Другий курінь У. С. С. добув у бою під Заваловом сильно укріплені становища ворога. У. С. С. відібрали приступом три лінії ворожих окопів та відбили всі протинаступи. Завдяки цьому, Москалі мусіли відступити і дня 28. серпня весь фронт корпусу рушив вперед. В бою під Заваловом згинув м. і. молодий, ідейний старшина та надійний письменник чет. Іван Балюк.

В п'ятьох днях [від 28. VIII. до 2. IX.] У. С. С. зайшли з боями на подільські степи між Серетом та Стрипою; I. курінь через Волицю, Мозолівку, Бурканів до Тютькова, а II-ий через Підгайці, Новосілку, Маловоди, Росоховатець до Людвиківки. Москалі, відступаючи, палили людські оселі, збіжжа, що були тоді на полі, та забирали добуток населення.

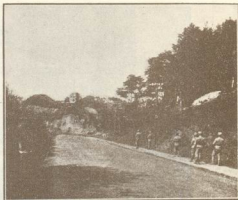
Над Стрипою розгорілися завзяті бої, в яких У. С. С. відкрилися новою славою.

Московська армія спинилась на лінії приготованих укріплень на західному березі Серету та дістала значні підмоги в людях, зброї і гарматах. Для здержання дальшого походу союзних військ, вона пішла у протинаступ. Завданням цього маневру було перш за все відкинути ворожі частини до Стрипи й опісля проломити фронт. Головний удар був спрямований на відтинку 55-ої дивізії.

У днях між 7. та 8. вересня II. курінь У. С. С. забезпечував на 7. км. широкому фронті, між Панталихою та Настасовом від-

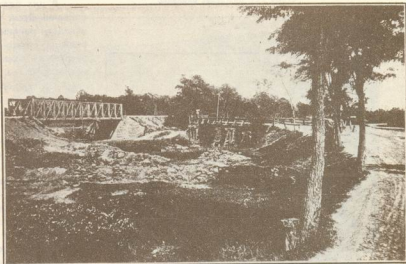
УСС. на ринку в Галічі, 28. червня 1915.

Стрільцька стежа в поході на Галіч.

Чет. Осип Навроцький.

Мости на шляху до Семнивець к. Галіч. За ті переходи звали УСС. Біл 30. червня 1915 р.

Похорон чет. І. Балука в Завалові.

Стежа УСС розглядає околицю.

Поворот стежі з раненим товаришем.

ступ австрійських і німецьких полків. Дня 11. і 12. вересня курінь боронив мостового причілку в Семиківцях.

Перший курінь вславився тоді обороною мостового причілку в Соколові, дня 12. і 13. вересня. Москалі кинули в бій на цьому відтинку масу кінноти, що під Настасовом увірвалася у прірву австрійського фронту. Терен того боєвища був вимірний для кінної атаки. Це рівна степова смуга, без дерев та горбів. Ворожа кіннота розторошила кілька австрійських полків і привалила над Стрипу. Сотні У. С. С. І. куріня відбили кілька атаків кінноти на зразок наполеонського каре і крок за кроком в порядку відступили на мостовий причілок в Соколові.

У міжчасі команда корпусу кинула проти російської кінноти невеличкий дивізіон сотника гурзарів Фаркаша, в якому був також окремий відділ кінноти У. С. С., під команду чет. Р. Камінського. Це була перша правильна атака молоді кінної частини У. С. С., яка встоялася проти значної переваги.

Перший курінь, відбившись від московської кінноти, перейшов до оборони мостового причілку. Але Москалі проломили фронт там, де не було У. С. С., біля Соکیلник і перейшли Стрипу. Від заходу зайняли село Соколів та оточили обсаду соколовецького переходу. У. С. С. опинились у кліщах, з яких був лише один вихід, лівим берегом Стрипи в напрямі на Соснів. З цього грізного положення врятував курінь його командант от. С. Горух. Він, залишивши в окопах одну чету з хор. І. Каратницьким, для маркування оборони, з рештою куріня перейшов берегом Стрипи до Соснова.

В цих боях втрати У. С. С. були розмірно невеликі. Всеж таки жертва кількох убитих, кільканацяти ранених та полонених була для У. С. С. великою стратою. Між іншими тоді попав у полон заслужений організатор довосного Стрілецтва чет. Іван Чмола.

Від 15. вересня запанував на фронті спокій, який трівав до половини жовтня. Москалі, яки навіш першу частину свого пляну, готовились до нового удару, а союзні війська за той час укріпляли нову оборонну лінію над Стрипою.

Тимчасом оба куріні У. С. С. перебували в запасі бригад і виконували сторожеву та стежну службу в переділлі.

З початком жовтня У. С. С. перейшли до села Вівсье, в запас дивізії. Підчас двотижневого відпочинку у Вівсью Стрілецтво могло знову зайнятися на деякий час своїми культурними потребами. У Вівсью повстає стрілецька пісня і зроджуються пляни видання стрілецьких споминів та альманаху.

Відпочинок кінноти УСС під Вікторовом.

В поготівлі до походу під Галичем.

Австрійські улани і кіннота УСС в поході з Карпат на доли.

Ст. дес. Іван Коник,
один з кращих кіннотчиків УСС.

Командант кінноти УСС поручи. Р. Камінський дає пояснення босвнх завдань
провідникам розвідок.

Заходять ворога.

Наступ сотні під Маловодами, серпень 1915.
Стрільці окопуються.

Табір II курія в Карачинському лісі коло Завалова, липень 1915.

Стрільцькі шатра в Карачинському лісі, липень 1915.

Старшина і його чура.

У. С. С. на становнищах під Галичем.

Стежа на Поділлі, вересень 1915.

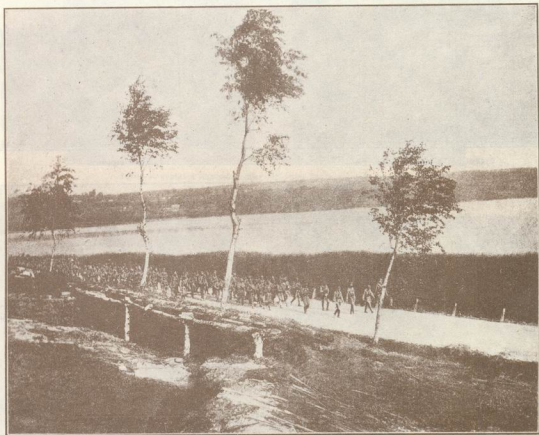
Ранений стрілець.

Таку таблицю поставили УСС. напроти російських становищ після добуття Варшави Німцями. На цю стрілецьку провокацію Москалі дотепно відповіли транспарентом з написю: «Наполсон був також у Москві».

Золота Липа.

У. С. С. в побідному поході на шляху Підгайці—Сожолів, 30 серпня 1916 р.

СЕМИКІВЦІ

Москалі готовились до бою. 9-го жовтня вони наблизились до Стрипи і на другий день повели наступ на австрійські становища в Семиківцях.

Розгорілась завзята боротьба за переходи через Стрипу, що тривала майже три тижні і коштувала У. С. С. чимало жертв.

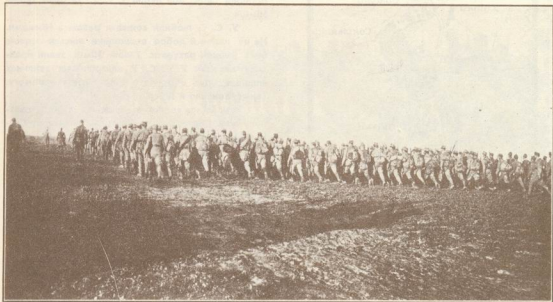
У тому місці, коло Семиковець, Стрипа є мілкою, вузкою річкою, зі сухими берегами та її легко можна перейти. Москалі звернули на цей відтінок кількасот гармат та підготували наступ піхоти триденним гураганним вогнем. Ціле село, головню місця переходу, просто засипали залізом гарматніх стрілен.

В перших днях бою семиковецького переходу боронили також дві сотні II-го курія, Будзюновського і Мельника, яких стягнуто з Вівся.

Після гарматньої підготовки та після зни-

щення укріплень Москалі кілька разів намагались перейти ріку, та заєдно були відкинені назад. Під час цього бою згинув між іншими боєвий старшина сотні Мельника, хор. С. Яремкевич, якого могола до нині зберіглася на краю села Тудинки.

Врешті 31. жовтня вечером Москалям удалось в наступі добути частину окопів і другого дня бою поширити пролом від села Семиковець аж до Раківця. Ранком того дня, 1-го листопада, Москалі, підкріплені новими силами, рушили до приступу та до решти розторожили австрійський захитаний фронт. Цей прорив коштував Москалів великих жертв. Тисячі заслани скривавлений подільський чернозем. На Стрипі гребля з людських тіл спинила воду. Та московський вал котився вперед. Падали трупи та на їх місце йшли все нові лави салдацтва. Ішли й гинули. Австрій-

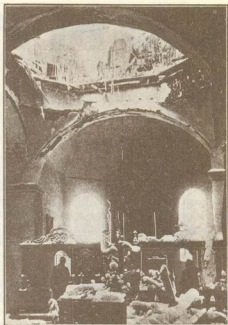

У. С. С. після перегляду у Вісью, I. курія в лаві.

Мапа околиць Стрипи, де воювали УСС. в 1915—16 рр. Коло Семиковець є зазначене місце, на якому стоїть могила-курган, виспана УСС. на пам'ятку побідних боїв над Стрипою.

Церква в Беньові, розбита ворожими гарматами в листопаді 1915 р.

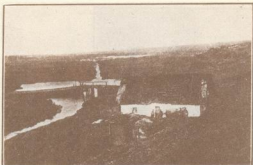
ська рідка оборонна лінія подалась. Москалі зайняли перші окопи і того дня дійшли аж до потопа Студинки та добули раковецький ліс.

Тоді в загрожений відтинок фронту кинено останній запас, оба курні У. С. С. та один курнів Німців.

У. С. С. любили воювати разом з Німцями. На це карне й добре вишколене військо можна було завжди рахувати. Також Німці знали правдиву вартість У. С. С. У найгірніших хвиликах співпраця цих обох частин приносила перемогу. Так теж випало й тепер.

Криваві змагання відбувалися в чотирокутнику між Семинівцями, Раківцем та річкою Студинкою, від заходу, і тревали до 3-го листопада. Москалі намагалися поширити завойовані становища на південь і на захід, знову оборона союзних військ діпла доосередньо і прямувала до того, щоб відтяти боляка від його основи. Завдання оборони було легше, але Москалі кинули у бія таку силу війська та гармати, що лише геройське зусилля слабшої оборони змогло рішити бія у власну користь.

Найзавзятіша боротьба велась біля самих Семиковець. У безупинному кривавому змаганні нераз захиталися стрілецькі ряди. Двічі доводилось сотням здавати свої окопи і наново їх добувати. Були хвилини, в яких напір ворога був та-

Річка Студинка, коло Соснова.

У стрілецькій землянці під Семківцями.

кий могутній, що стрілецьке серце огортала зневіра і спротив слабнув.

Та московське командування не зміло використати положення. Найслабший опір спинював розгін ворога та негайний протинаступ відбирав йому добути. Так було дня 2-го листопада, коли то бій рішився в користь союзників. Наступ Москалів У. С. С. відбили й зайняли край села. Дальше пішла завзята борня між звалищами хат. Вправді слабкі частини У. С. С. мусіли зі села небаром відійти, але, підкріплені новими австрійськими за-

пасами, вдержали добути становища на краю села аж до закінчення бою.

На правому крилі оборонної групи змагалась сотня Вітовського. Її становища були в раковецькому лісі і вона успішно, хоча з великими втратами, замкнула дорогу Москалям на південь. В центрі оборонного фронту II. куріня стояла сотня Мельника, що 2. листопада дійшла також до Семківцевої і від заходу замкнула перстень облоги.

I. курінь вступив до бою нічу 31. жовтня. Його поділено на дві частини. Дві сотні під прово-

У. С. С. вирушають у бій під Семківці.

Зброя, що її добули УСС в семиковецькому бою.

Полонені російські вояки.

дом чет. Яремовича продовжували ліве крило II-го куреня, а другі дві сотні забезпечували ліве крило бригади, напроти семиковецького ставу. В другому дні бою визначився очайдушним випадком чет. Петро Франко. Він, після добуття семиковецького двору, загнався за ворогом аж до ставу. Дуже хоробро держались в бою також стрілецькі новобранці, що прийшли на кілька днів перед боєм у силі 800 людей, на доповнення полку.

Бій завершено дня 3-го листопада атакою на московські окопи. Вся ворожа залога попала в полон. На побоевищі, зриту окопами та гранатами, залишилися тисячі вбитих обох сторін.

Після Маківки та Болехова семиковецький

бій був третім великим подвигом, в якому У. С. С. своєю відвагою та рішучістю причинились до перемоги. Та заплатили вони дорого за цю перемогу і добуту славу, втратою 39 убитих, ок. 100 ранених і більше сотки полонених. В I. курені записано після бою у списку втрат 6 убитих, 57 ранених і 34 полонених.

На пам'ятку семиковецького бою і для вшанування пам'яті полеглих героїв, учасники боїв висипали пізніше могилу-курган, яка ще й нині стоїть при гостинці недалеко Семиковець, як свідок Стрілецької слави.

Російські окопи після бою.

Барабаний огонь російської артилерії в Семікізях.

Мал. хор. Ю. Назарак.

Типи полонених московських воїнів.

Стрілецькі могили у Вісью.

Стрілецькі землянки в Семниківцях.

На місці села Семниковець весною 1916 року залишилась одна колона зваленої церкви, на якій бузьок звів гніздо.

На семниковецькому побоевниці

Раковецький ліс к. Разівця

Пхор. Берегуляк,
впав у бою за Семиківці.

Хор. Северин Яремківч,
згинув у Семиківцях.

Похорони героїв, що впали в бою під Семиківцями.

У. С. С. сиплять могилу-курган на семиковецькому побосвищі весною 1916 р.

СОСНІВ

Після семиковецького бою У. С. С. перейшли в запас дивізії і два тижні перебули в землянках над річкою Студинкою, на захід від с. Раковець. Потім оба курні перенесено на деякий час до Раківця. З Раківця курні вислали в передпілля стежі і ставили сторожі в околицях Беньової, села

В команді І. курня.

От. С. Горук, командант курня, зі своїм адютантом хор. О. Суховерським.

Сотенні писарі відбирають куриний приказ.

по тому боці Стрипи, яке залишили Москалі після семиковецького бою.

Врешті, коли на фронті запанував спокій, УСС переведено до Соснова і на зимові квартири призначено південну частину села та його присілок Тудинку.

Село, хоч знищене і без населення, якого виселено на початку боїв, давало людям на зиму краще приміщення, як мокрі, тісні і темні землянки. Знищені хати та стодоли скоро направилено і сотні в теплі та вигоді, яку може лише дати знищене але захисне село, зажили спокійним безжурним життям. У Соснові перебули У. С. С. цілу зиму до травня 1916 року.

Швидко настала строга та сніжна подільська зима.

Коли подільські дороги замело снігом, сотні перемінились у відділі саперів і з лопатами та джаганалами виходили на працю до чищення доріг від снігу та поправи розмокших шляхів. На провесні У. С. С. будували в Соснові запасні укріплення. Праця йшла на зміну так, що сотні, які залишалися у селі, ходили на вправи або відпочивали.

В тому часі забило живіше духове життя Стрілецьтва. Завдяки звільненню великої частини краю та спокоєві на фронті відновилися звязки з рідними. Розпочався виїзд на відпустки до дому і до знайомих. Нападнався живий звязок зі Львовом та Віднем. Гімназійні учні та студенти університету користали зі студійних відпусток. У постоях сотень відбувалися відчити та гутірки. Тоді повстали також перші курси для неграмотних.

До постою У. С. С. зіхалась уся Пресова Квартира. Стрілецькі літописці, письменники та артисти продовжували збирання матеріялів до першого журналу У. С. С. «Шляхи», що вже почав виходити у Львові, та до історії Стрілецьтва. Стрілецькі піснярі та поети Лепкий, Купчинський та провідник оркестри Гайворонський склали нові стрілецькі пісні. Світлиць пхор. Т. Мойсейович та артист-малювач чет. Іванець мали праці повні руки.

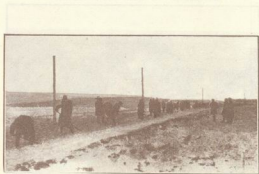

Стрілецькі піоніри будують оборонну греблю на молянях між Тудинкою і Хаткам.

Пильно працював також молодий і надійний студент Історії Василь Дзіковський та артист-малюар Курилас. Він намалював тут, в окремо поставленому ателіс, багато портретів і картин з побуту Стрілецьтва.

Врешті основно поправились і гігієнічні умовини життя У. С. С. За ініціативою тодішніх стрілецьких лікарів д-ра А. Беляя і д-ра В. Білозора та заходом меткого команданта технічного відділу хор. д-ра І. Сяка побудовано в Тудинці власну купальню, віддушівню та пральню.

На відтинку 55. дивізії не було за весь той час ніяких більших боїв. Дня 20-го листопада Москалі покинули окопи над Стрипою і перенеслися добровільно до нових становищ, що були приготовані між Стрипою та Серетом. Австро-німецькі

УСС. направляють дорогу зі Соснова на Підгайці.

Стрілецька гляда перед становищами в Равіці 1915 р.

На провесні 1916.

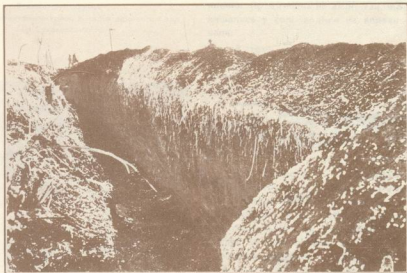
Стрілецькі різники в Новосілці розділюють м'ясо.

Стрілецький Йордан в Тудинці 1916.

фронтові частини перейшли зараз на той бік Стрипи, заложили мостові причілки, а потім вибудували безперервну лінію окопів. Оба береги Стрипи отримано багатьома мостами.

В часі побуту У. С. С. у Соснові зайшли дві важні події в їхньому житті. Першою подією було злучення обох курнів у 1-ий полк. У. С. С. і підчинення його безпосередньо команді дивізії. Досі оба курні воювали окремо і підлягали двом бригадам 129-й і 130-й. Злучення У. С. С. в один полк мало значіння не лише престижове, але також практичне. Між іншим полк У. С. С. дістав тепер те саме озброєння, що й другі боеві полки, скоростріли, міномети, піхотні пушки і, що важніше, став самостійною боевою одиницею з власною командою. Склад полку був такий: два курні піхоти по 4 сотні, одна технічна сотня та відділ ско-

Лучний рив до передових становищ, Соснів 1916.

У стрілецькій купальні Тудинка 1916.

Лікарі полку УСС.

Від ліва: сан. хор. Н. Гілецький, сан. пхор. Я. Солчикевич, лікар пор. д-р А. Беляй, лікар чет. д-р В. Білозер, сан. хор. Р. Гаванський, сан. пхор. О. Перфецький.

рострілів в стадії організації. Помічні частини обох курнів — обози, санітарну службу і ліквідацію злучено разом. Харчевим старшиною полку був іменований чет. І. Цюкан, командантом обозу чет. М. Стронський. Ліквідаційним старшиною полку став чет. О. Мельникович, та після його захворювання чет. д-р Ф. Свістель. Санітарну службу виконували лікар-пор. д-р Беляй та лікар-чет. д-р Білозер зі санітарними старшинами хор. О. Перфецьким, хор. Р. Гаванським, хор. М. Гілецьким і пхор. Я. Солтикевичем. Виконуючим обов'язки полкового команданта став дотеперішній командант 1-го курнія от. Г. Косак.

З початком травня 1916 р. приїхав до постою полку новий командант У. С. С., пполк. австр. армії Антін Варивода. До полку приділено рівночасно ще одного старшину австр. армії сот.

Прийшла почта.

Забороло стрілецьких становцв на Веселій.

Чет. Василь Панчак.

Чет. Ілько Цюкан.

Полк. Антін Варківода.

Омеляна Лисняка, який зразу був адютантом полку, а потім став командантом куріня. Змінилися також полеві духовники У. С. С. До коша відійшов дотеперішній о. А. Пшелюрський, а на його місце прийшов о. М. Іжак.

Зміну команданта У. С. С. переведено на бажання Стрілецтва. Це бажання передали Стрільці членові Босвої Управи проф. І. Боберському, який підчас Різдвяних Свят 1916 року гостив між Стрільцями у Соснові.

З приходом нового команданта полк У. С. С. перейшов на становища до Соснова і зайняв відтинок окопів на Веселій, на лівому березі Стрипи.

В червні зачалась на полудні російська офензива, т. зв. офензива Брусілова і для скріплення загроженого фронту забрано частину військ XXV. корпусу. Цю прогалину на фронті корпусу муслили виповнити У. С. С.

На Веселій прожили У. С. С. цілу весну та половину літа, до серпня.

Російська офензива на півдні мала з початку слабкі успіхи і поступала дуже пиняво вперед. Фронт XXV. корпусу залишили Москалі у спокою.

Це був гарний, погідний та соняшний весняний час. Спокій та правильне життя пособляли праці над собою. Босве заняття обмежувалось до

Стрілецьке богослуження в окопах на Веселій. Правив пол. духовник УСС. о. М. Іжак.

Чет. Василь Кучабський.

Сот. Омелян Лисняк.

Пор. Осип Будзинівський.

служби в окопах, в передпіллі і до будови укріплень. Увесь вільний час У. С. С. використали для поправки боєздатности сотень та для власних духових потреб. За фронтом відбувалися постійно вправи, в окопах Стрілецьтво вчилося та багато читало. В тому часі зорганізовано перший курс для вишколу підстаршин та пробоевої служби, Наукою проводив чет. Б. Гнатович.

З кінцем липня та в перших днях серпня російська офензива набрала нового розгону і на півдні відсунула фронт союзних військ аж до Галича.

В тому часі вивіла війну осереднім державам також Румунія. З корпусу ген. Гофмана відійшли знову частини на семгородський фронт. Врешті, коли наступ Москалів на півдні та півночі загрозив окриленням XXV. корпусу, командування Південної Армії наказало корпусові залишити лінію Стрипи та зайняти становища над Золотою Липою. Таким чином вирівняно та скорочено фронт і добуто потрібні до дальшої оборони запаси.

Полк У. С. С. відійшов 11. серпня без бою на нові становища до Потутор коло Бережан.

Група старшин полку УСС. перед старшинською їдальнею, з нагоди Великодніх Свят в Соснові, 1916.

Від ліва: чет. О. Коберський, чет. В. Кучабський, лік. чет. д-р В. Білосор, † хор. В. Соловчук, хор. Маренін, † хор. І. Ту-часький, † хор. Н. Іванчик, сан. хор. Р. Гаванський, † хор. С. Галечко, чет. В. Косак, хор. Т. Ковалик, сот. О. Лисняк, ппор. О. Теодорович, † чет. В. Панчак, пполк. А. Вариводе, † сот. Р. Дудинський, † пор. М. Галушинський, чет. А. Добрянський, † чет. І. Каратницький, хор. І. Чичкович, чет. І. Іванець, пор. А. Мельник, хор. О. Суховерський, пор. О. Семенов, ппор. Л. Лепний, пор. З. Носковський, † ппор. О. Теліцак, † сот. В. Дідушок, хор. П. Пасіка, † чет. І. Цялка, † чет. П. Дідушок, † пор. О. Яремович.

Стрілецька розвага в окопах на Веселій.

Четар Олекса Мельникевич.

Чет. Др. Франц Свістель.

Волкодне свячене в сотні Мельника. Соснів 1916.

Чет. Микола Стронський.

Піоніри УСС. будують міст через Стрипу, весна 1916.

Міномет в окопах на Веселій.

Підстаршинський нурс в Соснові, літо 1916 р.

Мотив Соснова з видом мостового причілку на Веселій.

Сотня йде до праці на становнища.

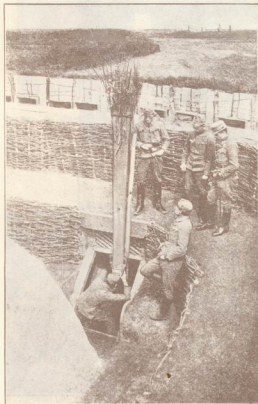
Будова землянок, які забезпечують від гарматних стрілок на Веселій 1916 р.

У стрілецьких ровах на Веселій.

Хор. Осип Теліщак.

Періскоп, прилад до обсервації передпілля зі земляном.

стежа в передпіллі на степу коло Пантални.

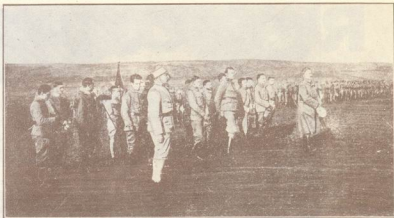

Задня охорона забезпечує відворот УСС. з над Стрипи,
11. серпня 1916 р.

Хор. Теофіл Шухевич.

Старшина полку УСС підчас Богослуження в Соснові, весна 1915 р.

Кіннотчики УСС на розмові.

Могилка хор. С. Яремкевича в Соснові.

Наслідник австр. престолу Карло переглядає сотню Дудинського у Гнильчу, 26. липня 1916 р.

Після гурганного вогню артилерії в Соснові 1915.

Воєнні виселенці зі зникнутих сіл над Стрилою.

Л И С О Н Я

Після відвороту Південної Армії знад Стрипи У. С. С. обсадили дня 12. серпня становища коло села Потутори, у вилах потожа Ценівки та Золотої Липи. Зараз визначено лінію окопів і сотні взляси пильно до їх будови. Становища йшли від устя Ценівки до Золотої Липи, східним краєм села Потутор — їх займав II. курінь — через мурований шлях Підгайці - Бережани та переходили під верхом горба 348, на півночі Потутор. Цей горб обсадив перший курінь.

На другий день появились перші ворожі стежі. Скоро за ними московські частини зайняли протилежні горби і почали острілювати стрілецькі становища гарматами та скорострілами.

Вечір того дня Москалі повели неждано наступ на окопи ліворуч першого куріня, добули їх та вдарили на ліве крило У. С. С. Сотні, загрожені з боку й заду, бо Москалі успіли зайти вже на саму гору, після короткого, але завзятого бою, відступили в напрямі шляху, що веде до Бережан.

Цей ненадійний прорив міг був наробити чималого лиха, якби його в пору не зліквідували такі самі Стрільці. Не зважаючи на загрозу, в окопах біля самого шляху залишилась одна сотня першого куріня та зараз-же звернулась лицем до ворога. В міхчасі наспів запас II. куріня з Потутор. Сотні, що відступили, упорядкувались і рушили до протинаступу. Без великого труду У. С. С. відкинули Москалів з горба та знову зайняли свої становища.

Підчас цього випадку Москалів хоробро та завзято боронив загроженого куріня відділ скоростріль під проводом хор. Ф. Черника. Його оба скоростріли залишились в окопах і, хоч окружені з трьох боків, не здались та довго, невпинним вогнем здержували наступ ворога. Щойно в рукопашному бою, коли згинула вся залога одного скорострілу, відділ хор. Черника перебився, рятуючи другий скоростріл. У цьому бою згинув між іншими чет. Іван Каратницький.

Вина за цей нежданий прорив впала зовсім незаслужено на У. С. С. Без вяяснення справи по-

сипались на Стрільцтво обвинувачення. Вороги У. С. С., яких було чимало у штабах вищих команд та для яких само існування Українського Лєгіону було небажаним хоч коначним лихом, з вдволенням рабів та підлесників кинули на У. С. С. демагогічне клеймо „Verräter“ — зрадники. Треба було аж судових докождень та кривавої Лисоні, щоби врятувати добре імя і стрілецьку славу.

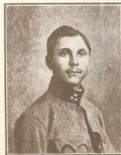
Небаром полк стягнуто в запас дивізії до села Посухова, недалеко Бережан. Лише дві сотні II. куріня перейшли на горбовину Дикі Лани, недалеко Посухова, де треба було вибудувати окопи між становищами турецької дивізії та Потуторами. Тут, на Диких Ланах стрінулися У. С. С. вперше з четвертим союзником осередніх держ, Турками і швидко з ними заприязлились. Ту-

Скоростріл острілює ворожий літак.

Чет. Роман Каратиничий,
поляг в Потуторах.

Хор. Іван Максимішин,
поляг на Лисоні.

Хор. Юліян Соколовський,

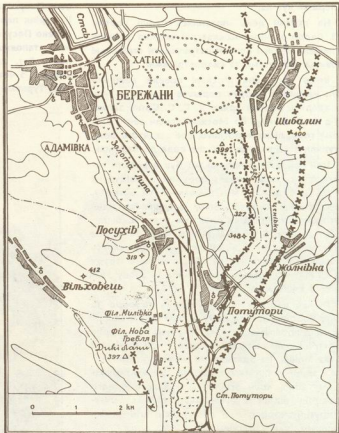

Підпор. Богдан Романішин,
полягли на Лисоні.

рецьке військо виявилось дуже хоробрим, а його старшини, виховані Німцями, були культурними європейцями. Після скінчення праці обі сотні перейшли також до Посухова.

Та воєнна доля не дозволила Стрілецьку довго радуватись відпочинком. Після кількох менше вдатних спроб проломити новий фронт союзних військ на південних відтинках, московське командування повело удар на Бережани. В тому місці укріплення фронту були наслідком камяного ґрунту дуже слабкі. Таксамо слаба була оборона, бо всі запасові частини корпусу відійшли ще давніше на південь.

Вибір місця на прорив був дуже догідний і справді зараз за першим ударом Москалям удалося для 2. серпня пополудні заволодіти становищами австрійського 35. полку краєвої оборони та опанувати ліс і горби на Лисоні. В місце прориву Москалі кинули цілу дивізію добірних полків та за фронтом поставили у поготівлі дивізію кінноти. Коли обороні не вдалось відбити втрачених позицій, на поліч кинено дві сотні У. С. С., Сушка та Мельника. Сотня Сушка вступила зараз у бій та під час ночі стратила більшу половину людей. До полону попали в тому нічному бою м. і. командант сотні та хор. Дорошенко.

Мапка околиць Бережан, де велась завзята бій у вересні 1916 р.
—x— австрійські, x x x російські становища.

Сотня Мельника, що нічу була в запасі групи, пішла до протинаступу дня 3. серпня рано. Рівночасно з Посухова підтягнуто на Лисоню другу частину I. куріня, сотні Кучабського та Будзиновського, під проводом сот. Лисняка. II. курінь (от. Горук) лишився ще в Посухові. До бою на Лисоні кинено сотню Кучабського, а сотню Будзиновського залишено в запасі куріня, в одному з глибоких ярів під верхом Лисоні.

Розгорілась завзята боротьба за останню оборонну лінію на верху Лисоні. Її втрата відчиняла вільний прохід у долину, до Бережан. Але в саму найгірнішу пору Москалям заступили дорогу У. С. С.

Сотні Мельника та останкам сотні Сушка, підкріпленим недобитками австрійських частин, вдалося рукопашним босем відсунути ворога на лівому крилі в долину, до лінії запасних окопів. Бій шов увесь час у лісі. Москалі, підсилювані засечно новими частинами, перли до гори. Крісовим вогнем не можна було зломити їх наступу, щойно багнет та ручна граната перемогли опір ворога. Пядь за пядею відбирали Стрільці Москалям лісок на Лисоні. Нераз за малий відтинок окопів треба було посвятити не одне стрілецьке життя.

Ось як пише у своїх споминах про цей бій один з його учасників сот. Б. Гнатевич (Календар «Ч. К.» 1930 р.):

...»Ліс дещо прочищений. Але місцями йде ще завзята боротьба.

Ось там нище, біля першого запасного становища, змагається гурток Стрільців. Серед них наш малий босвий хор. Мінчак. Обі противні сторони перенидаються густо гранатами. Стрільці тут незручно, бо одні і другі схоронені в окопах або за деревами. Москалі у долині тьма — аж роїться! Засечно підходять нові і нові. А наш гурток маліє.

Перед моїми очима була кривава картина, якої не забуду ніколи! Переді мною малий відтинок окопів. На цьому місці збилося кількадесят стрільців а кругом них Москалі. Між зеленою куцшею та звалищами землянок роєм сіріють малі салдатські кашкети. Наступають завзято, намагаються замкнути перстень. Не жаліють життя. Стрільці змагаються на три боки.

Півгодинний завзятий бій віч-у-віч прорідив ряди Стрільцтва. Тут і там лежать у калюжах крові побиті та важко ранені. Стогін ранених продирається крізь гамір бою. Немає як і кому їх відси забрати. Багато з них догоряє таки на місці а ці, що не стратили ще всіх сил, шукають захорони під стінами окопів або за пнями дерев.

Там, біля одної траверси, бачу, збився їх цілий гурток. Одні другим перевязують рани. Одяг

УСС. в запасі в Посухові.

на них пірваний, а на ньому повно застиглої ржавої крові.

Ті, що в бою, живі, не бачать, що діється позаду них. Не чуять крику ранених, не бачать, що ось біля них паде один чи другий їх товариш. Їх усі змисли звернені на ворога. Очіма шукають сірих шапок. Перебігають з місця на місце, бо один тут проти десятох. Не шукають захорони

Стрільці союзники Німці і Турки.

Цар Вільгельм (по середині) на фронті в Потуторах. Позаду нього ген. Ботмвер, командант Південної Німецької Армії, перед ним ген. Гофман, командант XXV. корпусу, і полк. гр. Ламезан, начальник булав корпусу.

Протинаступ сотні Будзинівського з яру. мал. О. Курілас.

лише доброго догляду. Їх лица замурзані від поту й пилю, чорні від диму, бачиш, зовсім спокійні. Лише очі вирячені горять завзяттям.

Якби вони побачили все те пекло, що до-вкруги них, якби знали, що їх так мало, що вже і їх хорунжий лежить ранений під деревом, що вони самі тут у кліні, ...без проводу та без надії на скору помічі!...»

Тимчасом сотня чет. Кучабського боронила завзято південного рога ліску на горі. Її наступ у долину, до московських становищ спинив напір Москалів на правому крилі. Там, на південному склоні гори, витворилась прогалина, якої не було чим замкнути. Москалі, посуваючись туди, загрожували всій обороні на Лисоні. Та московський наступ спинював у цьому місці успішно скоростріл хор. Кліща, що стояв на відкритому полі та острілював московські лави з боку. Ця очайдушність коштувала небаром хор. Кліща життя, сотню Ку-

чабського багато жертв та її команданта московськй полон.

Коли зі смертю Кліща замовк на кілька хвилин скоростріл, Москалі, що не мали вже ніякої перешкоди, рушили вперед і немов нестримна лавина завалилися в долину, в яр, в якому стояла сотня Будзинівського та команда І. куріня.

Положення стало дуже грізне. Доля сотні та команди куріня була рішена. Їх ждали ганебний полон або геройська смерть. Сотня, побачивши Москалів, рванулася з яру під гору, проти Москалів. На чоло сотні вибігли старшини та підстаршини. Чети розвинулися в одну мить у боєву лінію і пішли за своїми провідниками — по смерть. В декілька хвилин лягли всі команданти чет та половина підстаршин. Упав молоденький хор. Ю. Соколовський, поцілений в серце, хор. І. Максимішин та пхор. Б. Романишин, смертельно ранені в чоло, впали підстаршини Мальований, Алексевич та багато найкращих стрільців. Решта сотні, що залишилась у живих, опинилася з командою куріня в московському полоні.

В тому самому часі рішилась також доля сотні Кучабського, що на горі завзято боронила правого крила групи в ліску. Зі сотні залишилась біля команданта горстка 30 людей. Москалі, що прорвалися в долину, обійшли відділ Кучабського зі заду та, відрізавши від решти групи, забрали в полон.

Але недовго радувались Москалі своїми успіхами, яких вони не змогли використати для остаточної перемоги. Блудне колесо боєвого щастя обернулось у другий бік.

В загрожений відтинок фронту рушив тепер ІІ. курінь під проводом от. Горука та один курінь малярського полку. Протинаступ був уже в ході, коли ліва крилова сотня куріня дізнала-

В наступі через ворожі дотки.

Хор. Михайло Мінчак.

Після бою на схилах Лисоні.

ся про події у ярі. Зараз кинено туди чету хор. Евгена Ясеницького. Нежданним та рішучим зворотом чета впала у яр, звільнила своїх полонених та сама полонила чимало Москалів, а тих, що втікли від полону, викосили стрілецькі скоростріли.

Тимчасом сотні II курія напірала нестримно у гору. В дорозі залишився ранений сот. Р. Дудинський.

Московський напір ослаб.

Курінь добув становища на горі та пішов далі в долину Ценівки. Але небаром сильний гарматний обстріл, який на відкритому, до ворога зверненому збоці гори забрав знову багато жертв, приневолив курінь вернутись назад до закопів, на гору.

На відтинку I курія, у лісі, продовжувався завзятий бій ціле передполудне. Москалі переходили раз-ураз до наступу. Стрільці успішно відпірали ворога й не раз гнали його аж до Ценівки. За тих декілька годин курінь знову втратив кількадесять людей. В метуші невпинних змагань, в яких не раз забувалося на вдержання звязку, попав у полон пор. Мельник У рукопашному бою був тяжко ранений хор. Мінчак та чет. Коберський. Врешті коло полудня оба скривавлені та до краю вичерпані противники притихли на добытих становищах. Курінь У. С. С. держав кріпко другу лінію окопів.

Команду над відтинком у лісі перебрав чет. Гнатевич та над останками сотень чет. Добрянський, хор. Чичкевич і Тучапський. Швидко встановлено звязок праворуч, з обсадою II курія. Після полудня бій припинився зовсім. Москалі по кривавих та численних втратах не мали вже сили починати нового наступу. До вечора на фронті греміла вже лиш артилерія. Тимчасом обі сторони порядкувалися і готовились до бою на другий день.

На відтинку полку УСС. наспіли підкріплення в силі одного баварського й одного мадярського курія. Настала темна, холодна ніч, але фронт не мав відпочинку. В передпіллі бушували стежі а за становищами збирано тяжко ранених та хоронено вбитих. Бій не був ще покінчений.

Досвітком дня 4. вересня рушив у наступ перший курінь. Скорим випадом він зайняв перші окопи над Ценівкою та взяв полонених і скоростріли. Другий курінь пішов до наступу дещо пізніше, в 6 год-рано, разом з мадярськими та німецькими частинами. Та тут не повелося. Москалі в протинаступі розбили одну мадярську сотню і загрозили куріневі У. С. С. оточенням. Курінь мусів відступити, хоч добув уже ворожі становища. Цей наступ і потім відступ коштував його дуже багато жертв. Він утратив майже половину людей вбитими та раненими. Також перший курінь мусів покинути вже добыті позиції.

Пхор. Василь Сторонкум, поляг на Лисоні.

хор. Петро Пасіка.

Чет. Василь Коссака.

Хор. Егеян Ясеницький, згинув в більшовицьким полоні.

Командант сотні пор. З. Московський на становищах в Потуторах.

Увесь день тривала нагальна гарматня стрілянина. Ворог барабаним вогнем острілював голвно становища першого курня. Пополудні пробували Стрільці ще раз вигнати Москалів з їхніх

становищ, але безуспішно. Аж вечером, після півгодинної сильної підготовки артилерії, почався загальний наступ австр. фронту. Після короткого, але дуже завзятого бою У. С. С. разом з німецькими та мадярськими відділами прогнали Москалів та відібрали всі становища, втрачені у перших днях бою.

Цей бій закінчив першу спробу Москалів проломити фронт під Бережанами. Перемогу союзних військ рішили у цьому змаганні у великій мірі У. С. С. Ця перемога коштувала їх також найбільше жертв. У. С. С. втратили тоді більше половини боєвого стану. Найбільше втрат було між старшинами та підстаршинами. З числа 44 старшин залишилось лише 16 живих та здорових. Крім названих передше, полягли в бою хор. Ярослав Кузьмович, пхор. Василь Сторожук і пхор. Томенко; ранені були чет. Б. Гнатевич, пор. О. Яремович, хор. Е. Ясеницький, хор. Безпалко, хор. Ковалик, пхор. Грабар та Лісновацький. Бої за Лисоною були найкривавіші в цілій історії Стрільцтва. Там сповнили УСС. більше як свою повинність. Вправді за жертви та безприкладне героїство УСС. не діждались належного признання, зате від того дня ніхто з ворогів не посмів порушити доброго імені Стрільцтва та поменшити його славу.

Після бою на Лисоні на тому фронті затихло. У. С. С. перейшли знову в запас дивізії, до Посухова. Але відпочинок після бою не трівав довго. Бо ненадіяно дня 16. вересня Москалі повели вдруге наступ, цим разом на становища турецької анатолійської дивізії на височині Дикі Лани, недалеко Посухова. Під охороною сильного гарматного вогню Москалі добули пробієм турецькі

Побовище на Лисоні. Після бою 10. вересня 1916.

Стрільць «Цестечко». Його знали всі Стрільці та любили за веселу вдачу, дотеп і товариську прислужність. Дійсне його прізвище вже забулось. Він поляг в бою на Лисоні в обороні товариша.

Потуторн.

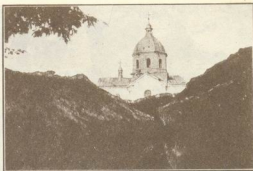
окопи та відкинули оборонців у напрямі Посухова й Вільхівця.

І знову грізне положення врятували У. С. С. Коли вечером австрійські війська пішли до протинаступу, У. С. С. обійшли ліве крило московської розстрільної, взяли триста полонених та приневолили Москалів завернути назад до своїх окопів. Підчас того протинаступу У. С. С. вперше ужили нової тактики нападу, а саме рідкою та глибокою розстрільною (т. зв. наступ хвилями) і завдяки цьому втрати Стрільців були дуже малі.

Після тої другої невдачі Москалі знову на два тижні залишили фронт у спокою. На той час полк У. С. С. перенесено на первісні становища до села Потутор.

Дня 29. вересня Москалі розпочали новий бій, з черги вже третій. Від 29. до полудня 30. вересня тривала артилерійська підготовка з гураганною натугою. В полудне московська піхота перейшла до наступу і прорвалась на мадярському полку в тому самому місці, що в першому бою, дня 2. вересня. Вся обсада оборонної лінії попала в полон. Тоді Москалі, не здержані ніким, пішли в долину Зелотої Липи та від заходу й півдня вдарили на У. С. С. в Потуторях.

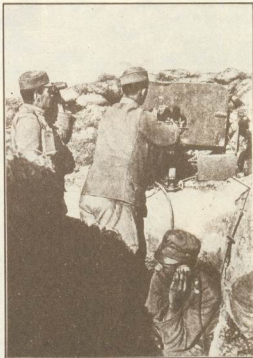
Стрільці, окружені ворогом з трьох боків і відтяти від решти фронту рікою, держались кілька годин, відбиваючи щораз-то нові приступи Москалів. Та, не дждавшись підмоги і доповнення муніції, якої нестало, всі, що були в живих, попали у ворожий полон. З цілої залози Потутор врятувались лише командант полку та горстка Стрільців під проводом чет. Труха, що прорвались через ворожу лінію, перебрили річку і дістались до Бережан. Останки полку і ті частини, що не брали участі в бою і стояли по тому боці Липи, відійшли небаром до Коша для доповнення. В полі залишилась лиш одна технічна сотня.

Окопи і церква в Потуторях.

На спомин цих боїв та побуту Стрільцтва під Бережанами залишилось крім багатьох могил декілька стрілецьких пісень, які перейшли в народ.

Бої в обороні Бережан завершили одну добу змагань Стрільцтва, добу з якої УСС вийшли після дволітніх восених трудів ослаблені фізично. Зате традиція боїв, сліди кривавих жертв, що залишились на шляху побідного походу Стрільцтва від Карпат до Серету, закріпили їхнього духа до дальших змагань.

Становище скорострілу в Потуторях.

В гостині у команданта обозів.

В обозі.

Хор. Федір Черник.

Чет. Гриць Трух.

Хор. Іван Рогульський.

У. С. С. в турецькому таборі коло Посузова.

Перша поміч раненим підчас бою на Лисоні в Посухові.

Лікар чет. Др. Володимир Білозор.

Найбільша австрійська важка гармата, 30,5 цм.
«Мерцер» готовий до стрілу.

Лірки між Стрільцями, Рай коло Бережан 1916.

Відділ кінноти УСС. Командант Р. Камінський приймає звіт.

Могилы героїв У. С. С. з Лисоні в Посухові.

Невідомий стрілець.

Світлину зроблено на горі Лисоні 23. травня 1927 р.

ВИШКІЛ У С С

Бої в обороні Бережан у Потуторах, на Лисоні та на Диких Ланах сильно прорідили ряди Стрілецьва. З цілого полку залишилось яких 150 людей. Тому корпусна команда, після успішного закінчення оборонної кампанії, перекинула У. С. С. у район Западного Коша, для доповнення.

Кіш У. С. С. стояв тоді в селі Пісочна коло Миколаєва над Дністром. Туди переїхали недобити Стрілецьва. Всі здорові стрільці і старшини поселились в Розвадові та Верині, недалеко Пісочної і з них створено Вишкільну Групу У. С. С.

Щойно тут, після двох літ воювання, мало Стрілецьво вперше нагоду перейти правильний військовий вишкіл.

Найбільшою хибою австрійської армії підчас війни було те, що новобранці австрійських полків не мали доброго воєнного вишколу. Через те боєспосібність і так національно мішаних частин була невелика. Цю хибу старались усунути Німці бодай у тих частинах, що найшлись під їхньою командою. Вони бажали мати союзника військово рівновартного. Тому всіх новобранців, що йшли для доповнення полків ХХУ. корпусу — він належав від часу весняної офензиви 1915-го року до т. зв. Південної Німецької Армії (ген. Ліндінген, а згодом ген. Ботмер), — висипали до Вишкільної Групи ХХУ. корпусу, якою команда стояла в Миколаєві над Дністром. Вишколи поодиноких полків корпусу були розміщені по доокличних селах.

Сотні Вишколу У. С. С. стояли спершу у Розвадові та згодом, після приходу новобранців і повороту ранених, місце постою Вишколу поширилось на села Веринь, Надітичі та Рудники.

Командантом вишколу У. С. С. був з початку от. Мирон Тарнавський, потім от. Франц Кікаль, який пізніше став командантом Легіону у полі, після нього от. Г. Коссак та врешті полков. Слюсарчук. Підчас побуту Вишколу на Україні, командував ним знову от. Г. Коссак.

Такий поділ формації У. С. С. на Кіш, Вишкіл і босві курні залишився до кінця існування стрі-

лецької організації, себто до розпаду Української Галицької Армії. Від тепер усі виздоровці, себто бувші фронтовки, переходили через Кіш до Вишколу, а новобранці йшли до Вишколу після короткого одно- чи двотижневого побуту в Коші.

Вишкіл Стрілецьва трівав 6 до 8 тижнів і його мусли перейти не лиш новобранці, але також усі старі босвики. Підстаршини та старші, спосібніші стрільці, що були вже на фронті, переходили до окремого підстаршинського вишколу або на ріжні курси, як скорострільний, мінометний, пробосвий, протигазової служби. Після покінчення цих курсів вони ставали звичайно підстаршинами.

Навчання стрільців, яке трівало такой короткий час, мусли йти дуже інтенсивно. Бо за 6 тижнів з новобранця мав стати готовий босвик, якому в полі залишилось доповнити воєнне знання лише ще босвим досвідом.

Програма науки була дуже широка і на неї складались усі ділянки військового знання, потрібного стрільцеві у війні. Навчали впоряду, орудування крісом, боротьби багнетом, ручною гранатою, ножем, сторожевої та похідної служби, босвих вправ, стріляння, служби в окопах і т. п. Стрілець мусли навчитись за цей короткий час усього того, чого за мирних часів учили його два роки або й більше. Очевидно, що з програми вишколу вичеркнено все непотрібне підчас війни.

Крім цього кожний стрілець, головно новобранець, мусли за свого побуту у Вишколі придбати національну свідомість. Тому до науки воєнного ремесла додали для неграмотних науку читання та писання, для інших науку рідної історії та географії, а для охочих також науку німецької мови. Підчас побуту Вишколу на Україні для тої праці призначено вже окремих старшин та підстаршин.

Служба у Вишколі була дійсно дуже важка. Вона ставила великі вимоги не лиш до новобранців, але також і до інструкторів, старшин та підстаршин. Але завдяки влучно організованій праці

На стрільниці в Розадові.

й службовій справності, вона давала охоту одним та вдовolenня другим.

Основою нових методів вишколу було навчання одинцем і т. зв. взаємне навчання, один одного. Завдяки цьому інструктори могли вишколювати індивідуально, а в самих стрільців вироблявся змісл спостерегання, почуття самопевности і вони скоро навчилися самі командувати. Тому, що новітня війна вимагала від стрільця багато самостійности, лиш такі методи були доцільні та успішні.

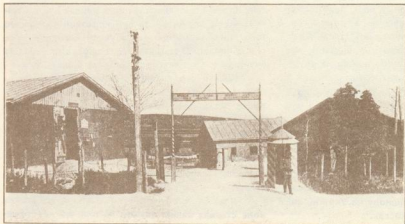
Дальшою замітною рисою стрілецького вишколу було те, що в ньому пристосували всі найновіші добутки війни. Так на пр. боротьбу ручними гранатами включено до програми як окремих предмет навчання, що його Німці зложили дуже систематично. Таксамо в кожній сотні вишколювано окремих відділ пробоевиків, якого завданням було переводити нагальні наступи на укріплені місця і приготовляти прориву в боротьбі за ворожі становища. Дуже основно навчали протигазової оборони, будови укріплень і служби в окопах.

Навчання відбувалося в сотнях. Босві вправи кількома сотнями або курінями переводились щодня після переведення вишколу в сотні. Навчання сотні кінчилися перевіркою її боевої здатности. Цю перевірку переводив особисто командант Армейського Вишколу пполк. принц Оскар, один із синів бувшого цїсаря Вільгельма. Перевірка вишколених сотень була справжнім іспитом кожного стрільця, підстаршин і старшин.

На декілька днів перед переглядом запановував у сотні горячковий рух. Кожний стрілець мусів бути не лиш вишколений як слід, але також приписово вряджений. Відомо, що за врядж підчас війни і в умовах австрійських безпорядків, не було так легко, а тут не сміло бракувати ніодної потрібної річи. Восні однострої стрільців, що скоро нищились, ішли до кравців для перерібки та направи. Всі робітні Вишколу, шевські та кравецькі, мали в тому часі повно праці. Рівночасно інструктори доповняли енергійно вишкіл тих, що з яких-небудь причин лишилися позаду інших. В поле не смів вийти ніодин стрілець, що не був як слід підготований. Завдяки цьому траплялись у рядах У. С. С. нездари, або — як їх називали «оферми» — дуже рідко.

Після перегляду сотні команда Вишколу діставала з Армейської Групи письмєнну оцінку боездібности перевіреної сотні з поданням ноти. Сотні з лихою нотою мусіли переходити вишкіл у друге, але таких випадків у Вишколі У. С. С. не було. На це не дозволяла стрілецька гордість і всі працювали дуже точно та пильно, щоб як мога найскорше відійти в поле, де жилось багато легче.

Сотні після перегляду залишалися у Вишколі так довго, доки команда У. С. С. у полі не зажадала доповнення боевих частин. За той час сотні

Вхід до бараків Вишколу в Розадові.

Хор. Гнат Загребний.

продовжували науку вправами гострого стріляння та босвами. Вишколена сотня відбувала сторожеву службу та помагала місцевому населенню у господарських роботах.

Спершу вишколення відбувалось під кермою інструкторів старшин та підстаршин німецької армії. До кожної сотні був приділений один старшина та один чи двох підстаршин. Пізніше, коли наші старшини та підстаршини опанували методи праці, чужі інструктори перейшли до інших груп.

Рівночасно з вишколом стрільців йшли підстаршини на двомісячний підстаршинський курс, що за час перебування Вишколу в Галичині був у Роздолі, а старшин вислали на двомісячний старшинський курс у Трускавці.

Завдяки цій півторалітній вишкільній праці У. С. С. стали одною з найкращих босвих одиниць. У Вишколі виробився доволі численний гурт фахових інструкторів, старшин та підстаршин, до того людей з великим босвим досвідом. Той гурт міг у будучині стати кадром інструкторів для вишколу Української Армії.

Після кількомісячного побуту у Вишколі, в лютім 1917-го року відійшли в поле два перші куріні під командою пполк. Ф. Кікаля. Решта сотень, яка постійно доповнювалась новобранцями та виздоровцями з Коша, підсилювала полеві частини У. С. С.

Хоча в поле відійшло чимало сотень, проте, завдяки енергійній поборовій діяльності Коша, кількість їх постійно зростала так, що весною 1918-го р. зібралось у Вишколі знову два і пів курінів.

Організація Вишколу була та сама, що й частин у полі і тому він міг кожного часу перемінитись у босву одиницю так, як це сталося прим. тоді, коли У. С. С. переїхали в листопаді 1918 р. під Львів.

Після берестейського мира і переходу союзних військ на Україну, переїхали туди в червні 1918 р. також Кіш і Вишкіл. Їх розміщено на Херсонщині, в районі VII. кавалерійської дивізії. Команді цієї дивізії підлягав також полк У. С. С., що належав тоді до групи архикнязя Вільгельма Габсбурського, прозваного Стрільцями Василем Вишванним. Вишкіл, побувши деякий час в Єлисаветі, перейшов до великого села Грузьке, яких 10 км. від Єлисавету, а Кіш до села Іванівки.

Після трьох літ боротьби за чужі інтереси Стрілецьтво опинилось у вільній Українській Державі, якою проводив тоді гетьман Павло Скоропадський. Тепер У. С. С. могли виконати те завдання, для якого їх покликано і для якого працювали та кляли жертви до цього часу. Стрілецьтво

Пполк. принц Оскар переглядає сотню. Принц Оскар, лежачи коло стрільця, перевіряє його справність у цілях.

повинно було тепер взяти участь у творенні Української Національної Армії.

Але політика інтервенційних держав не допустила до цього. Похід Німціє та Австрійців на

Куріний звіт у Верні.

Пробова чета сотні Гнатевича в Надітчах 1918 р.

Старинна церковця у Верні.

Україну, що мав допомогти молодій українській державі закріпити самостійність, перемінився в окупацію. Вчорашні союзники вмішались у внутрішні справи Української Держави та почали її експлуатувати політично й матеріально. Гетьманська влада потурала господарці окупантів. Політика австрійської окупаційної армії підчинялась у всьому волі сильнішого союзника, Німцям. Начальний провід австрійської армії, не глядячи на великі переміни, що доконались після берестейського миру, мало що змінив відношення до української справи й до Стрільцтва.

Явні симпатії У. С. С. для інтересів українського громадянства та рідної держави, їхня енергійна та широка культурно-освітня і пропагандивна праця, стали джерелом конфліктів. Вони довели

врешті до того, що У. С. С. переведено у вересні 1918 р. з України на Буковину.

Через те У. С. С. не могли виконати завдання, до якого були покликані. Але їх перейняла на себе друга частина У. С. С., що повстала із тих людей, які колись попали в московський полон, а саме Січові Стрільці. Вони вже за часів Центральної Ради створили одну з перших національних військових частин. За часів панування гетьмана Скоропадського кнівські Січові Стрільці відновили свою діяльність як Окремий Загін У. С. С. у Білій Церкві.

Зв'язок між цими обома братніми організаціями, що вийшли з одного пня та які прямували до тої самої цілі, був за час побуту У. С. С. на Придніпрянщині доволі слабкий. Аж тоді, коли Січові Стрільці почали свою працю в Білій Церкві, Вишкіл У. С. С. вислав туди своїх інструкторів пор. Б. Гнагевича, хор. Чорнія-Розенберґа та двох підстаршин. Вони вспіли до часу протигетьманського повстання вишколити перші частини Загону і створити зв'язок Вишколу Корпусу С. С.

На Буковині перебував Вишкіл разом з боєвими частинами У. С. С. коротко, до листопадового перевороту. Він стояв у Чернівцях. В перших днях листопада Вишкіл переїхав як окрема боєва частина під Львів і від того часу увійшов у склад Української Галицької Армії. В Станиславові сформовано з новобранців і бувших австр. вояків нові сотні для Вишколу.

Вишкіл У. С. С. був одинокою постійною військово-виховною формацією У. Г. А. і мабуть

Вправа крісами в рою.

Чет. Тадей Ковалик.

всєї української національної армії. За час польсько-української війни при ньому зорганізовано постійну школу підстаршин, а з переходом на Придніпрянщину виявилась ще й потреба створити школу старшин.

Чисельний стан Вишколу колибався, залежно від подій, в межах від 300 до 3.000 людей. Він був дуже численний головню підчас другого походу на Львів [чортківська офензива] та в літі 1919 р. на Придніпрянщині, коли У. Г. А. почала мобілізувати місцеве населення.

Підчас першого відступу У. Г. А. Вишкіл дійшов до містечка Королівки в борщівському повіті; підчас чортківської офензиви він стояв у містечку Озеряни коло Тернополя. Довші постой Вишколу після переходу У. Г. А. за Збруч були в селі Привороття [яких 35 кілометрів від Каманця Подільського], від 2-го серпня до 11-го листопада та в містечку Ялтушків, від 16-го листопада до 29-го грудня 1919 р. В часі довгих постой ішла у Вишколі правильна праця. Праця припинювалась тоді, коли боеві умовини приневолювали Вишкіл змінити місце постую, як це було напр. підчас першого відступу У. Г. А. до Збруча, в період від 1-го січня 1920 р., коли Вишкіл переходив разом з другими частинами У. Г. А. на південь, та в останньому періоді переходу знад Дністра до постую бригади, в район Бершаді.

Вишкіл У. С. С. проістнував до часу перерформування більшевиками бригади У. С. С. на перший полк У. С. С., себто до дня 10-го березня 1920 р. Тоді Вишкіл, як окрему запасну частину бригади У. С. С. розформовано, а його старшини, стрільці та майно перейшли до полку.

Похорон стрільця у Верні, 1917.

Крім військової праці Вишкіл У. С. С. продовжував також і підчас національних змагань, ідучи за стрілецькою традицією, енергійну культурно-освітню і пропагандивну роботу між населенням.

Командантами Вишколу були після листопадових днів в Галичині сот. Володимир Краснопера та на Україні сот. Михайло Мельник.

Історичне значіння Вишколу У. С. С. заключається в таких моментах:

1. Вишкіл У. С. С. перетворив слабо військово-підготовлену організацію на високоартисну боеву формуцію.
2. У ньому виховано кільканацять тисяч української молоді на добрих та свідомих боевиків за українську державність.
3. Вишкіл У. С. С. допомагав чинно культур-

Хор. Теодор Мельник.

Відпочинок сотні підчас боєвих вправ.

Чет. Михайло Баган.

У старшинській Тдальні північного куреня у Верні, січень 1917.

Люба розмова після вечерниць у Верні.

но-освітньою, військово-виховною та пропагандивною роботою у будові Української Держави.

Лиш негодні політичні та босві умовини не дозволили цій виховній організації поширити своє праці на інші частини визвольної армії і передати їм того, що навчили У. С. С. чужі, іменню Німці і тих духових прикмет, які виплекало у собі самі Стрілецтво.

Духове життя Стрілецтва було заєдно дуже живе та буйне. У полі воно виявлялось у формі дружнього товариського пожиття. Осередком товариського життя була старшинська їдальня, головно в часах босвих передишок і підчас зимних. Лиш там, на босвих позиціях, товариське життя не

Учасники підстаршинського курсу в Розваді.

Хор. Антін Калинець.

Веселий настрій в оркестрі УСС.

Хор. Ілько Мандзій.

могло вийти поза межі постою У. С. С. Також трудно було тоді заспокоїти всі культурні потреби Стрілецьтва.

Зате довший побут Стрілецьтва в етапах дієвої армії, правильна систематична праця, легкий та близький звязок зі світом і культурою посприяли у скріпленні його духового життя. Тут легше було за добру книжку та за звязок з громадянством. Стрілецьтво користало широко з цих вигід, але й само давало в тому часі дуже багато.

Саме у Вишколі повстало найбільше стрілецьких пісень. Щойно тут, серед заєдно чинного оточення, під впливом частих товариських гутірок, сходин та забав стрілецькі трубадури Левко Лепкий, Роман Купчинський, Михайло Гайворон-

Похідні сотні вирушають на фронт.

Чет. Богдан Гараснімів.

Стрілецька забава у Верні літом 1917 р.

Дефіляда після посвячення стрілецького прапору.

Полк. Мирон Тарнавський.

Митрополит Андрій Шептицький святить прапор УСС.. в Розвадові 28. серпня 1917 р.

ський та інші створили найкращі стрілецькі пісні та поеми. У цих піснях вони передали майбутнім поколінням живі спогади про славне минуле Стрілецтва, про бої, смерть та любов, про героїст-ство й жертви, про веселі і сумні переживання товаришів зброї

Чет. Іван Цяпка.

Завдяки цьому, що Вишкіл стояв все в етапі армії, далеко від боєвої лінії, Стрілецтво могли відвідувати знайомі та ви-

значні громадяни, що завжди цікавились його життям. У Галичині Стрілецтво гостило у себе митрополита А. Шептицького з нагоди посвячення прапору. Всі національні свята відбували У. С. С. тоді з участю громадянства. Багато гостей з ближчих і дальших околиць стягали до себе головно забави та вечірки. В тому часі неодні молоде стрілецьке серце зазнало вперше чарів і терпіння кохання, яке стало теж темою стрілецьких пісень.

Виявом веселих та повних фантазії настроїв Стрілецтва було також заснування «Закону Лицарів Залізної Остроги», якої першим Великим Комтуром став популярний серед У. С. С. старшина, лицар Іван Цяпка-Скоропад. Він помер над Білим морем, мабуть в Архангельську, куди заспали його більшовики разом з іншими старшинами УГА.

Лицарі «Залізної Остроги».

Посередині Великий Комтур Лицарства; по боках члени Ордена: Малий Комтур, Великий Канцлер, Майстер Церемоній, Підчаший та Охличини.

Відпочинок сотні після вправ.

Кравецька робітня у Вишколі.

Полк. Слюсарчук, командир Вишколу 1918 р., між старшинами

Шевська робітня.

Босвими вправами УСС. у Верині цікавились жінки і молодь.

Хор. Степан Навроцький.

гуцульська сотня

Одні з верхів Карпат коло Кірлібаби, за який ішли криваві бої.

Дротяні перешкоди перед стрілецькими становцями.

Після розгрому під Бережанами запанували серед Стрілецтва неввідрадні настрої. Доля Стрілецтва була невідома. Що буде далі, коли У. С. С. розгромлені та більша частина в полоні! Чи австрійське командування дозволить на даліше формування стрілецьких частин, чи зліквідує У. С. С. зовсім! Недиво, що, коли в цих умовах проголосили створення самостійної Гуцульської Сотні, відразу зголосилося понад 200 стрільців; між ними були й такі, які щойно вийшли з лічниці. До сотні вибрали 180 стрільців, переважно «стару войну» і майже самих Гуцулів.

Дня 27-го жовтня 1916 р. Гуцульська Сотня відіхала на Закарпаття до Великої Бичкова та ввійшла спершу у склад групи пполк. фон Гуклера. Там приділили до неї австрійських старшин і підстаршин, які ввели німецьку команду. Проти приділу чужих людей та німецької команди Стрільці з початку ремонтували, бойкотуючи прикази нового команданта сотні Німця чет. Ерле, але скоро таки завдяки тому командантові, який дбав за стрільців і якого вони дуже полюбили, невдоволення в сотні минуло. Після того сотню приділили до іншої групи, що нею командував австрійський майор Русс. Ця група складалася з двох сотень мадярських гонведів, одної скорострільної сотні, одної батареї гірських гармат, чети гузарів та Гуцульської Сотні. Група була призначена до партизантки в околицях Кірлібаби, Якобен, Дорни Ватри й була підчинена безпосередньо команді 7-ої австрійської армії ген. Кевеша. З Бичкова Великої сотня виїхала до групи Русса 26-го листопада залізничною до Борші, а далі пішла пішки осінніми болотами до Кірлібаби.

Москалі продовжували офензиву під проводом Брусілова. Вони зайняли в тому часі Кірлі-

бабу та опанували фронт від Якобен до Дорни Ватри. Рівночасно вдарили дуже сильно на пруський карпатський корпус та добиралися до верхів Прислопу. Присліп і Кірлібаба, це дві точки, які союзні війська старалися вдержати за всяку ціну тому, що через них Москалі могли перейти у Семигород і злучитися з румунською армією.

Дня 28 листопада Австріїці відбили Кірлібабу так, що поміч Гуцульської Сотні була вже тут зайва. Зате на другий день затривожено сотню і кинено її на гору Присліп. Гуцульська Сотня пішла туди рятувати Прусаків, що держалися вже тільки останками сил.

Непролазними яругами і вертепами рушила стрілецька розстрільна в напрямі вершка на Прислопі. Сотня обсадила становища поруч Німців, між якими Стрільці стрінули знайомих «камерадів» з перших карпатських походів. Ціла гора була встелена трупами і по їх кількості можна було пізнати вагу цієї позиції. Коли знялась рання мряка, зараз посипалися з вершу, що займали Москалі, ручні гранати й крісові стріли. Кількох стрільців було ранених. Одна частина стрільців відстрілювалась, решта поглиблювала закопи.

Вночі прийшов на допомогу відділ Німців і досвітком другого дня почалися рівночасно два наступи. Москалі наступали на середину фронту, яку для примани німецька команда лишила вільною. Рівночасно Німці почали наступати на лівому, а Гуцульська Сотня на правому крилі. Гармати з обох сторін почали свою роботу вже від 3-ої години ранку.

Сам наступ проминув дуже скоро. Коли Москалі кинули свої сили на середину, тоді Німці та Стрільці вдарили на їхні боки та відтяли наступаючих від запасу, потім ударили на запасні сотні та захопили їх без труду в полон. В цьому бою була сотня разом з Німцями з скоростріли, багато крісів, набоїв та около 600 полонених.

Гуцульську Сотню коштував цей наступ одного вбитого й з 20 ранених. Москалі зірвалися після тої програної до протинаступу, але сама німецька артилерія його спинила. Московську офензиву зломли. Сотня передала позицію Німцям та пішла в запас. За цей наступ Гуцульська Сотня дістала признання від німецької команди в окремому приказі.

2-го грудня сотня відійшла на позиції на Кірлібабу і там злучилася знову з іншими частинами групи майора Русса. В тому часі, завдяки заходам Коша, приїхали до сотні давно викидані стрілецькі старшини: сот. д-р Омелян Левницький, четарі буковинці з 41 (черновецького) п. п.: Бужор та Іванович і два хорунжі.

Тепер зачалося для Гуцульської Сотні тяжке життя. Сотнею кидали з одної позиції на другу.

Полева гармата, приспособлена до обстрілу літаків,

Піхотна гарматка у стрілецьких закопах,

Видяють обід.

Доставка стрільців й харчів до стрілецьких становищ.

Становища треба було укріплювати матеріалом, що його сотня мусіла носити з долини. Харчів давали мало, відпочинку ніякого. Серед таких обставин згинув від гранати 23-го березня 1917 р. командант сотні Омелян Левицький. Його поховали врочисто в Кірлібабі. Командантом сотні став четар Бужор.

Ввесь час постою на позиціях коло Кірлібаби велася перестрілка стеж. Більших боїв було два. З 5-го на 6-го січня 1917 р. Москалі повели наступ, але з великими втратами відступили. Другий раз з 30-го на 31-го березня пробосвний відділ Гуцульської Сотні випав на заборонені, добув скоростріл і міномет та понищив окопи. Відділ мав лише двох стрільців ранених.

Небаром у Росії розгорілася революція. Невдовго до Великодних Свят на московські позиції

пришов зукраїнізований київський полк. Стрільці перекидували їм уночі українські часописи і ставили перед засіками великі таблиці з українськими патріотичними гаслами. На сам Великдень Стрільці разом з вояками з тамтого боку відспівали спільно «Христос Воскрес» і збігли в яр «христосуватися». Відтак взяли братів-українців до себе в гостину. Вправді гостити не було чим, бо самі не мали що їсти, але почастували коняком та обдарували напитками й часописами, яких транспорт прийшов був саме з Відня від Українського Жіночого Комітету. Кращого дарунку не могли їм дати. Земляки не знали, як дякувати за них. Зате вони принесли Стрільцям писанок, пасок та цукру.

Потім Стрільці вибралися в гостину до московських окопів. Гостили їх там, чим хата багата. При цій нагоді спільно обговорили справу «перемиря». Показали свої відтинки та умовилися, що одні до других не будуть стріляти. Також наладнали правильну пошту з російськими становищами. Прикріпили на їхніх дротяних засіках скриньочку, до якої що кілька днів носили свою пошту: часописи для земляків і листи для рідні по тамтій стороні фронту. По якомусь часі почали приходити до Стрільців відповіді від рідні та навіть клунки з недалеких сіл. Ішла також між обома сторонами вимінна торгівля. Стрільці доставляли землякам часописи і часом напитки, а за це діставали мішки хліба та харчів.

Боїв не було. Дуже рідко-коли впавав якийсь стріл. Очевидно, що таке «перемиря» не сподобалося вищій австр. команді і 5. квітня Гуцульська Сотня мусіла покинути вигідні становища та відійти в інше місце, на полонину «Плодюку».

Воздушна залізничка на «Альбіні».

Плор. Михайло Горбовий.

Сот. д-р Омелян Левицький,
поляр 23. III. 1917.

Похорони сот. Левицького
й стрільця Володиславського.

На Попаді приділили Гуцульську Сотню до німецької дивізії ч. 200, що належала до карпатського корпусу. Там сотня мала місяць «відпочинку», себто не сиділа в окопах, зате працювала важко при будові дороги через Попадію і повітряної залізнички на «Альбіні». Харчі були дуже лихі. В таких умовах прийшло навіть у сотні до заворушень. Стрільці домагались повороту до У. С. С.

В половині червня прийшло до сотні доповнення з Коша, 45 стрільців з двома старшинами

хор. Стафіняком і хор. Голинським. Положення сотні було далі дуже погане. Праця важка, харчів мало. Там то улюбленою піснею став гимн «Лопатенцуґу».

Нарешті 18-го червня відійшла Гуцульська Сотня на відпочинок до с. Петрова на Закарпатті. Звідти 27-го червня виїхала сотня до У. С. С. під Конюхи коло Бережан саме в часі, коли розпочалась офензива Керенського і коли Москалі зайняли Конюхи.

Перед наступом на горі Приспів. Сотня підсувається до ворожих становлиць.

куропатники та конюхи

Після вишколу та поповнення новобранцями в Рязань й Верні У. С. С. знову виступили в поле 17-го лютого 1917 р.

Вийшли два курні по три сотні під проводом от. Франца Кікаля, придленого з 24-го (коломийського) полку піхоти. Похідний транспорт, завантажений на залізницю в Жидачеві, відїхав до Бережан. Після кількадечного постою в Бережанах, у запасі XXV. корпусу, У. С. С. відїшли під Куропатники на місце мадярських частин.

Куропатники — це невеличке село над потічком Ценівкою в північно-східному напрямку від Бережан, яке сусідє з селами Бишки і дальше з Конюхами. Само село Куропатники на східному березі Ценівки було в російських руках і через нього проходили російські окопи. Позиції У. С. С. тягнулися краєм ліса напроти Куропатник здовж дороги, що веде з Бережан через Баранівку до Конюх і дальше до Зборова. Віддаль поміж обома фронтами була 700—800 кроків і їх ділило оболоння, яким протікає Ценівка. По тому боці, ближче дороги не було хат, а стояли якісь завалища розбитої горальні і поруч мостика на греблі рести якогось млина.

В Куропатниках зведено два курні в один з чотирма сотнями. Їх командантами були сот. В. Дідушок, пор. О. Семенюк, пор. Орза, буквинець, придлений до У. С. С. з 41 п. п. та пор. О. Букшований. Пор. Букшований, що в бою під Лісовичами попав у російський полон, втік зі Сибіру й, зазнавши чимало пригод як командант партизанської групи, зложеної з Курдів, на терені Персії, повернувся у ряди Стрільцтва. Командантом технічної сотні був четар д-р І. Сіяк, командантом відділу скорострільів хор. В. Соловчук. Крім цього була ще будівельна сотня під командою чет. В. Гнатюка, опісля чет. І. Цяпки. Ця сотня,

зложена з виздоровців, колишніх ранених, вела військовій будівельній праці в заплілі. Адютантом курніа був чет. В. Панчак.

На куропатницьких позиціях захопила У. С. С. прогесна, багата в події по тамтому боці окопів. У Росії вибухла революція і прийшов уладок царату. На фронті затихло. Над ним повисла якась дивно-таємна атмосфера, радісна та гнітуча, настрий дождження чогось невідомого, непевного. Часами лиш артилерія зводила двобої або перестрїлювалися полєві сторожі. Вечором з російських позицій неслися пісні. Там стояла українська частина. Якийсь невідомий Петро виходив заодно на окопи і затагав довго-протяжно українську пісню. Його мягкий голос котився гономом по лісі та примарно бавив стрїлецьке вухо.

— Гей, Петро! — гукали йому зі стрїлецьких окопів. Петро відгукувався та передавав, що в них в Україні настала вже своя воля і своя правда. Почали навязувати звязки; до Стрїльців стали попадати кївські українські часописи. В землянках читали їх У. С. С. та слухали із запертим віддихом про Центральну Раду, про проголошення нею першого Українського Уряду; прийшли також вістки про перші спроби організації української армії.

Були це дні зворушливі, памятні і великі!

Для виснажених війною центральних держав російська революція принесла надію замирення на східному фронті. Австрійське та німецьке командування вирішило покористуватись т. зв. «братаннями» на фронті для підсилення мирових настроїв серед російської армії. З цього приводу зорганізовано окремий пропагандний апарат. На це «братання» не щадила Австрія руму, яким призначені до цього пропагандисти частували російських вояків; пішли в рух усякі пропа-

гандивні листки та спеціально друковані для цієї цілі часописи. Але й новий російський уряд не спав. Він рішив повести війну дальше і почав свою агітацію за продовженням війни «до переможного кінця». Новий міністр війни А. Керенський їздив по фронтах та виголошував ударні промови. Формувались т. зв. баталіони смерті, зложені з надійних вояків, а недалеко, під Zobровом, появилася бригада Чехословацької Легії.

Під сам Великдень одна така ворожа стежа ударників захопила в полон двох стрілецьких старшин, хор. Деркача та Мельника, які підійшли до розвалин куропатницької горальні, щоб дістати від доставців з тамтого боку нових київських газет. З цього приводу на сам Великдень не обійшлося без жертв підчас «великодних братань». Від скорострілу У. С. С. упало в полудне кількох солдатів, а ввечір від стрільна російської батареї кількох Стрільців. Як на диво, російська шрапнеля розірвалась саме в тій землянці і вбила тих скорострільців, що стріляли на Великдень.

Над фронтом нависла загроза ворожої офензиви. По тамтому боці збрали Українців а на їхнє місце дали фінляндський полк. Також У. С. С. перекинули небаром з Куропатник під Конохи.

В тому часі командування союзних армій стало звертати пильнішу увагу на хемічну ділянку війни, головнио на охорону перед газовими наступами. Також на східному фронті переведено при арміях нову організацію газової охорони. В Куропатниках У. С. С. перебули відповідний вишкіл, яким кермував старшина газової охорони чет. І. Іванець.

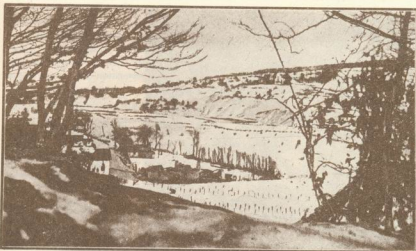
Шефом санітарної служби при польовій фор-

Полк. Франц Кікаль на становці під Конохами.

мації У. С. С. був тоді лікар пор. д-р К. Воевідка, польовим духовником о. Фацісвич, що перевів великодню сповідь та посвятив на Великдень стрілецькі паски.

Добре почувались У. С. С. під Куропатни-

Вид на російські становці під Куропатниками, з окопів У. С. С.

Пор. Оскп Яремович,
полк 1. VI. 1917 р.
під Конохами.

Хор. Пилип Деркач.

Вправи в накладанні протигазових масок.

ками, та зараз після свят мусіли відійти до Конюх у запас першої боевої лінії. Може занадто голосні йшли балачки між Стрільцтвом про події там, в Україні. Починала тягнути якась сила на той бік, туди, де Дніпро, де Київ. Двічі чи тричі не вернулися стежі Семенюкової сотні та пропали в повному складі. Для австрійського командування У. С. С. були безпечніші в запасі і тому мабуть їх стягнуто з позицій в Куропатниках та перекинено під Конюхи. На пам'ятку постою Стрільцтва в Куропатниках залишилося лиш кілька могил при гостинці коло Жукова та в куропатницькому лісі. Могилки в самому лісі ще може й досі збереглися, але ті, що при гостинці, простояли ледви кілька літ по війні.

У. С. С. перейшли під Конюхи в тому часі, коли сподівання на окремих мир не справдилися,

а навпаки: стало ясно, що російська армія після підготовної пропаганди і проголошення другої війни за батьківщину («вторая отечественная война») готується до удару. На фронті збільшилась розвідка праця російських літаків; щораз нові батареї, між іншим також бельгійські та французькі, вцілювались в австрійські становища та позафронтні об'єкти. Все це віщувало недалеку офензиву.

Становище, призначене для У. С. С., було дуже погане. Їх поставили як запас першої боевої лінії в ярі під т. зв. Звіринцем, на самому заломі фронту, що йшов від полудня горбам на західним берегом Ценівки через Куропатники, Бишки та, загинаючись перед самими Конюхами, переходив за східний беріг річки Ценівки. Через те на правому крилі була велика некрита долина, яку опанували Москалі і підчас наступу могли вда-

Стрільцький Великдень під Куропатниками.

Хор. Осип Данівський.

риту на зади противника. Команда курія була в ярі разом зі сотнями. Полк. Франц Кікаль, приділений зимою в характері команданта У. С. С. на місце полковника Вариводи, був доволі вимагаючий та обов'язковий старшина; при цьому він виявив себе людиною культурною і добросовісною. Він скоро увійшов у свою трудну роль та повів інтенсивні заходи для збільшення полевої формації У. С. С. знову у полк. Для цього рішено стягнути з Карпат Гуцільську Сотню та з Вишколу нові похідні сотні.

Таємні пошуми від українського моря, що почало хвилювати по тамтому боці, наказували У. С. С. громадити сили і держати їх в поготові. Тимчасом резерват (таємний приказ) Армії заповів велику російську офензиву, що мала розпочатися 29-го червня в год. 5-тій ранком.

Наказано строге поготовля. Над ярюгою, де у вибудованих на склоні горбів землянках примістились сотні У. С. С., повисла загроза недалекого бою.

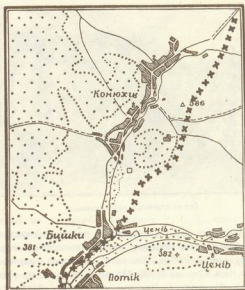
В тишу погідного ранку дня 29-го VI. в год. 5-тій упав перший стріл важкої московської гармати. Зараз-же знялась гураганна буря артилерії. На просторі яких 30 кілометрів від села Бишок по Зборів заграло 520 батарей. Руйнуючий вогонь гармат знищив умить на відтинку села Коноух передні рови і дротяні засіки. Стрілецькі закопи обернулись у вертепи ліюк і ям з накопиченими кущами дерева, каміння та іншого матеріалу. Четверту сотню У. С. С., що скріпила першу боєву лінію, перетереблено.

Небо було чисте, але сонце пробивалося крізь занавісу куряви. Наче зловіщі птахи кружляли над становищами ворожі літаки, щоб до решти зломити духа оборони. Вони справляли вогонь своїх батарей.

Від ударів важких стрілен обсудвалися стіни ровів, розривалася стеля землянок. Земля гуділа під глухий стогін. До недавн білі склони ярюги почорніли, присипані землею й кущами ґранат, мін та шрапнелів.

У селі Коноухах, де примістилася стрілецька санітарна поміч під командою лікаря д-ра Воевідки та боєвий обоз, настало пекло. Ворог бив запальними стрільнями. Горіли хати і збіжка на полі. Ревапа покалічена худоба, збожеволілі люди з вереском гинули на пожарищі. В тому гарматньому вогні рвалася телефонічна лучба, яку раз-ураз треба було справляти. Служба телефоністів була геройська. В часі, коли інші сиділи скриті в землянках, вони перебігали з місця в місце задихані мов ті гончі пси, щоб підтримувати зв'язок. Багато з них тоді погинуло.

В ночі гарматній вогонь притих. Настала хви-

Мапка австрійського фронту під Коноухами.

Місця, де стояли УСС в запасі першої лінії, зазначено чотирикутником.

лева перерва. Доставлено харчі. Розпочалась інтензивна праця піонерської, чи не найкращої технічної сотні в цілому XXV. корпусі.

Так пройшло 48 годин.

Вночі на 1-го липня пішов зливний дощ і вода залила стрілецькі рови. Стрільці опинилися у грязюці. Та досвіта випогодилося і настав ясний, соняшний ранок. Вогонь артилерії знову дещо ослаб. Наказано строге поготовля на випадок наступу ворожої піхоти.

Коло 10-ої години рано прийшло ще звідом-

Гурагановий вогонь на стрілецькі становища. Рис. І. Іванець.

Група стрільців під Конохами.

лення дивізії про те, що відбито російський наступ на лівому крилі фронту та що на цілому відтинку зовсім добре. Тимчасом Москалі прорвалися вже були на горбі 386 поза двором, на відтинку 81. полку. Частини четвертої фінляндської дивізії, в якій склали були окремі пробовсі відділи, т. зв. курні смерті, вдерлися крізь прорвану лінію і почали в обі сторони звивати австрійський фронт. Про ті події У. С. С. не знали нічого. Не знали, що ворог зайшов далеко на зади, що на лівому крилі нема ніякої оборони що тисячі австрійців опинилися в полоні. У. С. С. сподівалися ворога спереду, тимчасом він прийшов іззаду. З лівого крила він окружив яругу, в якій стояли У. С. С. і відразу опанував положення. В добавку, як уже було сказано, сотням заборо-

нено виходити із землянок, щоб не стягнути на себе вогню ворожої артилерії. Її вогнем кермували літаки, що без упину літали доволі низько над становищами. На російських ударників попав перший десятник Дутківський, що з двома телефоністами вибів справити перерване телефонічне получення. Та заки він всів повідомити сотні У. С. С., яругу окружили й опанували Москалі. Першу відсіч пробував дати чет. Іванець з кількома стрільцями, що були при команді курня. Та це не спинило розгону Москалів і сотні, що були в землянках, попали за декілька хвилин у полон разом з раненим командантом пполк. Кікалем, якого Москалі пробіли баґнетом.

Під Конохами згинув командант стрілецької кінноти, пор. Р. Камінський, пор. Осип Яремович, пхор. Ворона, пхор. Василь Іванців, віст. Тютько, десятник Р. Кузьмович, стр. Шкварко та багато інших.

Російське командування не використало перемоги, що йому прийшла так легко на цьому відтинку. Розгін російських військ скоро здержано. Першу відсіч дав відділ стрілецьких скорострільів, що стояв у запасі в лісі коло Бишок, та батарея пор. Юліяна Шепаровича, що була тоді на становищі по другій стороні долини, за Конохами. Засипані картачами гармат та вогнем стрілецьких скорострільів російські полки спинилися. Небагом зібрались заціпілі частини У. С. С. Саме в тому часі повернулася з Карпат Гуцульська Сотня і прийшла до Конох. Від полону врятувалась половина сотні скорострільів, сотня технічна

Село горить.

Пор. Роман Камінський, поляг в бою під Конохами.

Лікар пор. д-р Кость
Восевідна.

та будівельна, врятувався також відділ мінометів. Кількадесят стрільців вивалося вже з рук Москалів. Разом було ще яких 400 людей. Ці останки У. С. С. повели протинаступ і вибили Москалів з добутих становищ.

Розгін революційних російських армій заломився ще скоріше, як зірвався. Ще кілька днів йшли криваві змагання коло Зборова. Там скрива-

Великодне братання між УСС. та українцями рос. полку.

вилась Чеська Легія, проти якої кинено маси австрійського та німецького війська.

Полонених У. С. С. вели разом з тисячами австрійських вояків через Озірну до Тернополя. По дорозі стрічали У. С. С. вже українізовані частини рос. армії під жовто-блакитними прапорами, що йшли на фронт.

Приємна несподіванка стрінула полонених У. С. С. у Тернополі. Там привітала їх від Української Влади делегація, під проводом комісаря Л. Юркевича. Комісар Юревич в розмові виявив надію, що У. С. С. візьмуть участь у будові власної держави та обіцяв повідомити про їхній приїзд Центральну Раду.

У великому роздільному таборі для полонених в Дарниці, що лежить недалеко Києва, по другому боці Дніпра, У. С. С.-ів відвідали деякі українські діячі, між іншими Винниченко й Скрипник. Та

надії на те, щоб полонених У. С. С. передали в розпорядження Українського Уряду, не справдилися, бо несподівано, з наказу військового команданта київської округи полк. Оберучева, всіх старшин У. С. С. відтранспортували у глибину Росії. Цей представник російського уряду бачив в У. С. С. небезпечний елемент, свідомих українських державників, які могли бути грізніші, ніж українізовані частини військ Центральної Ради, що саме організувались. Всеж таки багато з полонених під Конюхами доповнили потім ряди Січових Стрільців, що небаром почали збиратись у Києві. Чимало полонених У. С. С. працювало вже в початках російської революції в рядах зукраїнізованих частин, як прим. чет. А. Добрянський, що вже в Петрограді брав активну участь в українізації полкє з України.

Запасні становища У. С. С. в ярі під Конюхами.

Чет. Агатон Добрянський.

П О Х І Д на українну

В яких три тижні після бою під Конюхами почали союзні війська загальний наступ. Він увінчався повним розгромом революційних армій Керенського. За кільканадцять днів фронт XXV. корпусу дійшов до Збруча. В авангарді 55-ої дивізії йшли останки У. С. С. разом з двома сотнями німецької кінноти зі славного полку гузарів смерті „Totenkopfhusaren“.

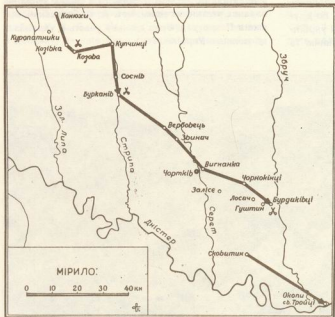
У. С. С. мали тоді ще около 600 стрільців та

24 старшин. Босвий склад У. С. С. був такий: 3 сотні піхоти під командую пор. Бужора [Гуцувська Сотня], чет. д-ра Сіяка [технічна сотня] і хор. Кліма; будівельна сотня під командую чет. Цяпки та відділ скорострільів з хор. Квасом, відділ мінометів з хор. Никифоряком та одна чета телефонічна. Обозами проводив чет. д-р Цьокан. Санітарною службою У. С. С. завдував д-р В. Щуровський зі сан. чет. Л. Перфецьким. Командантом тих останків У. С. С. був у часі походу до Збруча пор. Д. Кренжаловський, приділений з 35. п. крайової оборони.

Ціла 55-а дивізія після бою під Конюхами і підчас походу до Збруча мала у своєму складі лиш останки двох галицьких полків, 35-го і 19-го, та У. С. С., при чому вона займала дуже широкий, около 60-кілометровий фронт.

Напрямок походу 55-ої дивізії та У. С. С. був південний схід. У. С. С. йшли з Конюх через Козівку, Козову, Купчинці, Бурканів, Верboveць, Звиняч, Вигнанку к. Чорткова, Чорнокіньці та Бурдяківці над Збручем.

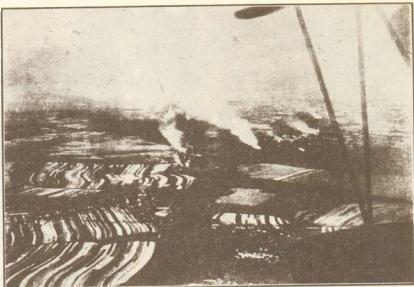
Важніші бої в тому поході випали такі: дводенний біля Козової, завзятий бій за старі окопи під Буркановом над Стрипою та над самим Збручем, під Бурдяківцями, де вславилась головню Гуцувська Сотня. Підчас того походу У. С. С.-ів пе-

Шлях походу У. С. С. зпід Конюх до Збруча, липень 1917.

У місцевостях, відмічених двома перехрещеними шаблями, відбувся бій У. С. С.

На похідному шляху У. С. С.
до Збруча

Москалі нищать вогнем
військове майно та склади.
Світлина зроблена з літака.

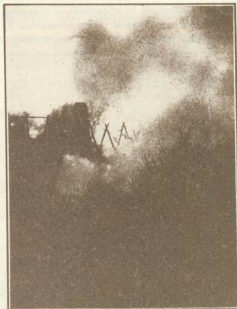
рекидали нераз з одного боєвого відтинку на другий, залежно від того, де був сильніший опір ворога.

За боєві подвиги У. С. С. дістали тоді кілька разів признання вищих команд; в одному з приказів Начальної Команди Південної Армії ген. Ботмера окремо відмічено боєві заслуги У. С. С. Окрім цього старшини чет. Сяк, хор. Клим, хор. Никифорух дістали німецькі залізні хрести та багато стрільців німецькі боєві відзначення.

Після закінчення походу, У. С. С. стояли деякий час над Збручем. Потім їх стягнули з фронту до села Залісся в Чортківщині для доповнення. Туди прийшов з Вишколу новий курінь під командою от. М. Тарнавського. З цим курінем прийшло на фронт також багато старшин і стрільців, що втікли були з російської неволі. Вони принесли зі собою національно-революційні настрої і доказували, що для У. С. С. тепер не місце в австрійській армії, а по другому боці фронту, за Збручем, де будеться своя держава. У вільних хвиликах Стрілецтво вело на ці теми безконечні дискусії. Вернулися старі часи Горонди. Знову воскресло Стрілецтво зі живим товариським життям та зацікавленням справами, що хвилювали все українське громадянство.

При кінці листопада вислали У. С. С. до команди корпусу прохання за підписами старшин на дозвіл відсвяткувати історичну подію: проголошення Центральною Радою 3-го Універсалу, який 20-го листопада проклямував Українську Народню Республіку самостійною державою. Команда корпусу відмовила дозволу та відклікала от. Тарнавського за те, що підписав це прохання разом

з іншими старшинами. Ця подія дуже пригнобила Стрілецтво, тим більше, що польська преса широко розписувалась тоді про злуку Східної Галичини з майбутньою Польською Державою. В селі Гуштині відбулась тоді таємна нарада старшин, на якій поставлено проєкт перейти за Збруч, на службу Українській Державі. Та у висліді довшої дискусії перемогла знову думка, що У. С. С. повинні ще на деякий час залишитись по боці цен-

Москалі палять, відступаюч, села.

Група старшин і підстаршин 1-ої сотні УСС. у Сквятині перед походом на Україну.

Посередині чет. О. Іванович командант сотні, побіч нього зліва пхор. В. Лятишевський, зправа пхор. В. Калина.

тральних держав, бо вислід війни ще не рішений та завдання У. С. С. по цьому боці ще не скінчене.

В останніх днях грудня перейшли У. С. С. до Волі Чорнокінецької, а Різдво 1918 р. святкували в селі Лосячі. Фронту тоді не було майже ніякого. Часами десь далеко, поза Збручем, глухо гуділи гармати. Ходили чути, що це війська Центральної Ради б'ються з большевиками.

Підчас самих Різдвяних Свят перейняв команду над У. С. С. сот. Осип Микитка. Святочно і з великим жалем працюли старшини та стрільці дотеперішнього команданта, от. Мірона Тарнавського. Та й новий командант сот. Микитка, як виявилось пізніше, був відважним вояком, великим патріотом, дбайливим та обовязковим старшиною.

Тимчасом в Україні оформлювалась ідея державности, репрезентована Центральною Ра-

Дворець Козова після бою під Конюхами. На дорозі походу УСС. до Збруча, липень 1917.

дою, яка врешті довела до окремого мира з центральними державами, підписаного в Бересті 9-го лютого 1918 р. У відповідь на відокремлення України Москва виспала проти молодого держави армію Муравйова. Московська навала знову залила українські землі, зневолюючи Центр. Раду звернутись за допомогою до центральних держав.

Берестейський мир застав фронтові частини У. С. С. у селі Сквятині коло Борщова. З початком березня увійшли У. С. С. разом з першими відділами австрійських військ у границі молодого Української Держави. З переходом за Збруч У. С. С. опинилися в боєвій групі, якою командував архикнязь Вільгельм Габзбург. З цією групою перейшли У. С. С. ціле Правобережжя та залишились у ній до розвалу Австрії, себто до 1-го листопада 1918 р.

Мрія довгих літ змагань і трудів сповнилась. У. С. С. йшли в Україну визволяти «братів-Укра-

Наступ УСС. під Бурдяківцями над Збручем, серпень 1917.

Пор. Дмитро Кренкаловський.

Хор. Василь Клим.

Чет. д-р Іван Сіян.

Хор. Осніп Квас.

інців з московських кайдак», як співалося у відомій стрілецькій пісні. Весело й радісно лунала стрілецька пісня понад подільськими ланами, вкритими зеленим руном озимини, з яких ледвищо зійшов сніг.

У. С. С. перейшли з Галичини через Окопи Святої Трійці до Кам'янця та після короткого відпочинку рушили даліше походом до Вапнярки. На цій дорозі У. С. С. зустрінулися вперше з місцевим українським громадянством та його настроями. Селянська маса була національно мало освідмлена і до того занархїзована ріжними революційними кличками; вона зовсім не визнавалася у повенї соціальних і національних питань. Головним здобутком революції був для селянства поділ панської землі і довкола цієї справи оберталося все їхнє зацікавлення. Міста на Україні були зденаціоналізовані і мали тоді ще обмаль свідомої української інтелігенції. Всюди, куди перей-

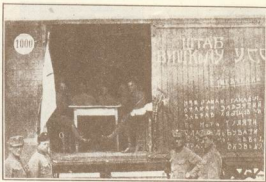
шли У. С. С., залишали за собою чар національного війська і національної ідеї; їхній похід був справжньою рухомою пропагандою за українську державність. Щоденні нічліги та короткі постої по селах і містечках від Кам'янця Подільського через Дунаївці, Ушицю, Станиславчик, Жмеринку, Вапнярку і даліше на південному Правобережжї давали Стрільцтву змогу пізнати своїх братів, їхні настрої та потреби. Стрільці залишали по собі серед українського населення національне освідомлення, віру у власну державу та любов до Стрільцтва.

З Вапнярки У. С. С. перейшли залізницею до Одеси, опісля під Херсон та здобули його, зломивши перший завзятий опір большевицької залози. З Херсону поплили двома пароплавами горі Дніпром, під Олександрівськ. Тут У. С. С. звели з большевиками бій за залізничну стацію в Олександрівську. Але большевики були ще настільки

Демонстраційний похід у Київ з нагоди проголошення ІІІ. Універсалу Центральної Ради.

Візд Вишколу УСС в Україні.

Мирова делегація Центральної Ради підписує берестейський мир.

Від ліва: М. Левітський, О. Севрюк, М. Любинський.

»Зажурились Галичанки».

Візд коша УСС. в Україні, червень 1918 р.

сильні, що Стрільці мусіли відступити до Дніпра і пароплавом переїхати до недалекого села Біленького. Та на другий день більшовики покинули місто, бо саме тоді з півночі наспіла славна Запорізька Дивізія під командою полк. Болбочана. Того самого дня відбулася в Олександрівську святочна стріча У. С. С. зі Запоріжцями.

Довший побут в Олександрівську, саме в осередку колишнього Запоріжжя, в якому УСС. провели весняні місяці квітень, травень та червень, залишив у них одні з найкращих споминів. Була це не тільки весна в природі, але й весна української державности. Нехай і при чужій помочі, — всеж таки Україна звільнилася врешті від панування Москалів і, дарма, що ще необеднана й неоднородна у своїх змаганнях — вона починала закріплювати свою державність. У. С. С. зажили у великій приязні із Запорізькою Дивізією, що після повороту з походу на Крим станула також залогою в Олександрівську.

Це була своєрідна революційна військова організація, що прийняла багато звичаїв давніх Запоріжців. Та була вона найкращою боевою одиницею тодішньої української армії. Її старшини та козаки, серед яких служило багато інтелігентів, визначались великим патріотизмом, відвагою і завзяттям. Не диво, що У. С. С. скоро заприязнились з ними.

Також командант групи, молоденький архикнязь Вільгельм, добув собі у того революційного війська завдяки природній, щирій та приязній вдачі велику любов і пошану. Запоріжці, невдоволені пізніше гетьманським режимом, задумували навіть зробити спільно з У. С. С. державний переворот та проголосити Вільгельма виборним гетьманом в ролі президента держави.

Підчас стріч з нагоди спільних обідів та перегляду військ Запорізької Дивізії У. С. С. мали нагоду пізнати її тодішніх славних полководців полк. Болбочана, полк. Петрова та познайомитись з життям і настроями Запоріжців.

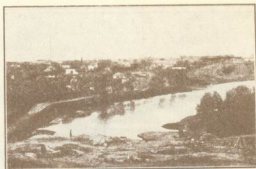
Дуже скоро увійшли У. С. С. також у громадянське життя місцевого населення та зєднали собі у нього повне довіря і приязнь. У. С. С. працювали в місцевих культурно-освітніх організаціях, головню у »Просвіті», помагали налагодити українське шкільництво й редагувати тижневик »Січ». Після цілоденної праці та військових занять У. С. С. йшли до українського театру. Довколичні села та містечка запрошували до себе Стрільців організувати у них читальні, освітні гуртки й театральні вистави.

Прийшов час гетьманського перевороту. Доля Української Держави опинилася в руках нової гетьманської влади. На жаль, гетьманський уряд

не зумів зєднати собі народніх мас, ще й сам розбурхав пристрасти, шукаючи підтримки у явно протиукраїнських чинників. Українське селянство, якому стали силою відбирати поділену дідичівську землю та розграблене майно, відповіло низкою повстань. На села пішли німецькі, австрійські, а то й гетьманські карні експедиції, які ще більше розятрили розбурхану революційними настроями селянську масу. Вогонь повстань розгорівся найсильніше на Київщині та Херсонщині. Щоби приборкати неспокійне населення, австрійська окупаційна влада рішила перенести в найбільш загрожений район всі частини У. С. С. У перших днях червня група архикнязя Вільгельма переїхала в околиці Єлисавету, спершу до Аришутівки та Масляниківки, опісля до села Соколівки.

Рівночасно з переведенням босвих частин У. С. С. з Олександрівська в околиці Єлисавету приїхали туди з Галичини Вишкіл та Кіш У. С. С., які до цього часу стояли в Пісочній, Надітичах, Верені та Рудниках. З Вишколом прийшли на Херсонщину нові 4 боеві сотні в числі 1000 добре вишколених стрільців, яких розміщено в селі Грузьким біля Єлисавету.

Політика окупаційних держав, для яких берестейський мир був тільки миром з koniecznosti, на коротку мету, для здобуття хліба та сирівців («Бротфріден»), мала на увазі лиш і виключно інтереси своїх держав. Вона зосереджувалась на бажанню якнайкоротшою дорогою добути їду для вигодожденного населення та війська. Швидко виявилось, що обом союзникам не залежало на творенні української держави, лиш на експропріації дібр багаті країни. З тою метою вони спіювали творення її власної збройної сили та клали перепони всім організаційним і консолідаційним

Село Карлівна на Херсонщині.

Відпочинок у степу.

намірам українського населення, з тою метою стягали силою, при помочі ріжких карних відділів, підступом та підкупом все, що можна було забрати: хліб, цукор, товщі, шкіру, сукно, худобу, муніцію та зброю. Тому також потурали Москалям,

Сот. Вільгельм Габсбург,
прозваний У. С. С.
Василем Вишиваним.

Стрільцьке весілля, хор. Е. Ясенницького, в Грузькому.

Хор. Петро Постолюк.

Пароплав, яким УСС переїхали Дніпром з Херсону до Олександрівська, 1918 р.

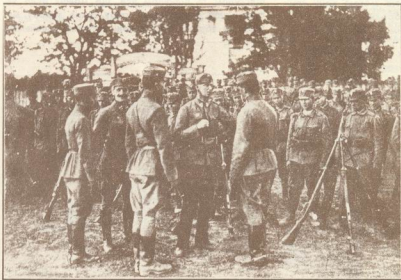
що явно виступали проти державницьких змагань українського народу.

Таке поведіння окупаційної влади з українським громадянством та легковаження інтересів держави мусіло довести до гострих конфліктів. На безправства, яким потурала також гетьманська влада, свідоме громадянство відповіло протестами, а селянство оружним повстанням. Вязниці в Єлисаветі та інших містах Херсонщини заповнилися знатними українськими діячами та свідомим селянством. У. С. С. та архикнязь Вільгельм заступались за них, інтервеновали у чужонаціональних частинах та у вищих командах, урятували життя неодному українському патріотіві й повернули волю багатьом, що попали в австр. військовій суди. Також неодно село завдячувало У. С. С. вря-

тування від кривавої екекції за спротив грабежі хліба й майна.

Командантом австрійської дивізії, що до неї належали У. С. С., був тоді ген. Маренці. До нього мали доступ докочинні московські дідичі, що впрошували карні експедиції на свої села. Для втихомирення збунтованих проти нових порядків сіл висилано звичайно мадярів, які найбільше знуцались над населенням.

До тієї карної акції австрійська військова влада ужила також і У. С. С. Між іншим на втихомирення населення в містечку Добровеличківці та околиці вислано 3. сотню з чет. Голинським. Та цю паціфікацію перевели У. С. С. на свій спосіб. Увійшовши до села перед містечком, сотня станула на майдані й заспівала стрілецьких пісень, після того

Сот. В. Габсбург, командант групи, мін Стрільцям.

Пол. духовник о. Базилевич і псор. Ю. Купчинський, що був у Запорізькій Дивізії.

Сот. Осип Микітка.

Дніпрові пороги
коло Олександрійська.

орхестра заграла до танцю. На майдан збіглася сільська молодь. Почалися співи, танець та розмови. Селяни пізнали, що це свої люди і щиро по-вitalи Стрільців. Довідавшись про це, громадянство містечка Добровеличківки прийняло У. С. С. хлібом та сіллю. Дуже швидко розійшлася також по довозкичних селах вістка, що У. С. С. — це своє

військо, яке не зробить їм ніякої кривди. «Збунтоване» населення виконало всі зарядження, видані командантом сотні. Селяни позносили трохи старих крісів, зате у двох московських дідичів сотня перевела строгу ревізію і забрала найдену зброю. Таксамо «пацифікувала» 2-га сотня У. С. С., вислана на карну експедицію в іншу околицю.

Вишкіл У. С. С. увізходить до Єлсавету.

З цього приводу пішли на У. С. С. скарги дідичів, як на «спільників» большевизму та ворохобників. За поведінку 3-ої сотні в Добровеличківці поставив ген. Маренці команданта сотні чет. Голинського і ще одного старшину під воєнний суд, а за неправильне переведення карної експедиції 2-ою сотнею

покликав команданта У. С. С. сот. Микитку до звіту. Тоді командант групи архикнязь Вільгельм вислав скаргу на ген. Маренці до царської канцелярії. Внаслідок цього застановили слідство проти стрілецьких старшин, а ген. Маренці опинився на Італійському фронті.

В постоях стрілецьких сотень ішла далі невинно інтенсивна культурно-освітня праця між населенням. Спільно з місцевими патріотами та організаціями наші старшини та стрілецько організували читальні «Просвіти», народні школи, аматорські гуртки, кооперативи, переводили курси української мови й українознавства та допомагали в організації військових частин. До постійної праці в тих організаціях призначили з Вишколу багато людей, з яких більшість залишилася на Україні до розпаду Австрії, а деякі навіть до приходу У. Г. А. на Придніпрянщину. Гуцульська Сотня, яка ще й до тої пори зберегла свою традиційну окремішність, зорганізувала аматорський гурток, що спільно з місцевими членами «Просвіти» давав вистави в постою сотні, в Масляниківці.

Заходом Вишколу улаштовано в Грузькому величавий Шевченківський концерт. Стрілецькі старшина та стрільці з кожним днем поширювали звязки з українським громадянством,

Дефіляда кінних частин Запорізької Дивізії.

Цей військовий перегляд улажено тоді, коли група сот. В. Габсбурга та У. С. С. перебували в Александрівську.

ячів, інтелігентів та селян, що повтікали зі своїх околиць перед доносами дідичів і перед гетьманськими та австро-німецькими карними експедиціями. По містах і селах Херсонщини широко пішла слава про «правдиве українське військо». Січових Стрільців.

Очевидно, що ця «політична», в кожному разі позавійськова діяльність У. С. С., не подобалась австрійському командуванню. До неї напливали масово скарги й доноси ворожих Українській Державі московських та жидівських елементів і донесення австрійських військових частин. Врешті Німцям, що панували в північній полові України, були дуже незручні ті симпатії, що їх добув собі серед місцевого населення архикнязь Вільгельм. Вони були дійсно доволі глибокі та широкі. Німці пожежно боліли за гетьмана Скоропадського.

Серед таких умовин напруження між австрійською військовою владою та У. С. С. дійшло до верхка і, коли дивізійна команда наказала ви-

рушити до бою проти повстанчого загону от. Шинкаря, У. С. С. відмовили послуху. Загрожено полевим судом. З цього приводу Начальне Командування австрійської армії викликало архикнязя Вільгельма до Відня на оправдання. Після його повороту У. С. С. перенесено на Буковину.

У. С. С. на могилі Шевченка в Каневі 1918 р.

У. С. С. пішли в осени 1914. р. у бій, маючи запевненого постійного доповнення. Кожної хвилини загрожувала їм небезпека зникнути з лиця землі і, якщо так не сталося, то був це хіба щасливий випадок.

Кіш У. С. С., себто установу, що мала дбати за правильне і постійне поповнення Леґіону, покликано до життя щойно 5 місяців після того, коли У. С. С. звели перші бої. Після вимаршу стрілецьких курнів на фронт, залишилися в Горонді, опісля в Замковій Паланці, коло Мункачеве т. з. «Кадра». Оця загальнопринята у Стрілецтві назва означувала ніщо інше як збірний пункт для тих, що шоввертались до своїх сотень з відлукот, лікування або як розбитки з поля бою. Саме із тих стрільців формували час-до-часу більші чи менші відділи, яких під проводом старшин або підстаршин відсилали назад до сотень. Кадра не мала права набирати новобранців, вишколювати й формувати доповняючих відділів для боєвих курнів. Вона не мала жадного організаційного статуту, як і весь Леґіон, і її приймали як якість «конечне істнує лихо» командою корпусу ґен. Гофмана, до якого належали фронтові формації У. С. С.

Кіш У. С. С. почав офіціальну діяльність щойно під кінець березня 1915 р., хоча вже в половині січня після довгих переговорів і торгів нашої політичної репрезентації в Міністерстві Красвої Оборони, появилось було доручення про організацію Коша.

Про доповнення У. С. С. новобранцями (рекрутація) говорилось у згаданому дорученні дуже загально і так неясно, що не знати було, як забирається до цього діла. Притому харчевий стан Коша обмежили до смішного малого числа, а саме до 250 людей.

Місце постійно Кошеві призначили не як для інших австр. полків у заплілі, але в етапі XXV. корпусу, недалеко боєвої лінії. Правда, це було з деяких причин доволі корисно, хотя-би лише

з огляду на близький зв'язок з відділами У. С. С. на фронті, але праця в Коші вимагала спокою та управлених умовин. В етапі цього не було.

Акція набору новобранців висунулася на перше місце між обов'язками команди Коша і вимагала чимало праці, а ще більше грошевих засобів. Перше виконував Кіш, про друге мусів дбати скарбник Босвої Управи У. С. С., що мала свій осідок у Відні. Для самої рекрутації створено в Коші окремих відділ, штаб старшин та підстаршин, бож вона — як опісля виявилось — вимагала чимало знання, енергії та хисту для поборювання тих перепон, які засидно ставили всякі покликані й непокликані чинники. Удержання У. С. С. і поширення організації було для української справи під цю пору дуже важною проблемою. З тої причини українські політичні представництва у Відні, Загальна Українська Рада з Боевою Управою У. С. С. і Союз Визволення України дуже уважно стежили за ходом рекрутації та вимагали від команди Коша енергійних заходів і постійних звідомлень.

Акція набору новобранців, яку започаткував Кіш з весною 1915 р., дала спершу надсподівані осяги. Це було заслугою деяких старшин У. С. С., з окрема чет. М. Сасвича, який зеднав собі скоро прихильність і піддержку військових команд та зумів навіть стягати охотників зпоза російського фронту через Карпати. В травні 1915 р., після прориву російського фронту під Горлицями та захоплення арміями центральних держав значної частини території з українським населенням, задумала Загальна Українська Рада і Союз Визволення України побільшити Леґіон У. С. С. і поширити його завдання на окуповані українські землі. В цій справі йшло живе листування, постійна виміна думок і дискусія між Віднем і Кошем. Цей плян вимагав у головних основах такого: 1. Побільшення контингенту боєвого стану У. С. С. на 12.000 людей і 5 тисяч в Запасних Кошах. 2. Дозволу на побір людей загального ополчення. 3. Організацію

Збірка Коша У. С. С. на терасі старинного замку в Замковій Палаці, з нагоди приїзду делегатів Босвої Управ.

запасних сотень, чи то курнів у Перемишлі, Львові, Станиславіві і Стрию. 4. Творення полків і бригад по трійковій системі. 5. Референта при Начальній Команді Армії. 6. Придільнення полків У. С. С. до армії австрійської і німецької на українських територіях. 7. Референтів при арміях і т. д. Всіх домагань було чотирнацять.

Цей широкий плян, предложенний нашою політичною репрезентацією, політичним та військовим верхам Австрії застряг на мертвій точці тоді, коли похід військ центральних держав припинився і наново почалась позиційна війна. З цього пляну

«З ними, мовляв, треба гостро».

Чет. М. Гаврилюк в розмові з найстаршим стрільцем.

Сот. д-р Никифор Гіряк.

зреалізовано тільки атомову частину, а саме Збірну Станицю У. С. С. у Львові, яку зорганізовано літом 1915 р., три комісаріати У. С. С. на Волині, що почали працювати в січні 1916 р. і Поборову Станицю при Верховній Команді Південної Армії.

Набір новобранців хоча в меншому розмірі продовжувався далі так, що без огляду на різні перепони У. С. С. мали постійне доповнення.

Від кінця 1916 р. багато новобранців [яких 3.000] доставчила рухлива Поборова Станиця в Станиславіві, що працювала в районі Південної Армії під проводом чет. Д-ра Новаківського. В цій станиці працювало кільканацять людей м. і. пхор. В. Мосора, пхор. І. Тиктор, дес. Ю. Рабій, віст. М. Данилюк, віст. Я. Матусяк і О. Весоловський.

Також чимало добровольців збрала львівська Збірна Станиця, яку заснував чет. Д-р В. Старосольський в липні 1915 р. і якою після нього проводив сот. М. Волошин. Станиця мала свою домівку-касарню в бурсі Ставропільського Інституту. Вона мала лічницю для хорих, захист для виздоровців і відпустковців.

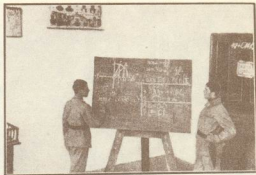
Крім самого набору новобранців мусіла команда Коша їх вишколювати і формувати з них похідні сотні, здатні до бою. Коли взяти під увагу, що обов'язком Коша було ще провадити евіденцію, дбати за виздоровців, піклуватися вояками інвалідами і т. д., то праці й обов'язків було більше ніж сил, які могли їх виконати. Тому, після довших переговорів кошового із шефом генеральної булави корпусу зимою 1915/16, виділено з Коша всі сотні новобранців і з них зформовано окремі курні, що став зв'язком Вишколу У. С. С. На команданта Вишколу корпусна команда призначила от. Мирона Тарнавського.

Кошеві прийшлося також відіграти більше припадкову як організовану роллю в посередництві між курніями У. С. С., крім та нашою політичною репрезентацією у Відні. Незалежно від цього зробив Кіш в короткому часі зв'язком полків усіми стрільчими організаціями та поодинокими Стрільцями, приділеними службово до найріжко-

родинищ австрійських та німецьких команд і частин.

Де кілька місяців після нової організації У. С. С. (березень 1915.) жили поодинокі відділи Легіону окремим життям, без тіснішого зв'язку і порозуміння між собою. Та обставина, що боеві курні У. С. С. приділено до ріжних бригад, а Кіш підчинено команді корпусу Гофмана, є доказом, що супроти У. С. С. стосовано окрему тактику, намагаючись відобрати Легіонові політичний характер та перемінити його на баталіони загального ополчення. З тої причини розірвано внутрішній зв'язок між усіма частинами У. С. С.; фронтовим курніям заборонено комунікуватися безпосередно з У. Б. У. у Відні. Їм не вільно було видавати по дорожніх документів для старшин поминувши команду австр. бригади. Внески чи проекти політичного характеру могли курні У. С. С. предклати тільки команді корпусу. Трохи інакше виходило з Кошем У. С. С. Хоча його підчинили також команді корпусу, то для нього не видали виразної заборони стояти в контакті з українським політичним представництвом у Відні. Тому Кіш мав більшу свободу рухів і йому припало важке завдання чисто політичного характеру. Це мало неабиякий вплив на становище поодиноких стрілецьких частин до Коша У. С. С. Після реорганізації не було між поодинокими частинами не тільки безпосереднього службового зв'язку (його не вдалося навазати і до кінця світової війни), але навіть ніякого порозуміння. Кожна частина У. С. С. жила якийсь час окремим життям. Фронтові курні не все були в повній згоді між собою та оба вони ставились до Коша У. С. С. як до якоїсь окремої, чужої їм установи. Непорозуміння між старшинами одного й другого курня витворили таку атмосферу, в якій про якийсь одноцілий плян праці не можна було навіть говорити. Також до справи набору новобранців ставились фронтові частини здебільша байдуже.

Настрої і відносини між поодинокими частинами У. С. С. поправило таки саме життя і обставини. В половині 1915 р. зачали фронтові курні, радше деякі старшини У. С. С., видавати стрілецький журнал «Шляхи». Виринула потреба контакту зі Львовом у справі друку, адміністрації та експедиції цього журналу. Ясно, що видавці без допомоги Коша не могли дати собі ради. Звернулись тоді за допомогою до команди Коша і таким чином трапилась перша нагода безпосереднього контакту [очевидно ідейного а не службового] між стрілецькими частинами. Розмова та листування видавців і співробітників «Шляхів» з командантом Коша не тільки вияснили всі питання ідеологічного характеру, але також виявили певну потребу

Гімназійні курси в Коші У. С. С.
Праворуч стрілецький учитель віст. Степан Прїдун.

Курси для неграмотних в Коші У. С. С.

Кантіна «Мрочив» в Пісочній.

Старшини Збірної Станції У. С. С. у Львові.

Від ліва: хор. Тодей Слобода, сот. д-р Михайло Волошин, командант, хор. Микола Іванчук, лікар хор. д-р Володимир Щуровський.

Чет. Ярослав
Індешевський.

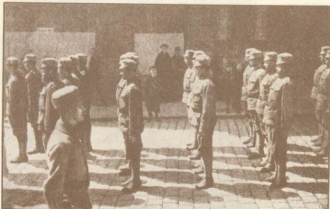
тісного об'єднання всіх стрілецьких частин, для поборювання ворожих У. С. С.-ам затії з боку австрійських військових кругів.

І дійсно у відносинах наступив тоді рішучий зворот на краще; це мало дуже корисний вплив для дальшої праці та її розмаху. Багато старшин під впливом своїх ідейних провідників, особливо старшин другого куріня У. С. С., пішло по лінії національних інтересів, зрікаючись усього того, що мало особистий чи гуртковий характер. Для злагодження конфліктів між старшинами фронтових курінів найбільше заслужився бл. п. Дмитро Вітовський.

І далі самі умовини вносили корективи в життя Стрілецтва і направляли помилки, які вкралися проти волі загалу. Дуже додатний вплив на спосення духа Стрільців у всіх частинах Легіону виявила організація Пресових Кватир у Коші і на фронті. Кіш стає небаром центром, з якого виходили постанови щодо політичних потреб та змагань Стрілецтва. Найсильнішим висловом

цього була нарада старшин та інтелігентних підстаршин усіх частин Стрілецтва (босві курні, Вишкіл, Кіш), що відбулася 26. травня 1917 р. під проводом сот. Дм. Вітовського в справі: бути чи не бути Українським Січовим Стрільцям. Ця нарада відбулась тоді, коли Центральна Рада після розвалу царату почала організувати українські війська на противастрійському фронті. Щоправда, на тій нараді більшість заявила за розв'язанням Легіону, та зїзд нотаблів у Відні, що відбувся 24. липня того року, одобрив відділик меншости, щоб і надалі втримати організацію У. С. С.

Кіш У. С. С. помагав також матеріально і морально в праці «Бюра Культурної Помочі для українського населення окупованих земель». Найважливішою ділянкою тієї праці було організування народних шкіл та курсів неграмотности на Волині. Щоправда, безпосередньо виконували її три Комісаріяты У. С. С. (сот. Дм. Вітовський і четарі: Микола Сасач та Михайло Гаврилко) і вони несли на своїх плечах увесь тягар цієї переважної праці. Во-

Похідна сотня у віденській Збірній Станції 1916 р.

Полк. М. Гужковський.

Щирій прихильник У. С. С., драгобицький староста 1915-16 р., основник фундації для інвалідів У. С. С. у Трускавці; помер нагло на вістку про відворот УГА.

ни видали читанки для чотирьох клас народної школи, дбали про обсаду учительських місць і про правильний хід науки, але без помочі Коша, який вибирав учительські сили зполік Стрільців і щомісячними великими грошовими датками піддержував цю працю матеріально, не було б таких успіхів, які фактично досягнуто.

Праця комісаріятів У. С. С. на Волині та їх заслуги на полі національного освідмлення українського населення, яке до війни жило під російською займанщиною, це окремий розділ діяльності У. С. С., що в історії Стрілецьтва заслугує на відмічення.

Побут У. С. С. в українських селах мав великий національно-освідмлюючий вплив. Зокрема помітним було це на Підкарпатті, де важкий мадярський режим, піддержуваний жидівським елементом, не тільки виснажив населення матеріально, але й убив у ньому національну свідомість. Навіть церква була там засобом мадьяризації. Священники, крім самого Богослуження, уживали тільки мадярської мови. Лише старше покоління знало рідну мову, молодь уже дуже мало. Колиж появилися Стрільці, залунали рідне слово та пісня, населення стало в балачках знайомитись зі стрілецькою ідеєю та їхніми змаганнями; воно прислухувалось день у день військовій команді в українській мові та це зворушувало його приспану душу і розбуджувало національну свідомість. Вплив У. С. С. був у тому випадку незвичайний. Молодь почала цинити рідну мову, переймала залюбки українські пісні а малі хлопчики наслідували Стрільців, формували відділи для забави та вичувалися української команди. Коли хор Коша У. С. С. захоплював не тільки українських, але й мадярських слухачів Мункачева в часі недільних Богослужень, то куди більше мусів він захоплювати селян.

Найкращим знаком впливу У. С. С. на поширення національної свідомости на Підкарпатті був обемистий донос мункачівської поліції до будапештського уряду про ширення протидержавної агітації Стрільцями.

І хто зна, чим було б те все скінчилось, коли б у тому акті не було брехливих наклепів про висік насильства команди У. С. С. над місцевим населенням. Ці вигадки ослабили віродостойність акту обвинувачення і він, після вяснення справи, опинився в архіві корпусу.

Коли на Підкарпатті впливи У. С. С. діяли стихійно, несвідомо, так по галицьких селах вони були більш організовані та плянові. Помогла в цьому Пресова Кватирка, основана ще у Замкові Паланці.

Дня 5. липня 1915 р. покинув Кіш Підкарпаття, перебувши там понад 9 місяців, та осів в селах

Стрільці-абсолютенти гімназії у Відні.

Від ліва, стоять: Е. Носковський, О. Гумєнов, П. Гнатювич, Л. Коновал, О. Шлемкович, Т. Богасць, сидять: Д. Савюк, С. Лєницький, Д. Кєвсицький, М. Слободян, О. Рибіцький.

у Збірній Станції у Відні.

Група Стрільців, що повернули з російського полону 1917 р. до Коша.

Хор. Олекса Чернавський.

Чет. Северин Левіцький.

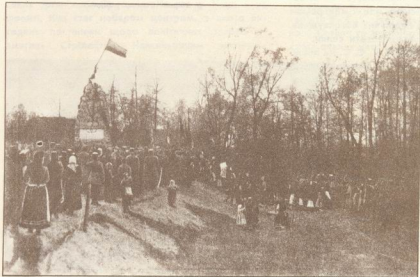
Дес. Ярослав Скопляк.

Дубина-Камінка, недалеко Сколього. Опісля він перейшов до Боднарова-Майдану, дальше до Гнильча, Славятина, Свистільник-Липиці Горішньої, Потока-Черче, Розвадова н. Дністром, Дроговижа, Горожани Великої, Пісочної та Черниці.

В рядах Стрільцтва служило багато таких, що мали вже деякий громадський стаж. Працюючи до війни в партійних та громадських організаціях, вони знали потреби й болі села та вміли до нього підходити. Від першої хвилини появи Коша в Галичині, ті Стрільці посвячували багато уваги відношенню У. С. С. до села. Уже влітку 1915 р., підчас постою Коша в районі Сколього, вийшов наказ вищих військових команд, який велів військовим частинам допомагати населенню у польових роботах. Це використала Команда Коша, скликуючи перше стрілецьке віче в Камінці, в справі допомоги селянам. На тому вічу — цю форму порозуміння між Стрільцями вибрала Команда Коша свідомо — кожний стрілець, без огляду на його

військовий ступінь, міг висказати свою думку як громадянин, ставити внески і брати участь у голосуванні. Стрільці з великим захопленням вирішили допомогти населенню не тільки в полі, але й в домашньому господарстві тим більше, що село було знищене холерою (Стрільці були імунізовані перед тією пошестю) та в деяких домах залишилися лише маленькі сироти без опіки. Стрільці з великою запопадливістю піклувалися такими домами й сиротами і це відношення до селян не змінилось у дальших перемінах постою Коша так, що багато щирих сліз вилилися селяни, працюючи Стрільців при відході.

Організовану форму праці Стрільцтва на селі надала вдійсності Пресова Кватира Коша. Звідам виходила ініціатива оживлення читалень, улаштування всяких імпрез (концерти, виклади і т. д.). Атмосфера, викликана Пресовою Кватирою, притягала до себе багато стрілецьких інтелігентів, які вели опісля різні статистичні записки в справах ма-

Посвячення пам'ятника У. С. С. в постою Коша в Пісочній 1917 р., з нагоди проголошення III-го Універсалу Центр. Радн. Промова начальника громади Шведа.

Лейт. д-р Олекса Новаківський.

Ппор. д-р Степан Чумак.

Ппор. Іван Тиктор.

сткового стану села, його обдуження, національної статистики, життя читальень, кружків Сільського Господаря і т. д. Заслужились при цьому найбільше інтелігентні підстаршини і рядові стрільці, між якими були адвокатські конципенти, учителі середніх і народніх шкіл, студенти та учні вищих класів гімназії, що своєю освітою, коли не перевищали, то дорівнювали старшинам, але не мали ніяких вигядів на аванси. В справі всебічної статистики нашого села найбільше поклав праці пок. д-р Захар Ткачук, вступив У. С. С., що вмер трагічною смертю 1919 р.

Повелі роботи забирали Стрільцям також багато часу. В селах господарили тільки жінки, старці і недолітки; коней залишилось дуже мало, багато поля лежало облогом. Стрільці давали не лише свою працю, але й коні та вози з обозу, організували працю на полі, розділвши село на райони та оброблюючи один район за одним. Праця в полі йшла під наглядом старшини, який кожного вечора вислухував звітів районних підстаршин та

видавав зарядження на другий день. Разом зі Стрільцями працювали селяни на своїм і чужім полі, також під командою старшини. Таке спільне господарювання дуже подобалося селянам. Бувало й таке, що селяни сусідніх сіл прохали зорганізувати і в них роботу в полі. В селі Свистільниках та Липиці Долішній, рогатинського повіту, обробили Стрільці весною 1916 р. таким способом 2050 моргів селянського ґрунту. Та ні У. С. С., ні селяни не скористали з цих живих, що заповідались дуже гарно, бо саме перед жнивнами, підчас офензиви Брусілова, фронт подався назад до Золотої Липи.

Праця в самому Коші була різноманітна. Постійно заняті в Коші Стрільці, т. зв. «кадрові щурі» — це були здебільша нездібні до фронтової служби й вони працювали у канцеляріях: Команди Коша, ресстрівій (евіденційній), у провіантурі, в захисті для хорих У. С. С. і т. д. Зі всіх кошових справ найважливішою ділянкою була ресстрація, себто ведення списків і записків про всіх, що слу-

Ппор. Іван Вербовний.

Йордан в Коші, 1917 р.

Циганка ворожить новобранцям долю з карт, Свистільники 1916 р.

Стрілець Ріслана.

Дівчата виводять гагілки зі Стрільцями, Великдень 1918 р.

жили в У. С. С. Ці списки містились в т. зв. головній евіденційній книзі, що залишилася, на жаль, у Києві. Евіденційною канцелярією Коша завідував дуже совісно хор. О. Грицай.

Частиною команди Коша була т. зв. стачійна команда — один старшина, кількох підстаршин та вартовий відділ — для береження ладу і спокою в постою Коша. До стачійної команди належав відділ полевой жандармерії. З нею траплялись часами веселі епізоди, які викликували хитрощі «старої війни», що залюбки не придержувалась наказів щодо нічних перепусток. Безсиьна боротьба жандармів-новобранців зі «старою войною» мала в собі багацько здорового гумору.

Чимало анекдот розказували про безрадність «зелених» новобранців у змаганні з ріжкими підступами «старої війни», що всупереч строгим

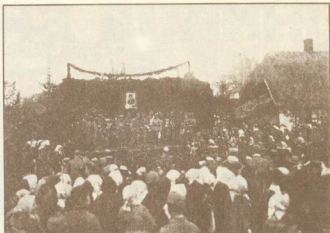
Новобранці У. С. С. зголошуються до запису.

Василіна Ощипко,
санітарка У. С. С.

Ст. дес. Карась
з наймолодшим
стрільцем.

Шевченківське свято в Коші, Рудички 1917

наказам стаціної команди із Свистільник «за Тендер» до Липиці втікали. Про це навіть думу, повну вояцького гумору, в Коші співали.

Стрільці, що довгий час перебували в Коші як реконвалесценти чи інваліди й не несли ніякої служби, мали свої окремі заняття. Гімназисти користали з курсів, що підготовляли їх до іспитів. Учили на курсах якийсь час кваліфіковані сили, гімназійні учителі та абсолюенти філософії, а коли ці відійшли на Волинь до комісаріатів УСС., або до Рогатина, до гімназії УПТ, то цими курсами проводив один тільки вістун, Степан Прідун, дуже талановитий інструктор. Багато Стрільців (ок. 140) таким чином покінчили гімназію. Для неграмотних були курси неграмотности, що проходили з великим успіхом.

До кошової формації треба зачислити також Осередню Збірну Станицю у Відні, яку зорганізо-

вано в 1914 р., після переїзду У. Босвої Управи до Відня. Станиця підчинялась в місцевих справах Військовій Команді міста Відня, але в справах У. С. С. була в постійному звязку з Кошем. Командантом цієї Станиці був від самого початку до 1918 р. чет. Дмитро Катамай.

Станиця була збірним пунктом для Українських Січових Стрільців, що приїздили до Відня службово, на відпустку чи на студії. Вона мала власну домівку-казарму при вулиці Гольдшлягштрассе, в якій находили приміщення стрільці-відпустковці та виздоровці, що повертали з лічиць.

Заходом Станиці зорганізовано також не один відділ новобранців, головню на початку війни, з виселенців і таборовників.

З Кошем були в постійному звязку всі ці старшини й підстаршини, що їх приділено до рж-

Стрільцєне свято в Рудичках 1918 р., в якому взяло участь цивільне громадянство.

Іван Франко в гостині у Стрільців, в приміті для хорнх у Львові.

них чужих відділів чи команд. Число цих експонентів У. С. С., що у великій мірі вміло боронили всюди інтересів українського населення, було не мале.

Вже в 1915 р. вислано з Коша 15 старшин і підстаршин до Південної та ІХ. Карпатсько-семигородської Армії.

Згодом їх число значно збільшилось і мабуть не було такої вищої команди на цілому південно-східному фронті, в якій не працювалиб представники У. С. С.

Був у Коші все добрий хор та мандолинова оркестра. Дута оркестра під орудою Мих. Гайворонського, зорганізована теж у Коші літом 1915 року, переходила від одної формації У. С. С. до другої. І хор і оркестра брали звичайно участь у народніх святах (концертах у честь Шевченка) та різних імпрезах у Львові, Станіславові, Калуші, Стрию ітд. Також звеличали похоро

рони наших заслужених громадян: о. Бодняра, пароха Свистільник, посла Евгена Олесницького (Стрий) та Івана Франка (Львів), що за життя цікавився Стрільцтвом і радо перебував серед нього. Кіш У. С. С. був за весь час свого існування тим зеном, що звязував Стрільцтво з українським громадянством.

У С С на Волині

Поруч збройних змагань У. С. С. не забували також про інші завдання, до яких уважали себе покликаними. Одним із таких завдань була саме культурно-освітня праця на землях Волині, зайнятих після офензиви 1915 р. військами німецько-австрійської армії. Заходи Загальної Української Ради і Союзу Визволення України дістати дозвіл на спрямування всіх У. С. С. до тієї культурно-політичної роботи не дали успіхів. Одиноким досягненням було оснування трьох т. зв. Колісаріятів У. С. С. у Володимирі Волинському, Луцьку та Ковлі, що офіційально мали переводити бранку волинських добровольців для У. С. С. і вести прихильну Австрії пропаганду.

Українці Волині ненавиділи Австрію за жорстокости чужонаціональних, головню мадярських частин та за поганий окупаційний режим, що ограблював нещасне населення з останків поживи. Збирання австро-угорської армії не мала ніякого зрозуміння для мови, побуту та інтересів Волиняків. Напроти себе станули два непримирні табори: військова адміністрація, що грабила й карала та населення, що терпіло й ненавиділо. Лиш деколи, як зеренце піску в морі, з'являвся галицький українець, що, розуміючи свого брата, старався, як міг, злагодити положення цивільного населення. В таких умовинах влада мусіла робити щось для приддання цього населення. Саме до цього задумала вона ужити У. С. С.

Для Стрілецьва була це нагода піти між своїх земляків і понести між них національну визвольницьку ідею. Поїздка У. С. С. на Волинь заспокоювала бодай частинно їх романтичну тугу працювати на території України. Всім їм було ясно, що мають використати побут на Волині для національної праці, що таки з успіхом робили.

Одна група У. С. С. під проводом чет. М. Савича осіла у Володимирі Волинському, друга зі сот. Д. Вітовським у Ковлі і третя з чет. М. Гаврил-

Красвид Волині над рікою Буг.

У. С. С. відходять до освітньої праці на села Волині 1916 р.

Ппор. Вахнянин викладає національну політграмоту дядькам на Волині.

Ппор. Гнат Мартинець, командант міста Володимира Волинського, серед дітей і громадянства.

Ппор. О. Вахнянин у волинській школі.

ком у Луцьку. Перші і найближчі співробітники названих старшин були: ппор. О. Вахнянин, дес. І. Новодворський, дес. В. Кузьмич та дес. І. Романків.

З початку праця була дуже важка. У. С. С. зустрів тамошнє населення з крайнім недовір'ям. Йому здавалося, що «австрійці» прикриваються «мужицькою» мовою і прокидаються на їхніх братів, щоб їх одурити та, одуривши, приєднати на віки до австрійського цїсарства. Траплялося ще й таке, що У. С. С-ів брали за шпїонів. Інтелігенції, якуб можна притягнути до співпраці, не було майже ніякої. Вся втікла з Москалями.

З другого боку Комісаріятам перепиняла працю австр. військова адміністрація. Спершу дозволено працювати лише старшинам, без ніяких помічників. Крім цього їх уживали дуже часто місцеві команди для своїх потреб і тоді старшин мусіли виручувати ті співробітники, що приїхали з ними в ролі нібито особистих чурів. Лише Станиця у Володимирі Волинському найшла зразу підтримку від австр. влади і це тільки завдяки тому, що командантом міста був Українець, пор. Гнат Мартинець. Тут також найшли Стрільці щирого співробітника в особі д-ра Йосифа Пеленського, археолога та історика мистецтва, що служив тоді в австр. війську.

Згодом, коли усунуено перші перепони, штаб робітників У. С. С. на Волині збільшився. Приїхали з Коша нові досвідчені у громадянській роботі люди, такі, як д-р Л. Мишуга, д-р О. Назарук, ппор. М. Угрин та інші.

У. С. С. мандрували по селах Волині як апостоли і будили переляканого селянина: проповідували, «хто ми, чїї сини та ким, за що закуті», оповідали про Січових Стрільців та отверто пролафували ідею української соборности. Поволі звялялися по селах одиниці, що почали читати українську літературу доставлену Стрільцями; освідомившись, ставали вони щирими помічниками УСС.

З появою У. С. С. відновлялись традиції колишніх революційних змагань, находились діячі, що брали в них участь; слово «Україна» набірало щораз-то ширшого та реального значіння. Волинь прокидалася зі сну.

Коли українські політичні представники у Відні вьєдали дозвіл закладати українські школи на Волині, комісаріяти зайнялись цією справою зі здвоєною енергією. Австрійська влада булаб недовго толерувала дотеперішнього мандрівництва У. С. С., ще й із майже явною пропагандистськими ірєденти, якби не нова акція, що давала безпечний захист і звязувала тісніше з населенням.

У грудні 1916 р. приїхало з Коша 16 звільнених із військової служби інтелігентних Стрільців

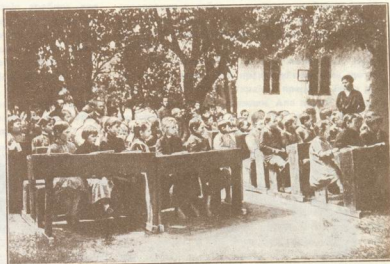
Чет. Микола Сасвч.

Чет. М. Сасвч веде волниську дівтору до школи.

І старшин. З їх помічу комісаріати заснували на Волині около 50 народніх шкіл. У школах учительовали здебільша Стрільці, м. і. Осип Демчук, Ілько Ткач, Яків Кобилянський, Іван Моца, Михайло Мокрий, Корнило Савка, Олег Калитовський, Осип Безпалко, Юрко Тернерівський, Роман Леонтович, Іван Сембай, Іван Мойсей. Бюро Культурної Помочі для українського населення окупованих земель, яке зорганізував Союз Визволення України у Львові та в якому проводив д-р І. Крип'якевич, вислало на Волинь також декілька учительок, між іншими: Савину Сидорович, Іванну Пеленську, Гайдучківну, Михайлину Мудрицьку. У кількох школах, зорганізованих У. С. С., працювали також місцеві учителі та учительки.

Також культурної роботи між населенням У. С. С. не перпинювали. На села кольпоровано багато книжок та часописів, які приходили від Бюра Культурної Помочі у Львові, Союзу Визволення України у Відні й з таборів полонених Українців у Зальцведелі, Вецлярі, Раштаті і Фрайштаті. Стрільські учителі працювали не лиш у школі, але також дуже багато серед місцевого громадянства. Симпатії населення до У. С. С. росли дуже скоро і вони добули собі серед нього вже небавком безмежне довіря. Малі й великі дізнались багато нового про Україну, Українців та їхні змагання. Між населенням і Стрільцями завязалась сердечна дружба. Стрільців запрошували всюди, де лиш по цьому була відповідна нагода, а го-

Учительна Савина Сидорович у волниській школі навчає на вільному воздуху.

Комісаріат У. С. С. в Ковлі. Група сот. Д. Вітовського.

Від гори зліва: Романюк, —, —, Кобилянський, Сембай, Вітовський, —, Мурський, —, Тернерівський, —, Калитовський, Кузин, Луговий, Чикета, Конар-Палащук, Демчук, Новодворський.

стину, на забави, а навіть у куми. Головно діти полюбили своїх стрілецьких учителів і мабуть не було випадку, щоб якась дитина у шкільному віці не випасалася до школи, хоча тоді не обов'язував

ніякий шкільний примус. З дітьми заходили до школи деколи і старші та залюбки прислухувались науці. Національна свідомість села зростала на очах.

Революція в Росії та в Україні відбилась живим відгомном і на волинських землях. Народ заворушився під впливом нових подій. Кватирні У. С. С. облягали цікаві новини. Революційні настрої, що приходили зі Сходу і приносили надії на зміну умови, висунули Стрільців на чоло українського руху на Волині. Вони теж використовували кожну нагоду, щоби той рух піддержати та скріпити.

Настали місяці великого підєму та радісної праці. Те, що почали У. С. С. з таким трудом, розросталось на очах так, що скоро сил нестало. На допомогу прийшли освідومлені Волиняки, що із запалом та посвятою закріпляли стрілецьке діло. Вони продовжували його тоді, коли після Берестейського мира У. С. С. мусли покинути Волинь і повернутись у ряди Стрільцтва. Це сталося у квітні 1918 р.

Дивізія сірожуванників підчас перегляду у Володимирі Волинському.

С І Ч О В І С Т Р Ї Л Ь Ц І

М. Грушевський

Президент Української
Народньої Республіки.

Світова війна виявила, що Росія була дійсно велитнем на глиняних ногах. Могутня, здавалося, імперія не витримала напруги, якої вимагала світова війна, і впала. Дня 12. березня 1917 р. під ударом революції не стало царської влади. Російська революція зробила для Українців велике відкриття. Вони й не думали, що під поволокою царського режиму ховалась така їх сила. А виявилась вона не лише в самій

оживила в них нові надії. Їх захоплюють великі можливості визволення українського народу й вони ріжними способами, легальною чи нелегальною дорогою, добіраються до Києва.

Тимчасом у Києві освоюється «Галицько-Буковинський Комітет допомоги жертвам війни». Крім завдання допомоги, зроджується в Комітеті думка створити військову частину з Галичан. Зайнялись тим український старшина сот. О. Лисенко та Роман Дашкевич, відомий ще зперед війни у Львові як організатор «Січей» і «Січових Стрільців І.».

У другій половині листопада 1917 року вони спровадили з табору полонених у Дарниці перших 22-ох добровольців і це був завязок славних пізніше Січових Стрільців кївської формації т. зв. «Ес-Есів».

Перші почини С. С. були незвичайно тяжкі. Траплялись тоді в їхній праці такі перепони, що немов би це не було в Україні і праця не йшла для добра Української Держави. Але перші труднощі побороно й уже під кінець 1917 р. С. С. були поважним військовим відділом.

Першою назвою С. С. була: «Галицько-Буковинський Курінь Січових Стрільців». Збіралось в Куріні дальше щораз більше охотників, але з огляду на брак відповідних старшин не можна було зорганізувати правильної роботи. Ця умова витворила в Куріні також настрої, що нічим не ріжнились від настроїв російського революційного війська. Курінь мав свій виборний Комітет, що завідував його муштровим і господарським відділами. Курінь вибрав також старшин і ненавидів згорі тих, які мали прийти з призначення.

Україні, але й усюди на безмежних просторах Б. Росії, куди лише доля закинула Українців.

Особливо живо відгукнулися на проблиск волі Українці в рядах російської армії. Другий військовий зїзд, що відбувся у днях 18.—24. червня 1917 р. і на який зїхалось 2.000 делегатів, рішав за два мільйони українського вояцтва. На жаль, тієї сили не вдалося стягнути під одну руку українського проводу й вона розплилася в хаосі загально-російської революції.

В тому часі було в Росії, в полоні, багато Українців-Галичан. Була між ними й частина найкращих Українських Січових Стрільців. Революція

Гарматний табір С. С. у Києві на площі собору, що його збудував гетьман Іван Мазепа.

Січові Стрільці на вулиці Львівській у Києві.

Революційний лад у Курні трівав до 19. січня 1918 р. В той день прибули до нього перші старшини «Українських Січових Стрільців» [У. С. С.] — Андрій Мельник, Роман Сушко, Василь Кучабський, Федір Черник та інші. На зборах Курнія, що мав

Гарматчики С. С.

тоді яких 600 стрільців, рішили розпрочатися з «набутками революції» та прийняти давню форму й зміст військової організації. Другого дня Курнінь мав уже свою організаційну форму таку, як це було в У. С. С.

«Галицько-буковинський Курнінь С. С.» переіменували на «1-ий Курнінь С. С.». Командантом став Б. австрійський старшина Євген Коновалець. Відповідальні старшинські призначення дістали старшини У. С. С.

Курнінь відразу переродився. Його склад був такий: 2 піші сотні, кожна з поперх 200 стрільцями, запасова сотня, що мала яких 100 немуштрованих охотників, сотня скорострільів, в силі 150 колишніх скорострільників, і відділ гарматчиків. На тодішній час у Києві була це дуже поважна військова одиниця.

Немає сумніву, що умовини в С. С.-ах поправили на користь справи Української Січові Стрільці. Вони зразу добули собі пошану й послух, бож мали за собою традицію першого національного війська, традицію змагань за волю Нації. Так само й на дальшій дорозі київських С. С. заважила ідеологія і запал львівських У. С. С., усіх тих старшин, підстаршин і стрільців, що опинились у рядах С. С. і займали в них провідні становища. Тому, хоч київські С. С. під впливом зовсім відмінних умовин набрали також відмінних від львівських У. С. С. характеристичних рис, то всеж таки їхня праця була продовженням і завершенням цих змагань, що почали 1914 р. львівські У. С. С.

Шлях С. С. випав далеко тяжчий, як його уявляли собі їхні перші організатори.

Вже 23. січня 1918 р. перша сотня під командою Р. Сушка мусіла вирушити на Полтавщину проти московських військ. 29. січня цілий Курнінь виступив на вулиці столиці проти большевицько-московського бунту.

Після кривавих вуличних боїв, що тривали від 29. січня до 7. лютого 1918 р., С. С. відступили з Києва та, пробиваючи дорогу, охороняли відступ Українського Уряду до Сарн.

Для 3. березня С. С. вже знову в Києві. Маючи тепер догідні умовини для організації, Курнінь вже 10. березня розвинувся в «1-ий полк С. С.», що скоро зріє у силу 2 боєвих і 1 запасового піших курнінів, з 2-ма скорострільними сотнями, 1 гарматнім дівізіоном і всіма потрібними господарськими та санітарними установами. Разом полк мав яких 3.000 ідейного, боєвого й дисциплінованого вояцтва.

Як у полі, так у вуличних боях У. С. С. в рядах київської формації показали себе добрими боєвиками й стратегіками та мали змогу проя-

вити свої організаторські прикмети. В короткому часі з малої горстки босиків виросла поважна військова одиниця, в якій Галичани й Наддніпрянці ступилися в одноцілий тип українського вояка-громадянина.

Гетьманський переворот перервав працю С. С. Під примусом чужої сили С. С. зложили зброю та обеззброєні й понижені розбрилися по всій Україні. Але політичні умовини й настрої в Україні тоді скоро мінялися і вже 23. серпня 1918 р. С. С. знов збираються, цим разом у Білій Церкві, як Окремий Загін С. С.

Біла церква, це період найбільш гарячкової організаційної праці С. С. Але й тут мали вони на переведення тієї праці нецільні 3 місяці часу. Бо вже дня 16. листопада 1918 р. мусіли надіти босів шоломи й стати пробоевою частиною протигетьманського повстання. Їх босва сила була тоді мала, всього 46 старшин і 816 рядовиків усіх родів зброї. Зате духовна сила цієї горстки була така, що вже 18. листопада вона рішає долю гетьманщини.

Гетьман вислав проти С. С. свої найкращі від-

діли, зложені з охотників б. старшин російської армії. Оба противники зустрілись на залізничному шляху Фастів-Київ, коло стації Мотовилівка. В цьому першому бою стратили С. С. двох своїх найкращих старшин, сотників Федора Черника й Миколу Загасвича та 17 стрільців. Ворог у переполісі втік до Києва, залишаючи на полі бою яких 600 втіків.

Від 16. листопада до 3. грудня, підчас облоги Києва, білоцерківський «Окремий Загін С. С.» перетворюється в дивізію в складі Осадного Корпусу. З неповної тисячки в Білій Церкві зростає організація С. С. під Києвом на 20.000. На ту масу вояцтва не стало Січовим Стрільцям навіть стрільців, щоби її опанувати. Осадний Корпус здобув Київ, роззброїв Німців, але не міг завести дисципліни серед тої маси вояцтва, що зібралася тоді в ньому, рекрутуючись з ріжнородних елементів.

Після перемоги, в Києві, практичний організаційний змісл січово-стрілецького проводу наказує йому обмежити організаційно-боеву працю до одної дивізії, яку можна було опанувати своїм

Старшини І. полку Січових Стрільців з представниками У. С. С. у Києві, сесною 1918 року.

Від гори зліва 1. ряд: хор. І. Вирвіч, † сот. М. Загасвич, сот. І. Рогульський, пхор. О. Грицай, чет. М. Маренін, пхор. В. Біляч, стрілець М. Н.; 2. ряд: дос. В. Гриняк, сот. М. Харамбура, † сот. І. Андрух, сот. В. Кучабський, сот. М. Бісик, сот. Г. Гладкий, хор. І. Грималюк, сот. Ф. Мамчур; 3. ряд: хор. В. Дзікєвський, хор. І. Пак, чет. І. Чорниш, хор. О. Кизима, сот. І. Чмола, сот. М. Матчак, † сот. Ф. Черник, сот. А. Домарадський; 4. ряд: лік. пполк. д-р І. Рихло, чет. П. Пасіка, лік. пполк. д-р К. Воевідка, сот. д-р Н. Гіряк, полк. Е. Коновалець, сот. Т. Рожанковський, сот. В. Дідушок, полк. А. Мельник, сот. Р. Сушко.

Старшини 1-го полку Січових Стрільців.

Від ліва: сот. Володимир Стефаншин, хор. Микита Макогін, чет. Антін Щепанський, чет. Василь Андрухів, урядовець Юрко Сірко, чет. Степан Козак.

людським матеріалом. І завдяки цьому повстає дійсно сильна боєва частина, одна з найкращих, якою диспонувала тоді влада Директорії У. Н. Р.

Та небаром війна з Московщиною вириває одну ударну групу під проводом Р. Сушка на Полтавщину. Повстання збаламучених більшовиками селян вириває другу групу під командою О. Думіна на південь, у Трипільщину. Наступ Москалів із півночі забірає третю групу під командою І. Рогульського для оборони столиці з півночі. За великі вже були тоді сили ворога і з 4. на 5. лютого 1919 р. українські війська знову залишили Київ.

В часі відвороту армії У. Н. Р., дня 26. лютого 1919 р. С. С. стягнули всі свої частини в далеке заплілля, до Проскурова, і ще раз з повним успіхом відновили й скріпили духом й боєву силу, розвиваючись у 2 дивізії Корпусу С. С.

В другій половині березня С. С. знов виступили на фронт. В тому часі прийшов до Корпусу як начальник булави полковник ген. булави Марко Безручко. Під боєвим проводом полк. Безручка, що скоро здобув собі пошану старшин і стрілецьтва, С. С. вже аж до ліквідації армії УНР., себто до

грудня 1919 року, майже не сходять з фронту. До половини жовтня воюють на Волині й Подоллі з більшовиками, а потім на півдні з добровольчою російською армією.

З початком листопада починається повільне конання цілої армії УНР. Знеможена беззастанними важкими боями з переважаючими силами ворогів, доконана холодом, голодом та пошестями, армія відступає на північ, до місця своєї ліквідації.

Дня 6. грудня 1919 р. в Новій Чарторії, що на шляху Козятин-Рівне, вийшли останні накази по армії та дня 7. грудня виділилась з армії лиш боєва частина як партизанська група до т. зв. «Зимового походу», що під проводом ген. Павленка вирушила в заплілля ворога. Решту інтернували Поляки.

Січові Стрільці дістали вільний вибір. Частина пішла з ген. Павленком, друга залишилась з рештою розбитків і стала небаром завязком VI. Стрілецької дивізії реорганізованої армії, що весною 1920 р. пішла на Київ.

Січові Стрільці перестали існувати. Але, прощаючись, понесли у своїй душі стрілецький неписаний наказ: зійтись знову, коли наслідє слушній

час. Слухаючи того наказу, С. С. ще клали свої голови на полях боїв у 1920 р. та в рядах повстанців, вірні йому гинули під стінами незвичайки. Ще й після 15 літ неписьмених мирних змагань у небагатьох Січових Стрільців затерся той знак у душі. Він перейде в молоде покоління, яке завершить великий чин Українських Січових Стрільців з їхніми двома вітками — УСС. і СС.

Січові Стрільці складають зброю, Київ 1. травня 1918.

Стрільцька творчість

Вже на початку війни виринула в У. С. С. думка збирати матеріяли і памятки до майбутньої Історії Стрільцтва. Це діло започаткував у Гонроді арт. маляр Ю. Буцманюк, виготовивши низку портретних рисунків; з перших сотень, що виходили в поле, пороблено світлини, які, на жаль, затратились на чужині.

Коли У. С. С., після відвороту з Галичини, стали на Бескиди, чет. Герасимів і пхор. І. Іванець піддали думку оснувати Пресову Кватирку і в звязку з цим пхор. І. Іванець закупив у Мункачеві фотографічний апарат. Рівночасно в Коші, у Варпалляці, взявся за організацію Пресової Кватирки пхор. Угрин-Безгрішний з допомогою команданта Коша сот. д-ра Н. Гріняка та лікаря д-ра Івана Рихла. Першим завданням пресового гуртка в Коші була культурно-освітня праця. Завдяки йому зорганізовано там стрільцьку читальню та бібліотеку, а далі, з приїздом д-ра О. Назарука й Т. Меленя відчитовий гурток. Великі заслуги в організації стрільцької мемуаристики, Історії та пропаганди поклав проф. Іван Боберський, член Босової Управи. Він зорганізував у Відні архів Босової Управи, подбав про звязки зі Стрільцями та помагав матеріяльно й морально у творчій праці Стрільцтва. За його допомогою виїхав з кінцем грудня 1914 р. в поле чет. Ю. Буцманюк у характері воєнного маляря і світлця.

Весною 1915 р. приїхав з доручення Босової Управи до У. С. С. у поле д-р О. Назарук як її кореспондент. Він зібрав відомості про походи та життя У. С. С. і невдовзі виїхав перші його воєнні нариси «Слідами Українських Січових Стрільців» та «Над Золотою Липою».

Так повстали в полі та Коші осередки творчої праці, де гуртувалися люди з мистецьким, літературним, малярським чи музичним хистом. Завдяки тому збереглись бодай частинно в записках, образах, світлинах та піснях спогади про стрільцькі походи, про геройські подвиги поодиноких людей і частин, про надії, болі й радощі Стрільцтва, відновленого після віків національного війська.

В атмосфері Пресової Кватирки розпочав свою працю стрільцький співець Роман Купчинський, що своїми віршами на стрільцькі теми добув відразу популярність серед У. С. С.

Умовини для творчої і мистецької праці У. С. С. у полі виявились доволі складними. У. С. С. були замалою формацією, щоб у ній можна було створити вигідні й по змозі спокійні умовини для праці. Курінцями У. С. С. австрійська команда кидала з одного місця в друге; також у прифронтових, обозних частинах дуже часто не було до цього відповідних умовин. Щойно з кінцем 1915 р., коли У. С. С. задержались над Стрипою та настав спокійний час позиційної війни й оба, досі самостійні, курні зведено в полк, Пресова Кватирка могла працювати краще, живіше та більш систематично.

Багато нового життя вніс Левко Лепкий, що прибув у стрільцькі ряди осінню 1915 р. З ним приїхав також на фронт мистець маляр Осип Курилас. У Тудинці, при команді полку, улажено для нього малярську робітню. За зиму й весну Курилас зробив чимало портретів, картин та шкільців зі стрільцького життя, які на все залишаться цінними документами доби. Спершу він працював у полі, опісля довгий час у Коші аж до 1918 р.

Ппор. Роман Купчинський.

Ппор. Михайло Гайворонський.

Чет. Юліян Буцманюк.

Поруч Куриласа працював також маляр чет. Іван Іванець, що підчас світової війни та визвольних змагань виконав чимало цінних малюнків, рисунків, шкідців з походів та боїв Стрілецьтва. На жаль, праці ті, що були дуже цікавим батальним матеріалом і документом воєнної доби, пропали в Україні.

Надійним малярем був студент краківської Академії Юліян Назарак, що перейшов пізніше у ряди австрійської армії і згинув як хорунжий на волинському фронті 1916 р.; від нього залишились лише дві картини на теми семиковецьких боїв. Як маляр працював при У. С. С. також Осип Сорохтей, що саме перед війною скінчив малярські студії у краківській Академії. Крім рисунків та акварель він дав низку досконалих стрілецьких карикатур, що збереглися до нині.

При У. С. С. розпочав свою мистецьку працю Лев Гец. Він виготовив спільно з молодим поетом

В. Бобинським 1917 р. велику антологію У. С. С. Це помітна праця, розписана рукописно на зразок старинних книг, в якій зібрано 36 авторів. Талановитим графіком виявився тоді молоденький ще В. Оробець, що залишив декілька рисунків та графічних заставок, розкинутих по принагідних виданнях. Рисівниками були також хор. Талпаш, ппор. В. Старчук, ппор. Л. Лепкий, вїст. Ткачук та вїст. Розумович.

Товариське життя Стрілецьтва, яке скупчувалося здебільша довкола Пресової Кватири, підсилювало її мистецьку атмосферу.

Велике значіння для історії Стрілецьтва мають фотографічні матеріали, яких чимало залишилось до нині. Як світлиці працювали в полі чет. І. Іванець, ппор. Т. Мойсейович, стр. В. Оробець, стр. В. Яцура і деякий час чет. Ю. Буцманюк, в Косі і на Волині ппор. М. Угрин та І. Озаркевич.

З помічю гуртка Пресової Кватири оснований

Мистецька праця на фронті, у війнливському лісі під Галичем.

М. Гаврилюк ліпить по-груддя.

Ппор. Юра Шкрумеляк.

Ппор. Микола Угрин-
Безгрішний.

Стр. Антін Лотоцький
(Тото-Долото).

у Львові місячник «Шляхи», що мав стати виразником стрілецької ідеології та збірником матеріалів до Історії Стрільцтва. У ньому друкувалися праці стрілецьких літописців, новелістів та поетів. Між іншими на його сторінках появилися вперше публіцистичні статті чет. Василя Кучабського та матеріали до Історії У. С. С. В. Дзіковського. Крім Р. Купчинського та М. Голубця, що вже перед війною добув собі імя, друкували у «Шляхах» та принагідних стрілецьких виданнях свої твори такі молоді поети і письменники, як Л. Лепкий, Ю. Шкрумеляк, В. Бобинський, А. Лотоцький, А. Бабюк, І. Балюк, М. Заклинський та Р. Кузьмович.

З Пресової Кватири виїшла також акція зовнішнього націоналізування У. С. С. Багато енергії в цьому напрямку виявили чет. Іванець та ппор. Лепкий, що послідовно переводили цю ідею в життя. Вони ввели стрілецьку шапку, т. зв. мазепинку, що її носили січово-стрілецькі організації ще перед війною, та змінили крій австрійської військової блюзи на своєрідну форму. Труднощі для введення стрілецького однострою були великі. Мазепинку треба було спершу купувати за власні гроші, таксамо австрійський однострій треба було перероблювати власним коштом. Стрільці робили це з великою охотою і мазепинка стала синонімом У. С. С. У 1916 р. Галичина мала вже оформлений тип українського вояка, що пізніше ввійшов в історію українського війська.

В 1916 р. чет. І. Іванець опрацював проєкт стрілецького прапору. Питання державного гербу України не було ще тоді вирішене, тому на прапорі поміщено св. Михайла Архистратига зі щитом, на якому лев. Злучено герби Києва і Галицької Землі для зазначення Ідеалу соборності українських земель. Прапор цей виготовив комітет пань у Львові та посвятив його в Розвадові, в постою Вишколу У. С. С., Митрополит Андрій Шептицький 28. жовтня 1917 р.

Гурток робітників Пресової Кватири не за-

був і про інші способи закріплення стрілецької традиції. Чет. І. Іванець як член комісії корпусної команди провів і впорядкував разом з дес. В. Дзіковським, дес. М. Харамбуною та віст. В. Гузарем могили У. С. С. на побовищах від Болехова

Стрільць Садженця розказує про свої боєві пригоди у Пресовій Кватирі в Замковій Паланці.

Співробітники Пресової Кватири Коша в Городнані Вел, листопад 1916.

Від ліва: Ппор. Ю. Шкрумеляк, стр. В. Огоновський, стр. А. Лотоцький, віст. А. Бабюк (Ірчан).

Гурток Пресової Кватири в полку У. С. С., липень 1916.
Від ліва: пхор. Р. Купчинський, чет. І. Іванець, стр. В. Оро-
бець, дес. В. Дзіковський, пхор. Л. Лепкий, пхор. Т. Мойсе-
йович.

по Стрипу, а заходом пхор. Л. Лепкого поставлено два пам'ятники, — могилу-курган в Семиківцях над Стрипою і пам'ятник в Пісочній.

В 1917 р. видано перший великий Календар-альманах У. С. С. у Львові, під редакцією М. Голубця. Появились ще інші стрілецькі видання, між іншим: «Українські Стрільці в Карпатах», що вийшли ще в червні 1915 р. у Відні, Василя Дзіковського «Коло Потутор», «Співанки У. С. С.» видані у Відні, д-ра О. Назарука «З кривавого шляху Українських Січових Стрільців», видана Т-вом «Просвіта» у Львові 1916 р.

В Коші У. С. С. у Пісочній працював Угрин-Безгрішний. Він видав збірник «Червона Калина» та при співпраці А. Лотоцького, В. Огоновського, Ю. Шкрумеляка і Ткачука кілька чисел «Вістника Пресової Кватири У. С. С.» і сатиричні журнали «Самопал» та «Самохотник», що появились відбитками на шапірографі з карикатурами Куриласа.

Праця Пресових Кватир У. С. С. не обмежувалась лише до записок, дописів із фронту,

шкіців, малюнків, світлин та принагідних видань. У Відні появилсь також фаховий військовий підручник «Про науку боротьби ручними гранатами» пор. Б. Гнатевича, знавця вишкільних справ, співанки У. С. С. та окремі випуски стрілецьких пісень і листівок з картинами стрілецького життя.

Опікуном та орудником Пресової Кватири був проф. Іван Боберський. Він використовував малярський та світлинний матеріал до видань та пропагандних вистав, як напр. до воєнної вистави у Відні 1917 р., в якій У. С. С. мали свій окремий павільон.

З розвалом царату й українізації військових частин по тамтому боці Збруча надія на створення самостійної української армії покликала до життя т. зв. одностореву комісію, що мала намітити форму одностореву для майбутнього українського війська. Проект, виготовлений пхор. Л. Лепким, який уводив т. зв. зубчатку на кошир та відзнаки на рукавах, прийнято опісля в 1918 р. майже без змін для цілої Української Галицької Армії.

Врешті силами й засобами У. С. С. зорганізовано український театр, що працював в 1917 і 1918 роках у Галичині та в Україні (на Херсонщині). Працювали в ньому м. ін. У. С. Стрільці: пхор. Л. Новіна-Розлуцький, стр. І. Рубчак, пхор. Л. Гриншак, пхор. Прибильський, пхор. О. Грняк, дес. Л. Лісевич, вїст. Я. Барнич, стр. М. Бенцаль, стр. Я. Гриневиц та Е. Кохан. Ця українська сцена була в часах воєнної розрухи гарним засобом живої національної пропаганди.

Визвольна війна перервала організовану працю Пресової Кватири. Всі її співробітники пішли в боєві ряди. Тому також пізніші заходи для створення Пресової Кватири в бригаді У.С.С. і при Начальній Команді не увінчались успіхом. При вищих командах організовано лише пресові і пропагандивні реферати. Пресовим референтом в бригаді У. С. С. призначено молодого тоді письменника хор. Ю. Бабюка (Ірчана), що провадив

Пхор. Теофіл Мойсейович.

Пхор. Микола Голубець.

Пхор. Лесь Новіна-Розлуцький.

хроніку бригади і був її пропагандивним референтом.

Літом 1919 р. вийшла з бригади У. С. С. ініціатива створити спільну Пресову Кватиру зі Січовими Стрільцями. Але воєнні події, що поставили У. С. С. і С. С. на протилежних крилах української армії, не дозволили здійснити цього плану.

Всеж таки, хоч як великі були перепони, створені боевими умовами, колишні члени Пресової Кватири працювали далі над збіркою історичних матеріалів. В архіві бригади зібрано за весь час вільної війни велику кількість світлин (ок. 900), малюнків та рисунків, споминів, записок та багатьох цінних партетурних матеріалів для оркестри. На жаль, цілий архів пропав разом з обозом бригади підчас бою під Махнівкою в квітні 1920 р.

З діяльністю Пресової Кватири зв'язана також і стрілецька пісня. Перша пісня народилась у Горонді і мала примітивний зміст та запозичену мелодію з пісні «Ой зацвила черемшина»:

Машерують добровольці
Через Мезетеребеш,
Гей, гей, через Мезетеребеш;
Чи то банда, чи то військо,
Ти ніяк не розбереш...

Мезетеребеш — мадярська назва закарпатського села Страбичева, куди переїхали У. С. С. зі Стрия у вересні 1914 р. У пісні цій оспіваний тодішній вигляд Стрільців, що у старих цивільних одягах та подертих черевиках з кірсом на плечах ходили вправа і не мали зовсім військового вигляду.

В Карпатах повстала пісня, що нині співається в іншому значінні та з іншим настроям, як колись:

Арт. маляр Осип Курилас у своїй роботі в Тудинці.

Хлопці, алярмі Гей ставаймо!
Вже найвищий час!
Наступають на три шляхи
Москалі на нас.

А пізніше:

Слава, слава, отамане,
О, ти батьку наш!
Ми з тобою на ворога
Підемо всі враз.

Автором цих слів був Юліян Назарук, що після повороту сотні з Гусного до Веречок зладив веселу одноактівку «Штурм на полукіпки», в якій командант одної застави бере вночі вліяні полукіпки на полі за ворога. Ці пісні поширились завдяки бадьорому змістові та мелодії, а фінал «Слава, слава отамане» став гимном кожночасного команданта У. С. С.

Після кривавих боїв на Макиві М. Гайворонський скомпонував дві пісні: «Ой впав стрілець

Пхор. д-р Осип Назарук.

Ранок у доміці Пресової Кватири в Тудинці.

Антологія У. С. С.

Діти слухають стрілецьку пісню.

у край зруба» — до слів Р. Купчинського і «Питається вітер смерти» — до слів Ю. Шкрумеляка.

Найбільше стрілецьких пісень зродилось під час позиційної боротьби над Стрипою, де гурт стрілецьких піснярів збільшив пхор. Левко Лепкий. Появились пісні Гайворонського - Купчинського «Іхав стрілець на війноньку», «Нема в світі кращих хлопців», «Іде Січове Військо», Р. Купчинського слова і мелодія «Ой шумить, шумить» та Л. Лепкого «Коби скорше з гір Карпатів» і стрілецька похідна пісня «Ой, видно село».

Боевий порив, кохання, геройство маси та одиниці переплітались у стрілецькій пісні, як переплітались вони в житті Стрільцтва. В пісні Купчинського «Гей там у Вільхівці» оспівано подвиги, любов і полон стрілецького героя Федя Черника. Ця пісня зродилась літом 1916 р., тоді, коли У. С. С. станули на позиціях у Березанщині. Коли після бою під Потуторами У. С. С. відходили з Березан у запліля, розбитки У. С. С. та обозні частини вів

чет. Іван Цяпка. Він став з цього приводу героєм обозної пісні Л. Лепкого «Бо війна війною». Хор. Осип Теліщак зі своїми любовними клопотами перейшов тоді до історії в пісні Р. Купчинського «Як з Березан до кадри».

Побут У. С. С. у Коші та Вишколі серед спокійних умовин, нормальної праці та живого товариського життя сприяв пісенній творчості. Повстали пісні: Баландюка до слів Лотоцького «За сімома десь горами», Р. Купчинського «Ой чоґож ти зажурився», «За рідний край»; три пісні Лицарства Залізної Остроги: Купчинського «Не сміє бути в нас страху», «Вдаряй мечем» та Л. Лепкого «Хай живе великий комтур наш». М. Гайворонський зложив тоді мелодію до слів М. Голубця «Ой нагнувся дуб високий» та Л. Лепкий відому пісеньку «Коліс, дівчино мила».

З часів побуту У. С. С. під Куропатниками й Конохами коло Березан маємо дві пісні: «Човен хитається серед води» і «Накрила нічка» —

Дес. В. Дзюновський означує могилу У. С. С. на боєвищі коло Галича.

Стр. Лев Гец.

Проф. Іван Боберський в карикатурі Р. Сорохтея.

Стрілецький учитель пхор. С. Придун на аправах у Вишколі.
Рис. Р. Сорохтея.

слова і музика Р. Купчинського. Перша пісня складена на позиції під Куропатниками на провесні 1917 р. Тоді-то зібрала річка Ценівка і створила справжнє озеро між стрілецькими та ворожими окопами. Весняні, місячні ночі виваблювали Стрілецьтво на окопи і до пізньої години лунали співи та брели гітари. Пісню «Накрила нічка» виспівав Купчинський при гітарі ще під Куропатниками своєму сотенному командантові пор. О. Яримовичеві. Колик він згинув у бою під Конохами, автор додав ще другу частину, яка з першою творить цілість.

Після бою під Конохами у Вишколі У. С. С., розміщеному в чотирьох селах коло Миколаєва над Дністром, повстала нова низка пісень. Не зважаючи на важку вишкільну службу, молоді стрільці находили час на кохання, а стрілецькі пісні з цього періоду оспівують «дівчину-рибчину». Вони веселі й безжурні, як тодішнє стрілецьке життя. Між іншими тоді Л. Лепкий створив пісню: «Казав мені курат на сповіді» та Купчинський «За твої, дівчино» і «Пиймо, друзі».

Переїзд У. С. С. за Збруч в 1918 р., у межі молодій Українській Державі, оспіваний у пісні Р. Купчинського «Зажурилися Галичанки». Коли після повороту з Херсонщини У. С. С. переїхали на Буковину, Р. Купчинський зложив пісню «Як Стрільці шли з України». На цій пісні, з тугою за херсонським соняшним небом та розлогими степами, кінчиться одна епоха Стрілецьтва, якій на зміну прийшли листопадові дні 1918 р., а з ними важкі змагання, підчас яких вже не було змоги не лише творити нових пісень, але й охоту співати давніх.

Вибух гранат.

Мал. О. Курилес.

Снігова завія.

Рис. І. Іванець.

Мотив зі Соснова.

Рис. Л. Гец.

Босва Управа в карикатурі, зі сторінок «Самохотинна». Рис. О. Курилас.

Гурток УСС — артистів українського театру.

Від гори зліва, стоять: стр. Я. Гриневич, пхор. Л. Новіна-Розлуцький, дес. Е. Банах, стр. Е. Кохан, вiст. Ю. Танчаковський; сидять: пхор. О. Гіряк, дес. Л. Лісевич, стр. С. Хомик, стр. С. Волинець, дес. В. Демчишин.

Поруч цих загально відомих пісень співали Стрільці ще й інші, які з часом затратились або забулись, між іншим жартівливі пісоньки, яких автором був пхор. Р. Теодорович.

Найпопулярнішу пісню «Ой у лузі», з якою виходили Стрільці на війну, склав С. Чарнецький для твору В. Пачовського «Сонце руйни». Стрілецькою пісню стали зараз на початку карпатської кампанії відомі «Журавлі» — слова Б. Лепкого, мелодія Л. Лепкого. Ці обі пісні увійшли в кров і кости Стрілецьтва та залишились разом з пісню «Ой та зажурились» трійцею найповажніших стрілецьких пісень. «Ой та зажурились» зложив Р. Купчинський після переходу У. Г. А. за Збруч, коли У. С. С. станули залогою в Камянці.

Польсько-українська війна дала назагал мало пісень. Це був час, коли кожний старшина і стрілець пішов на фронт. Підчас боїв у Галичині Л. Лепкий скомпонував дві пісні «Від Сяну аж до гір Кавказу» та підчас чортківської офензиви «Ми йдем вперед, над нами сонце сяє». Лебединими піснями У. С. С. є Купчинського «Засумуй, тримбіто» і О. Баландюка до слів Купчинського «Ой зацвила черемшина, зацвила». Вони зродились уже в полоні, у Тухолі.

Багато стрілецьких пісень перейшло в народ і їх співають не лише в Галичині, але й за Збручем, на Великій Україні, на Закарпатті і на Буковині. Співає їх і вся українська еміграція, деб вона не жила. Минають роки, мінуть десятиліття, а ті пісні залишаться невідірваним пам'ятником славного минулого, як твори зроджені з віри, сповиті курявою борні, окроплені кровю саможертви.

1918 - 1920

Прошло чотири роки світової заверюхи. Грізний молох кривавої війни пожер мільони людських жертв. Пропадали нераз у цій борні цілі полки, дивізії, а то й армії. У. С. С. існували немов той легендарний Фенікс, що згорає та засно відроджується до нового життя. Силою нечисленної формации Українського Січового Стрільцтва була свідомість, що воно є заборолом волі народу, кошом майбутньої Української Армії. Це почуття веліло з вибухом російської революції полоненим У. С. С. прямувати з таборів в Україну, працювати для українизації частин російської армії і творити в Києві формацию Січових Стрільців. Колиж в 1918 р. затріщали основи Австро-Угорської монархії і в жовтні повстала Українська Військова Організація з Центральним Військовим Комітетом у Львові, очі всіх тих, що підготувляли переворот, звернулись на У. С. С.

Зараз таки в початках праці до Комітету ввійшли два представники У. С. С., сот. д-р Грняк і пор. д-р В. Старосольський, згодом ще й третій, пхор. У. С. С. Д. Паліва. Він повів енергійну організаційну працю та у великій мірі своєю активністю підготував листопадовий переворот. Коли в останніх днях жовтня події принаглювали до діла, 30-го жовтня приїхав до Львова сот. У. С. С. Д. Вітовський, якому доручено провід акції і команду над майбутнім Українським Військом.

В пам'ятну ніч на 1-го листопада 1918 р. у шкільній салі Народнього Дому, при вулиці Рутівського, працював перший штаб Української Галицької Армії, до якого ввійшли: сот. У. С. С. Д. Вітовський, от. У.С.С. С. Горук, пор. У.С.С. Б. Гнатевич, пор. І. Бубела, пор. У. С. С. І. Цюкан, чет. Іванчук, та підхор. У. С. С. Д. Палів. До найближчих співробітників цього штабу і безпосередніх виконавців його доручень належали між іншими: сот. Черський, пор. Т. Мартинець, пор. І. Рудницький і чет. Л. Огоновський.

Листопадове діло створили у великій мірі Українські Січові Стрільці.

1-го листопада 1918 р. між год. 2—4-ою

вночі українські відділи розбрали вояків неукраїнської народности та обсадили урядові будинки і важніші пункти. У старинному городі Льва замаяли жовто-блакитні прапори. Українці перебрали владу у свої руки виключно власними силами, завдяки однодушному та енергійному починові.

В тому часі У. С. С. перебували на Буковині. Босвий курінь і частина Вишколу в Чернівцях, дві сотні Вишколу (С. Іванницького, Р. Купчинського) на румунсько-буковинській границі та *Міш у Вишинці*. Босва сила У. С. С. мала тоді 1300 босвиків.

Наказ виїзду до Львова одержали У. С. С. дня 1-го листопада. Але через технічні перешкоди, головне через саботаж залізничної служби, перший транспорт У. С. С. в силі чотирьох сотень піхоти, одної сотні скорострільів і відділу мінометів під *проводом сот. О. Букшованого* прибув до Сихова щойно 3-го листопада. Тоді на вулицях міста йшли вже завязі бої і в руках Поляків опинились такі важні об'єкти як головний дворець, залізничні та артилерійські варстати.

Вже в перших днях боїв за місто брали жову участь ті У. С. С., що тоді були у Львові. М. І. два старшини У. С. С. пор. д-р І. Цюкан і чет. Г. Трух очейдушними випадками синили перший розгін Поляків, що з Нового Світу та городецької дільниці намагалися вдерти до середини міста.

Зараз після приїзду під Львів У. С. С. добули Персенківку і звідтам, згідно з помилковим, бо спізненим, наказом Начальної Команди дві сотні під проводом О. Букшованого пішли добувати цитаделю, а решта обсадила імовірно вільний дворець. Тимчасом вийшло навпаки. Цитаделю зайняли без боїв, а головний дворець треба було добувати, бо його від 24 годин мали Поляки у своїх руках. Хоч У. С. С. і добули дворець, але, незнаюмлені зі ситуацією і з огляду на слабу силу, мусіли його того самого дня покинути.

4-го листопада приїхали дальші транспорти У. С. С. Того дня повторили вдруге своїми силами наступ на головний дворець та, коли він невався,

Сот. Зенон Носковський.

Полк. Дмитро Вітовський.

Хор. Дмитро Палій.

Вуличний бій.

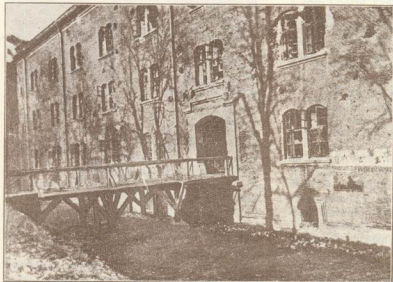
Рис. Л. Перфецькня.

всі відділи У. С. С. ввійшли 5-го листопада до Львова.

Тоді польські босві сили були вже численні та зорганізовані. Дня 6-го листопада, після дводенних завзятих вуличних боїв, в яких брали участь відділи У. С. С., усталився фронт, що поділив місто на дві ворожі частини. В цих боях У. С. С. займають 5. XI. соймовий будинок, дирекцію залізниць та Красний банк, дня 6. XI. добувають Католицький Дім при вул. Городецькій, відсуваючи загрозу втрачення касарні Фердинанда і прочищують вулиці Янівську і Красіцьких.

В усталеному фронті У. С. С. займають увесь його центр і північне крило, відтинки: Цитаделю та Оссолінеум, відтинок від вулиці Сикстуської до Казимирівської, касарні Фердинанда та поліції, вул. Бема, дворець Підзамче та Різно.

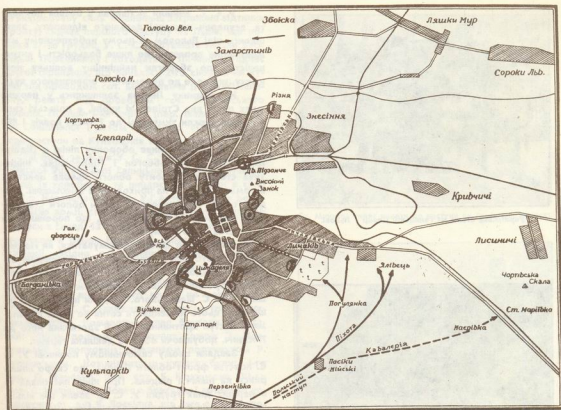
У. С. С. своїми відділами, розміщеними на такому довгому фронті, відбивали польські наступи і переходили часто самі до зачіпної акції, в якій мали чимало успіхів. За весь час боїв у Львові противникові не вдалося проломити стрілецького фронту ні на одному відтинкові. Багато наступів

Касарня на Цитаделі після боїв у Львові.

Сот. Богдан Білімківч.

Становище боевого фронту у Львові дня 21. листопада 1918 р.

Объекти, означені кільцями, це заборони по українському боці, объекти значені подвійними кільцями держали У. С. С. Стрілки на південь і північ Львова означають напрями наступу Польків дня 21. XI.

противника заломилось на бастіонах цитаделі. Цю важну вузлову позицію держали сотні II-го курія під проводом сот. Б. Білінкевича. Відтам робили У. С. С. також сміливі випадки на становища противника, якого сили раз-у-раз зростали.

Вночі з 21. на 22-го листопада Українське Військо, після тритижневих важких змагань, залишило мурі міста. Чисельна перевага була по стороні По-

пльків, що 20-го листопада мали 660 старшин і 4000 вояків. Того самого дня наспіла з Перемишля для відсічі Львова ще свіжа група в силі 140 старшин, 1228 вояків та 8 гармат, яка 21-го листопада розпочала обходити місто з півдня, прямуючи на Личаків. Саме ця загроза, що Львів може польська армія відрізати від сходу, була причиною, чому українська залога покинула місто.

Сот. Осип Бужованій.

Сот. Мирон Луцький.

Пор. Со́крат Іван'ци́йк.

Українська стежа на Галицькій Площі у Львові.

Барикада на вулиці.

Охорона ратуша у Львові.

У. С. С. вийшли зі Львова в боєвім порядку та, всупереч наказові дальшого відвороту, залишилися під Львовом. В цьому небезпечному моменті вони проявили не лише бадьорість і витривалість, але зберегли найціннішу вояцьку прикмету, що веде до перемоги,— офензивного духа.

На відтинку Львова залишилися у перших днях лише два Стрілецькі курні, а польські сили у Львові зросли тимчасом до 7 тисяч вояків і 800 старшин.

I-ий курні зайняв оборонну лінію в Підбірцях, II-ий в Унтерберген і Підберізцях. Ініціатива створення фронту облоги Львова повстала в команді У. С. С. на приходстві в Миклашеві. Шефом штабу зорганізованої групи облоги став боєвий старшина сот. М. Луцький, що перейшов до У. С. С. із 41-го полку піхоти.

Ще не встиг фронт уформуватися, як Поляки повели проти нього сильні наступи. Найперше заатакували Підбірці. Ту місцевість, що опановує околицю, боронила сотня під проводом боєвого старшини пор. С. Іванницького. Завдяки ініціативі та рішучості цього команданта сотня не лише переломила наступ противника, але й здогнала його до Лисинич, добуваючи обоз та декілька гармат.

Завдяки цьому самочинному починові У. С. С. повстав фронт облоги Львова, що скоро поширився на північ і південь. При кінці листопада та в перших днях грудня У. С. С. звели ще кілька завзятих боїв в обороні підлявівських місцевостей як Малехів, Ляшки і Кістарня. Тимчасом організувалась Українська Галицька Армія, якої частини підсилювали щораз-то нові відтинки фронту.

Першими боєвими одиницями фронту облоги стали боєві групи «Схід» і «Старе Село». Групу «Схід» організували при команді У. С. С. в Куровичах. Групою «Старе Село», яку створили також з почину Українських Січових Стрільців, командував сот. Осип Микотка, колишній командант Леріону У. С. С. і пізніший командант I-го корпусу УГА. Його розстріляли 1924 р. большевики в Кожухові. Обов'язки начальника булав виконував у ній сот. У. С. С. Б. Гнатович. Командантом I-го відділу кінноти був пор. У. С. С. І. Іванець та після нього хор. Гайманович. Командантом етапу групи та організатором її інтенданства був сот. У. С. С. О. Навроцький.

В перших днях грудня група «Старе Село», одержавши підкріплення в силі двох курнів, одного У. С. С. зі Станиславова та одного з Коломиї, зайняла Давидів, Сихів, Зубру, Козельники та Солонку, замикаючи перстень облоги Львова від півдня.

В першому місяці бою за Львів У. С. С., посилені ще одним курнем під командою пор. В. Кліма, відтак пор. д-р Е. Щуровського, перекида-

ли як пробосеву силу в найбільш загрожені відтинки фронту. Підчас першого наступу на Львів, що почався 27-го грудня, У. С. С. добувають Пасіки Зубрицькі, Персенківку і доходять до Личакова. Підчас другої офензиви, що почалась 2-го січня, II-ий курінь під проводом сот. Білинкевича добуває Лапаївку, решта під проводом сот. Носковського Скилів. Пізніше I-ий курінь (пор. Іванович) добуває Сокілляники і разом з групою «Старе Село» веде наступи на Кульпарків та Персенківку.

В боях за Львів У. С. С. стають гвардією героїчної Української Галицької Армії і противники цинять їх хоробрість та лицарськість. Коли в січні 1919 р. Начальна Команда У.Г.А. перевела реорганізацію армії, створивши з усіх боєвих груп три корпуси в складі 12 бригад, тоді всі відділи У. С. С. перейшли в район Щирця та Красова для реорганізації. Згідно з наміченим пляном бригаду У. С. С. мали розбудувати до сили двох полків піхоти, з одним гарматним полком і дивізіоном кінноти. Але, на жаль, цього пляну не переведено і бригада У. С. С. залишилась як досі з трьома курінями піхоти. Командний склад бригади був такий: Пішим полком командував сотник З. Носковський з полковим адютантом поручником Р. Купчинським. Командантами курнів були: I-го пор. О. Іванович, II-го сот. Б. Білинкевич, III-го пор. С. Іваницький. Полком бригадної артилерії командував от. д-р Я. Восевідка, що вже в часі світової війни як старшина австрійської артилерії стрічався часто зі Стрільцями. Артилерія бригади мала 4-и батерії польових гармат (по шість гармат) та одну батерію 10 цм. гавбци. Цією батерією ко-

От. Миникта видає наказ до наступу на Львів (27. XI.1918).

Гармата на становці в Сихові.

Пор. д-р Євген Щуровський.

Команда Бригади У. С. С.

Від ліва згори: пор. Р. Рубінгер, пор. С. Никифоров, хор. Е. Якимів, пор. Р. Кузьмич, ппор. Іл. Бабуняк, чет. В. Кипріян, хор. А. Бабюк, пор. лік. д-р В. Щуровський, от. О. Бухшованій, сот. М. Луцький, сот. М. Стронський, пор. І. Нагайло, чет. Л. Лелкий.

Дворець в Бібрці, осідок інтенданства і етапу групи «Старе Село».

Панцирне авто «Черник» у Сихові, з дивізіону авт Січових Стрільців.

Кінна стежа У. С. С.

мандував пор. І. Балтро. Командантом скорострільних частин став пор. О. Квас і технічної сотні чет. В. Клим. Кінну сотню сформував у Станиславові і командував нею чет. Л. Лепкий. Адютантом штабу бригади став пор. І. Іванець. Муніципійний реферат перебрав чет. С. Никифороук, інтенданство пор. І. Нагайло та ліквідаційні (рахункові) справи четар В. Кипріяни. Шефом санітарної служби був лікар пор. д-р В. Щуровський, полемим духовником о. Кушлик. Команді бригади підлягав Вишкіл, що станув у Розвадові над Дністром. Командував ним в Галичині сот. В. Краснопепа. Кошем, що в перших днях листопада перейшов з Вишніці до Станиславова, командував сот. Б. Гарасимів.

15-го лютого починається третя офензива У. Г. А. з метою відрізати Львів від заходу. Бригада У. С. С. вийшла на відтинку Рудок і дістала завдання добути залізничний шлях і таким чином перервати лучбу між Львовом та Перемишлем. І-ий курінь під проводом пор. О. Івановича займає згідно цьому боевому плянові Долиняни, село недалеко Городка Ягайлонського та залізничного шляху Львів — Перемишль і два тижні стримує протинаступи Поляків, м. і. завзятий та поважний наступ 26-го лютого. На жаль цього догідного становища, яке створили У. С. С., не можна було використати для дальшої офензиви через

політичні переговори, які вимогла антантська місія під проводом французького ген. Бертелсмі. Кількаденне перемиря дозволило Полякам приготовити на заході нові сили та підвезти без перепони до

Чет. Лев Лепкий.

Старшини II. коломийського куріня 24. п. п.

зліва: пор. С. Сверида, пор. В. Левицький, кмдт. куріня, пор. П. Палічуж, хор. С. Руснак, хор. І. Матеїк, чет. А. Палій.

Пробосийський відділ Гуцульського Куріня з командантом чет. Г. Голинським (по середині).

нова харчі для населення і муніцію для залоги. Після перемир'я, дня 8-го березня Поляки вдарили ріпленими силами на Долиняни та зайняли їх. Це вже того самого дня ввечір І-ий курінь У. С. С. та босвий коломийський курінь 24 п. п. пор. В. Левицьким рішучим ударом відбили Долиняни та, щоби більше, переслідуючи Поляків, зайшли Вовчухи і перейшли залізничний шлях коло Родатичі. В цьому бою добули оба куріні, великі полонених, 30 скорострілів, 6 гармат та велику кількість воєнного матеріялу. На другий день дійшли два другі куріні бригади, зайняли Братковичі і цілим фронтом пішли на Городок Ягай-Янівський. І-ий курінь у нічному бою добув Бургуль і зв'язався з «Янівською» групою першого корпусу, що наступала з півночі. В бою під Городком визначився також окремий Гуцульський Курінь під проводом чет. Г. Голинського.

Бої за добуття залізничного шляху коло Городка були криваві і завзяті. Лише вночі І. курінь бригади У. С. С. втратив оборону Долинян в днях 19-го і 21. лютого 16 вбитих та 60 ранених. Пізніші втрати були куди більші.

Проліт фронту на Вовчухи, Братковичі, що повинен був стати вирішним моментом у га-

На здобутому шляху в Братковичах коло Городка Ягай.

Пор. Іван Чичкевич.

Становища І. куріня У. С. С. на залізничному торі коло Вовчух, березень 1918 р.

«Гармати вперед!».

Мал. І. Іванець.

лицькій кампанії — це діло У. С. С. На жаль Начальна Команда не використала успіхів бригади У. С. С. і I. корпусу. Не підсунула завчасу бригад III-го корпусу для рівночасного удару на захід та не вдарила силами II. корпусу на ослаблений

Скоростріл забезпечує відворот сотні.

Команданти бригад У. С. С. і VII-ої от. Бухшозаній та от. Бізанц узгоджують після чортківського бою дальшу боєву акцію. Поруч пор. Верхомий і сот. Білинкевич.

Львів. Таким чином блискучі подвиги У. С. С. як також успіхи I-го корпусу з півночі, пішли внівець. Поляки, одержавши сильні підкріплення зі заходу (познанські полки) повели під проводом ген. Івашкевича енергійний протинаступ, що скоро зліквідував всі боєві осяги У. С. С. та I-го корпусу.

Польський протинаступ розірвав єдність бригади У. С. С. I-ий курінь опинився в «Янівській» групі, II-ий в «Яворівській», а III-ий з командою полку відійшов до Дрогобича. Підчас дальшого наступу Поляків від заходу II-ий курінь бере участь у боях під Шумлянцями, Новосіпкою та Припбичами. У завязтому нічному наступі під Вишенкою У. С. С. приневолити польські війська, що йшли на схід, зупинитись у районі Яворова.

15-го травня починається т. зв. травнева офензива Поляків, що у висліді відкинула У. Г. А. аж до Збруча. Поляки, підкріплені частинами зорганізованої у Франції армії ген. Галлера, повели наступ на всіх відтинках фронту. Головний удар звернули проти III-го корпусу з метою відтяти У. Г. А. Армії получення з Чехословаччиною і зайняти нафтовий басейн. 15-го травня польські війська після завязятих боїв займають Дрогобич і Борислав, 20-го Стрий, 24-го Болехів, Ходорів, Бібрку і Буськ.

З початком відвороту У. Г. А. стягнули всі розділювані частини У. С. С. в район II-го корпусу, в околиці Старого Села. Як арієрґард цього корпусу У. С. С. зводять бої під Бібркою, Свіржем та над Гнилою Липою. Дальше бригада відступала тим самим шляхом, що йшли У. С. С. в 1917 р. переможним походом до Збруча, через Бережани, Підгайці, Соснів і степами Пантелихи на Чортків. У. С. С. минали колишні побоєвища і проходили коло могил товаришів полягалих у боях проти московських військ.

З початком червня 1919 р. У. Г. А. опинилась, здавалось, у безвихідному положенні, відкинутою у південно-східний крайчик Галичини, без звязку зі світом, без стрілива, з табором ранених. Але в цьому грізному моменті У. Г. А. не сканігулювала перед вчетверо сильнішим противником, вивинуваним якнайкраще в усі технічні засоби. У. Г. А. спромоглась на офензиву, яку почала добуттям Ягольниці і Чорткова, 8-го червня 1919 р.

В бою за Чортків наступали У. С. С. з південного сходу та були співтворцями тої перемоги, що

От. д-р Ярослав Восвідка

Ген. Омелянович-Павленко.
Командант У. Г. А. в Галичині.

Наскок кінноти У. С. С. під Ласківцями.

Мал. Л. Перфецький.

залишилась найкращим подвигом зброї У. Г. А. Перемога під Чортковом викресала в армії нові ударні сили. Бригади, перетомлені затяжними боями, рвалися тепер розціленими подільськими ланами навипередки за противником, що відступав поквапно. Ряди армії посилювали тисячі нових охотників. Не ставало зброї для всіх. Багато йшло до бою без неї.

Підчас одного з дальших боїв за Ласківці к. Чорткова, які У. С. С. зайняли в нічному випаді, кіннота У. С. С. вдарила на зади противника і взяла багато добіч. Під Денисовом та Купчинцями вдержують частини бригади У. С. С. сильний протинаступ Поляків, що намагались ударом від півночі

розділити У. Г. А. на дві частини. В цьому бою І-ий курінь У. С. С., добувши Ходачків к. Денисова, впа на зади противника і таким чином ударемнив небезпечні наміри польського командування. Ініціатором того подвигу був пор. В. Калина, який також виконав його з трьома сотнями куріня. За цю

Після бою.

Ген. Мирон Тарнавський.
Начальний вожд У. Г. А.
в часі протибольшовицьких боїв в Україні.

Останній запас бригади У. С. С.
Сотня новобранців у Плотині 23. червня 1919 р.

На могили товариша.

перемогу бригада У. С. С. дістала боєве признание від Начальної Команди.

В дальшому наступі У.Г.А., під час боїв за Бережани, 17—19 червня, львину частину боєвого

Один з літаків У. Г. А.

В Головному Штабі Об'єднаних Українських Армій, ген. Юнаків і ген. Курманович.

завдання виконали У. С. С., які повели удар з півночі. Отут ціла бригада У. С. С., після основної гарматної підготовки, перейшла до наступу і багнетами проломилася дві оборонні лінії противника. В цьому бою, після якого Поляки залишили Бережани, визначилася артилерійська група під проводом Я. Восвідки та ІІ-ий курінь сот. Білінкевича, який під Нарасвом зайшов на задні польських військ і таким чином замкнув їм дорогу.

Після бою під Бережанамі в дальшому поході на Львів, бригада У. С. С. мала ще одну блискучу перемогу під Дунаєвом, якого боронили частини познанських і легіонових полків. У. С. С. завдячують її вмілому плянові, що його виконав начальник булав сот. М. Луцький і знаменитій співпраці бригадній артилерії. На жаль всіх цих блискучих успіхів, які завели чоловік відділи недалеко містечка Перемішляни (до села Виписок), на віддалі яких 60 кілометрів віді Львова, не можна було використати. З браку муніції У. Г. А. мусіла спинити дальший похід і під напором нових польських дивізій відступати.

Коли вдруге У. Г. А. ішла до Збруча і коли знову У. С. С. найшлись в її аерігарді, частини армії зберегли повну військову дисципліну і боєздатність. Їхнього духа кріпила свідомість, що сповнили свій обов'язок супроти рідного краю та врятували військову честь. У. С. С. як охорона ІІ-го корпусу перейшли річку Збруч в Кудринцях 16-го липня 1919 р. Коли в полудне прокотились мостом стрілецькі гармати і коли курні бригади минали руїни старинного замку, що над стрімким берегом Збруча, очі Стрільців звернулись востаннє у сторону рідного краю. Хоч як важко було кидати

Семен Петлюра.

Головний Отаман військ
і Голова Директорії У. Н. Р.

Диктатор З. У. Н. Р. д-р Е. Петрушевич переглядає Бригаду У. С. С. в Кам'янці.

Розбитий літак, в якому згнули полк. Д. Вітовський і сот. М. Чучман в дорозі з Парна до Кам'янця.

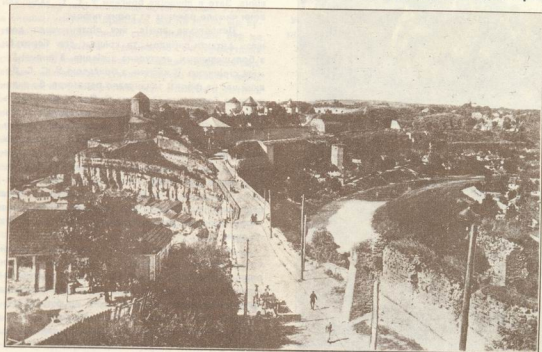
рідні сторони, яких боронили з таким завзяттям, їхні вояцькі серця кріпило бажання нового чину і віра, що побідна зброя заведе їх назад туди, звідки вийшли.

Деякі дні простояли У. С. С. в селах на лівому боці Збруча для охорони кордону, потім рушили на Кам'янець Подільський. Увійшли до цього історичного міста вночі старовинним, високим каменним мостом на Смотрич, тим самим, що ним йшли колись до наступу полки гетьмана Дорошенка. В тому часі район Кам'янця був одинокою базою для обох українських армій. Там перебувала Директорія У. Н. Р. разом з Головним Отаманом С. Петлюрою та військами, що їх більшовики

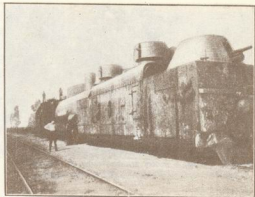
витиснули на південь. Туди зіхались також усі державні установи і весь Уряд Диктатора д-ра Е. Петрушевича та військові команди Західно-Української Области.

Після двотижневого відпочинку в районі Кам'янця корпуси У. Г. А. зайняли фронт до плянованого наступу на Київ. Галицькі бригади пішли на нові бої та на обох крилах фронту посувались скоро вперед приділприсянські частини.

У. С. С. залишилися у Кам'янці як запас об'єднаних армій. Один курінь поміщено у старовинній твердині, що колись була охороною міста від заходу, а решта бригади зайняла північну частину міста т. зв. польські фільварки. Саме підчас перебу-

Турецька кріпость і старинний міст в Кам'янці Подільському.

Панцерний поїзд «Вільна Україна» у Хрестинівці.

вання У. С. С. в Кам'янці, дня 4 серпня 1919 р. згинув трагічно смертю міністр військових справ полк. Дмитро Вітовський, колишній сотник У. С. С. та їхній ідейний провідник.

На фронті почалась офензива. Коли два корпуси, I-ий і III-ий, наближались у переможному по-

Стріча старшин У. С. С. з Махнівцями в Гумані.

Полонені вояки денікінської армії.

ході до Києва та II-ий корпус загнався за ворогом на північ аж по ріку Тетерев, 27-го серпня кинено бригаду У. С. С. на праве крило діскої армії для скріплення «Волинської Групи», що забезпечувала похід на Київ від півдня. Босвим завданням цієї групи було відтяти відворот військам південної XIV. большевицької армії, що пробивалась з Одеси на північ. Бригада У. С. С. разом з частинами 14-ої бригади — от. Шльосера — повели енергійні наступи, якими вибили большевиків з Хрестинівки та підійшли до Гумані. В одному із боїв кіннота У. С. С. захопила величезний обоз большевиків і багату добич. В околиці цього прегарного міста, положеного серед дубових гаїв, стрінулась розвідочна група У. С. С. вперше з військами отамана Махна, талановитого партизана, що на зразок старовинних ватажків зорганізував у Гуляйполі значну військову силу і тепер виступив до бою проти Денікінців, які прямували на Гумань. Команда бригади пробувала втягнути ту велику ударну силу українського степу до спільних операцій проти московських військ, але цього не вдалось зробити. Отаман Махно та Махнівці, які віднесли до У. С. С. з довірям та зразу погодилися продовжити праве крило бригади, підчас бою за Гумань залишили бригаду У. С. С. і пішли на зади Денікінців продовжати партизантку. Це більше відповідало степовому духу Махнівців, як регулярна війна. Зате в лічницях бригади У. С. С. залишили вони чимало ранених та хорх тифом.

Денікінська армія, яку підтримували держави Антанти вирядом та грішми для боротьби з большевиками, виступала з півдня. В полісі Гумані стрінулись її частини з бригадою У. С. С. Деякий час на фронті запанувало перемир'я, бо з доручення Головного Отамана С. Петлюри почались між обома арміями переговори. Але скоро виявилось, що білі війська йдуть на здобуття України, на віднову давньої неділимкої Росії і старого режиму. Прийшло до боїв. Бригада У. С. С., залішена армією Махна, деякий час завзято боронилась проти Денікінців. У цій нерівній боротьбі велику піддержку дало У. С. С.-ам свідоме місцеве селянство, куди більшу, чим «Волинська Група», що скоро покинула фронт. Бригада У. С. С. відступила на лінію Буга.

Находила осінь та з нею прийшов другий страшний ворог — тиф — і почав десяткувати ряди українського війська. Денікінські дивізії кінноти ген. Слащева сунули на схід. Коло Ладжижина прийшло до нового зудару, який міг був закінчитися для У. С. С. дуже трагічно. Бригаду У. С. С., що залишилась на висуненій позиції над Бугом, оточила московська кавалерія і бригада з великими втратами, пробиваючись через ворожий перстень, відступила в напрямку Жмеринки.

Чет. Петро Шеремета.

Пор. Володимир Каліна.

Пор. Корніло Ващук.

Тоді-то також на інших відтинках фронту частини українських армій, здесятовані пошестю плямистого тифу, zagrożені від півночі більшовицькими та від сходу і півдня військами денікінської армії, відступили на південний захід у район Винниці. Положення українських армій стало безвихідне. Коли з початком листопада не було ніякої надії на поправу і коли кінні частини під проводом білого генерала Туган-Барановського зайняли район Камянца Подільського і відсунули частини придніпрянської армії на північ, Начальна Команда У. Г. А. заключила військовий договір з Командою Добровольчої Армії. Цей договір врятував У. Г. А. перед фізичною загибеллю, врятував тисячі Галичан, що лежали хорі на тиф.

В тому часі найшлися босві частини У. С. С. в околиці містечка Браїлова, що на північ від вузлової залізнодорожної стації Жмеринки. Був це осередок відомого історичного «чотирирокутника смерті». В тому районі, Винниця-Жмеринка-Бар, лежало кільканацять тисяч Галичан важко хорих на п'ятнистий і поворотний тиф, запалення легенів і холеру. Страшна пошесть, мов та чума в середньовіччі, ширилась непоборно через брак ліків і санітарного уладження. Не пощадила вона також босвників бригади У. С. С. Лічниця бригади, яку задалегідь приспособив лікар д-р В. Свідерський, не могла ніяк помістити тої маси хорих і багато з них находило захист по приватних хатах без відповідної санітарної опіки. Лікарі та санітарна служба, хоч працювали надлюдськими силами, не могли прийти всім з поміччю. Багато із них мпало також жертвою страшної пошести, виконуючи з героїською саможертвою свій обов'язок.

Етапні частини бригади, Вишкіл та Кіш перебували тоді в районі Ялтушкова. Підчас дальшого походу на південь під натиском більшовицьких з півночі залишилось в тому районі, як також в околицях Браїлова, чимало важко хорих У. С. С., яких не можна було забрати в дорогу підчас зимової стужі. Цими хорими заопікувався лікар д-р Кислевський.

Недолою Галицької Армії описали живо учасники походів У. С. С. Юра Шкрумеляк в новелі «Поїзд мерців» та от. д-р С. Шухевич у своїх споминах.

У. Г. А. подалась за денікінською армією на південь, в напрямі на Одесу. Разом з нею пішла туди також бригада У. С. С. Босві частини з останками здорових людей подались походом через Жмеринку, Брацлав, Тульчин до Берлівки, недалеко містечка Бершаді. По дорозі ще багато здорових захопила тифозна горячка. Вони залишились без опіки по селах і містечках на шляху походу. Лічниця, бригадні заведення і виздоровці переїхали залізницею під охороною бронепотягу У. С. С.

В половині січня 1920 р. тоді, коли бригади У. Г. А. прямували на південь, де згідно договорів в районі Одеси мали найти відпочинок і куди

стежа розглядає околицю в поході на Гумань.

Сот. Маркіян Дрогомрецький,
помер на тиф у Браїлові.

Пор. Іван Нагайло,
помер на тиф у Бершаді.

мало прийти сподіване доповнення з таборів полонених в Італії, у Винниці, місті колишнього постою Начальної Команди У. Г. А., повстав революційний комітет, який старався наважати співпрацю з більшовиками. Його члени передбачували, що дальший похід У. Г. А. на південь буде їм загибллю і бажали їй від цього рятувати. Революційний комітет наладнав скоро звязки з місцевими експонентами більшовиків та з їх поміччю дійшло до перемир'я, а пізніше до злагоди з командуванням XII-ої Радянської Армії, яку обі сторони підписали 12-го лютого 1920 р. Після цього спинився дальший похід У. Г. А. Бригада У. С. С., що дійшла в район містечка Бершаді, станула в селах Берлівці та Ободівці.

На провесні пошесть тифу ослабла. Випадків нових занедужань було щораз менше. Виздоровці вертались до здоров'я і до своїх відділів. З початком березня босва сила бригади почала знову зростати, хоч ніколи вже не дійшла до того числа, яке мала в осені 1919 року. Багато могил У. С. Стрільців залишилось у «чотирокутнику смерті».

В поході на Бершадь.

Мал. І. Іванець.

З весняним сонцем вернула ся віра у свої сили. Сотні почали військове заняття і знову залунала бадьора стрілецька пісня.

Большевики, що радо згодились на співпрацю з У.Г.А., бо їх військо було слабе, боялись її сили. Тому в договорі застерегли собі право реорганізації армії у три самостійні бригади і приділення їх до різних дивізій XII. армії. В березні переведено цю реорганізацію. У склад нової зреорганізованої I-шої Бригади Червоних Українських Січових Стрільців, себто давнього II-го корпусу, авійшли крім бригади У. С. С. ще й частини бригад III-ої та VII-ої. Між У. С. С. та обома названими бригадами панувало здавна братерство зброї і тісна співпраця. Вони як частини II-го корпусу відбули разом весну кампанію в Галичині та пере-

У тифозній горячці.

Мал. Ю. Буцманюк.

можний похід після чортківського бою. Бригада У. С. С. зведено в 1-ий піхотний полк, яким командував сот. З. Носковський. III-ту бригаду в 3-ий полк з командантом сот. І. Баковичем, та VII-му бригаду у 7-ий полк під командою сот. В. Волощука. Полком польових гармат командував от. Ю. Шепарович.

З кінних відділів II-го корпусу сформовано дивізіон кінноти двосотенного складу під командою сот. Скацеля. Крім цього залишено окремі кінні відділи при подмонокх полках. Підчас реорганізації корпусів обов'язки команданта бригади УСС виконував

о. Макарій Каровець ЧСВВ,
польовий духовник У. С. С.

Сот. Іван Баківч.

От. Роман Волозук.

Сот. Володимир Красопера.

Чет. Степан Мельничук.

полк. генеральної булави А. Шаменек, після неї командантом бригади став І. Баран, активний комуніст, колишній командант сотні У. С. С., що в грудні 1914 р. попав у російський полон.

В тому часі, 28. III., згинув трагічною смертю, від кулі большевицького комісаря один з найкращих артилеристів армії от. д-р Я. Восвідка через те, що не хотів віддати свого боевого коня. От. Восвідці завдячують У. С. С. неодну перемогу. Приарештованого комісаря злінчували стрільці.

Рівночасно з реорганізацією У. Г. А. большевики взялись, що правда обережно, але послідовно, за перемену настроїв і політичних переконань. Вони скасували старшинські ступні і повели при помочі насланих та наставлених зпоміж членів У. Г. А. політичних комісарів пропаганду большевизму. Для національного війська, яким являлись У. С. С., konieczність співпраці з большевиками, до-

ктринерами інтернаціоналу та світової революції, була вельми прикра. Але в У. С. С. жило велике почуття відповідальності за те, щоби зберегти національну збройну силу для дальшої боротьби за українську державність. У. С. С. правильно відчували, що як довго існуватиме військова сила, так довго залишиться актуальною українська справа. Вони не надіялись добра, колиб на сході Європи прийшло до скорого замкнення. Тому також з охотою відійшли на фронт продовжати боротьбу.

Всі три бригади У. Г. А. розділено між три дивізії XII. і XIV. большевицької армії. I. бригада У. С. С. відійшла до 44 дивізії в район Чуднова. II. бригада, це колишній I. корпус, до 45. дивізії в околиці Літина та III. бригада в розпорядження XIV армії в околиці Жмеринки.

З приїздом на фронт частини бригади У.С.С. зайняли позиції між Чудновом та Маріямполем.

Населення ставилось ї далі до Галичан прихильно та щиро, віруючи їх національній непохитності. Воно так само радо як і давніше гостило галицьких стрільців і помагало застинам, організуючи з

От. Ю. Шепарович зі старшинами гарматного полку.

Чет. Володимир Кипріян.

власного почину доставу харчів для людей і паші для коней.

Настала тепла й соняшна весна. Прийшов Великдень. На фронті, на якому досі панував спокій, заворушилися. Протиники готовилися до наступу. Прийшли відомості про договір Директорії У. Н. Р. з Поляками і про задуманий спільний похід на Київ.

24-го квітня почалась польська офензива. II і III. бригада на вістку про те, що разом з польськими військами йде українська армія і, що в договорі, заключеному у Варшаві, Галичину наділили широкою автономією, покинули фронт. Залишаючи його, допомогли польським військам до перемоги над большевицькими дивізіями, що й так слабо боролися позицій. Той відступ двох галицьких бригад був безпосередньо причиною ліквідації Української Галицької Армії.

На фронті залишилися лише частини I-ої бригади У. С. С. Вони знали добре ціну зброї і знали, що, якби там і не було, кинути її їм не вільно. Поляки, зайнявши Жмеринку та Винницю, вдарили на Козятин. Бригаді У. С. С. загрозувало окрилення і одиноким рятунком для неї залишився поспішний відворот. Вона розпочала його в неділю 25-го квітня 1920 р. і, відбиваючи наступ противника, прямувала до Бердичева. Цей відворот у безупинних боях був останнім боєвим походом бригади У. С. С. Він відбувся без метушні, в порядку, на який може спромогтись лише військо великої боєвої вартості і дисципліни.

Дня 30. квітня польська кінна дивізія встигла зайти на заді бригади і замкнути шлях відвороту. З цього оточення вдалося видістатися майже всім частинам бригади, але пірвався між ними боєвий зв'язок. Бригада У. С. С. як боєва одиниця перестала існувати. Дальша її історія, це історія поодиноких менших чи більших відділів, що, пробиваючись крізь ворожий розколотий фронт, розходяться у різні сторони.

3-й полк бригади, що стояв на лівому крилі фронту, всім ще завчасу перейти через Бердичів та оминути загрозу оточення.

II. курінь У. С. С. перебився на село Гальчинець, дійшов до Дніпра і перейшов на лівий беріг разом з останками У. С. С., що залишилися у Києві, в Коші.

III. курінь У. С. С. і деякі відділи 3-го та 7-го полку подалися на Немирів та ввійшли у склад армійської групи ген. Омеляновича Павленка і посилили V-ту Херсонську дивізію, що нею командував отаман Долуд, колишній командант «Янівської» групи У. Г. А.

Найважчі бої звів I-ий курінь полку У. С. С. Він добився з боєвим обозом бригади і частиною кінноти через Бердичів до м. Махнівки, де зібралася частина 44. совіт. дивізії. Там оточила розбиті опять кінна дивізія ген. Ромера. Серед паніки, яка скінчилася у стовпці цілої маси людей, останки бригади У. С. С. пішли на пробій; першою вдарила сотня пор. Кривоуса. Скоро очистили залізничний шлях та взяли ще полонених і добучу. Укр. Січ. Стрільці боролися тоді вже лиш за вісьськову честь і гинули як глядіятори в хаосі останніх змагань за українську державність. Але провів У. С. С. залишився хвилевою перемогою, якої не можна було вже використати. Червоні війська в силі яких 12 тисяч боєвиків піддалися. Це вирішило також долю тих останків У. С. С., що найшлися в цьому розпаді.

Бригада У. С. С. перестала існувати а з нею і полк У. С. С. У цієї колись невеликої боєвої формации Українського Легіону галицька молодь уже на початку світової війни доказала пророчистю, що вмє створити зразок війська. Українські Січові Стрільці проявили всі прикмети ідейних борців: дисципліну, совісність, сміливість, гарт духа і тіла. Дали приклад героїства і самопожертви. Кровю і славою позначили свій шлях від сонних сіл Закарпаття, через Галич, Поділля, Запоріжжя, по Київ «матір городів руських». На цьому предвоєвому шляху боротьби за Велику Україну розсипані по всіх українських землях стрілецькі кости.

З малого почину У. С. С. зродився великий подвиг української нації. Повстали у Києві Січові Стрільці, Українська Галицька Армія, героїські війська Української Народної Республіки.

Проїшли літа кривавої війни, великих змагань. Замовили кріси і гармати.

На одній з перших сторінок новітньої історії України випсані три золоті букви: У. С. С.

«Золотий Тризуб». Проект боєвого відзначення У. Г. А., що його виконав М. Бринський у Станиславові.

поіменний список боєвих відділів 1 полку українських січових стрільців

з дня 1. червня 1916 р., зладжений на основі урядового списку, захованого в Музею Наукового Товариства ім. Шевченка у Львові*].

БУЛАВНИЙ ВІДДІЛ.

полк. Варнава Антін, командант полку.
сот. о. Іван Микола, пол. духовник.
лік. чет. Беляй Августин д-р, 1891 Відень.
чет. Нагайло Іван.
„ Панчак Василь, 1888, Надітчі — Жидачів.
хор. Черник Теодор, 1894 Якимичі — Рудки.
пкор. Городецький Степан, 1894 Болшіви — Рогатин.
„ Лепний Лев, 1888 Поручин — Бережани.
„ Постолок Петро, 1894 Сторонибаби — Золочів.
„ Телищак Осип, 1894 Турка — Стрий.
„ Теодорович Павло, 1890 Львів.
ст. дес. Янів Трифон, 1888 Демня — Жидачів.
„ Соробей Андрій, 1892 Біла — Чортків.
дес. Гулей Іван, 1886 Шишкилі, пов. Кіцмань — Буковина.
„ Кічоровський Осип, 1896 Мриглід — Снятків.
віст. Бойко Осип, 1892 Добрівляни — Дрогобич.
„ Дзид Степан, 1893 Сомеріяка — Яворів.
„ Маривен Степан, 1892 Підберізічі — Львів.
„ Марешко Михайло, 1893 Візьванка Мала — Золочів.
„ Налісник Юліан, 1890 Красна — Кросно.
Федів Ігор, 1895 Коломия.
ст. стр. Дунівський Михайло, 1896 Садів—Радівці, Буковина.
стр. Бабик Василь, 1895 Дусанів — Перемишляни.
„ Бойчук Юра, 1896 Іспас — Коломия.
„ Вандиш Іван, 1895 Микитинці — Косів.
„ Дармограй Петро.
„ Дасів Василь, 1898 Грабовці — Сколе.
„ Дзедзик Корнелі, 1894 Черче — Рогатин.
„ Дінер Антін, 1891 Вайдгофен — Австрія.
„ Казьма Теодор, 1897 Жоква.
„ Кондратів Іван, 1895 Добрівляни — Дрогобич.
„ Курман Осип, 1870 Ширець — Львів.
„ Куртлюк Іван, 1894 Мюргеліці — Снятин.
„ Куртлюк Гизат, 1897 Колочівці — Перемишляни.
„ Мармилюк Прохій, 1894 Видичів — Снятин.
„ Палівецький Федір, 1892 Тужилів — Калуш.
„ Пігуляк Василь, 1895 Іспас — Коломия.
„ Протоцький Федір, 1895 Гориґляди — Томач.
„ Семчук Дмитро, 1895 Коршів — Коломия.
„ Тимкалюк Марко, 1889 Річка — Косів.
„ Ткачівський Семен, 1897 Викторів — Станіславів.

1. СОТНЯ.

от. Косак Гриць, 1882 Дрогобич.
сот. Лисняк Омелян, 1882 Стецька — Снятин.
„ Дудніський Роман, 1880 Лубанки Н. — Збараж.
лік.-чет. Білозор Володимир д-р, 1889 Львів.
чет. Косак Василь, 1895 Дрогобич.
„ Суховерхівський Осип, д-р, 1888 Чернівці.
сан. хор. Плісцький Микола, 1891 Дунаєць — Жидачів.

*) Пояснення скорочень: пполк. — підполковник, от. — отаман, сот. — сотник, пор. — поручик, чет. — четар, хор. — хорунжий, пкор. — підхорунжий, ст. дес. — старший десятий, дес. — десятий, віст. — вістун, ст. стр. — старший стрілець, стр. — стрілець.

хор. Ковалик Тадей, 1895 Далешів — Городенка.
сан. хор. Перфецький Олександр, 1895 Коломия.
хор. Соловчук Василь, 1894 Молодилів — Томач.
пкор. Гайманович Ярослав, 1895 Сквоятин — Борщів.
„ Глушко Степан, 1893 Джурів — Снятин.
„ Гавапо Едвард, 1896 Велічка.
„ Іванчук Володимир, 1894 Ілнці — Снятин.
„ Кульчицький Павло, 1893 Русинів — Камінка Струмки.
„ Купчницький Роман, 1894 Розґадів — Зборів.
„ Лісковацький Володимир, 1896 Калуш.
„ Підгородецький Юліан, 1885 Жидачів.
„ Цибульський Іван, 1895 Бичківці — Чортків.
ст. дес. Семенов Петро, 1895 Плядики — Коломия.
дес. Гуцуляк Павло, 1895 Коломия.
„ Дидьо Михайло, 1896 Львів.
„ Литвин Богдан, 1896 Бібшани — Золочів.
„ Юрчишин Гизат, 1896 Білобожниця — Чортків.
„ Яблоницький Михайло, 1893 Любича Кам. — Рава Руська.
віст. Андреас Михайло, 1892 Перемишль.
„ Антонюк Василь, 1895 Хлібичин Пільний — Снятин.
„ Василік Іван, 1893 Загірля Книгинецька — Рогатин.
„ Велічко Микола, 1896 Дершів — Жидачів.
„ Гузар Станіслав, 1893 Бучач.
„ Дубиницький Степан, 1898 Крехівці — Станіславів.
„ Кондратчук Василь, 1894 Іванківка — Богородчан.
„ Коцюба Михайло, 1897 Угринів — Чортків.
„ Логіньський Людвик, 1887 Стрий.
„ Паньків Франц, 1895 Печеніжини.
„ Підгородецький Степан, 1897 Журавно — Жидачів.
„ Підлісецький Володимир, 1898 Винники — Львів.
„ Пішан Андрій, 1892 Красноставаці — Снятин.
„ Пушкар Теодор, 1895 Вербиця — Рава Руська.
„ Ровдич Василь, 1897 Старий Самбір.
„ Сенела Роман, 1876 Кальниця — Ліско.
„ Семчук Антін, 1896 Березів Вишній — Печеніжини.
„ Смух Лука, 1886 Хмелів — Заліщики.
„ Тарно Максим, 1897 Чернівці.
„ Тарновецький Петро, 1890 Кулачківці — Коломия.
„ Шинпетюк Микола, 1896 Воскресівці — Коломия.
„ Федасів Осип, 1893 Станіславів.
„ Хвост Михайло, 1894 Годович — Львів.
„ Цибуляк Олекса, 1895 Бучачини — Коломия.
„ Чучман Петро, 1897 Гумніська — Камінка Струмиліва.
ст. стр. Білецький Гриць, 1895 Ізачів Горіший — Тернопіль.
„ Борц Антін, 1894 Подуєвіч — Перемишляни.
„ Ваврик Володимир, 1897 Львів.
„ Вонсуль Іван, 1894 Ізачів Золоте — Заліщики.
„ Гаврилук Омелян, 1893 Винники — Львів.
„ Гук Остап, 1897 Перемишляни.
„ Гучко Петро, 1895 Підмихайлівці — Снятин.
„ Задорожний Володимир, 1899 Липці Дол. — Рогатин.
„ Кінаш Іван, 1893 Яструбків — Львів.
„ Кіт Василь, 1893 Борківці — Золочів.
„ Костів Іван, 1894 Слобідка Лісна — Коломия.
„ Ладина Степан, 1894 Сторонибаби — Золочів.
„ Левицький Антін, 1895 Кімполонг — Буковина.
„ Малевицький Василь, 1894 Підгородецький — Рогатин.
„ Панас Петро, 1898 Піддубці — Рава Руська.
„ Сиротюк Михайло, 1893 Балниці — Коломия.

ст. стр. Столашук Ілько, 1897 Гюрів — Косів.
 Томашук Теодор, 1895 Слобідка — Косів.
 стр. Александрук Семен, 1895 Снятин.
 Атаманюк Михайло, 1893 Кінашів — Рогатин.
 Андрейчин Володимир, 1894 Поршня — Львів.
 Багай Юрко, 1896 Піджик — Коломия.
 Баран Василь, 1895 Болотня — Перемишляни.
 Бенедикт Микола, 1895 Городиця — Городенка.
 Білан Пилип, 1896 Річка — Косів.
 Бідула Василь, 1895 Вербів — Бережани.
 Блавацький Михайло, 1895 Підліски Мали — Львів.
 Бодак Василь, 1897 Дібриня — Рогатин.
 Бойко Гаврило, 1897 Липиця Долішня — Рогатин.
 Бочан Гриць, 1895 Гайворонка — Підгайці.
 Бочан Микола Гриць, 1896 Гайворонка — Підгайці.
 Бочан Микола Івана, 1896 Гайворонка — Підгайці.
 Вельничук Микола, 1899 Шиліт Камер. — Радівці.
 Вишняк Семен, 1896 Григорів — Рогатин.
 Вовчук Микола, 1896 Єзупіль — Станіславів.
 Вовчук Степан, 1897 Єзупіль — Станіславів.
 Волошин Теодор, 1891 Бурштин — Рогатин.
 Волошук Микола, 1895 Шумляни Мали — Бережани.
 Гаврилук Стах, 1898 Свистілкини — Рогатин.
 Гаврилшин Гаврило, 1897 Колодівка — Станіславів.
 Гайдаш Дмитро, 1897 Кисенів — Застава (Буковина).
 Гетьман Михайло, 1893 Залізці Нові — Зборів.
 Глинський Дмитро, 1896 Болехів.
 Гнатів Ілько, 1893 Слоатів — Перемишляни.
 Голуб Степан, 1898 Раковець — Підгайці.
 Гринків Микола, 1898 Дидлів — Камінка Струмиліова.
 Грицьак Осип, 1893 Підгороді — Рогатин.
 Гайда Микола, 1889 Липиця Долішня — Рогатин.
 Гембарський Микола, 1895 Липиця Долішня — Рогатин.
 Герус Михайло, 1898 Манджарик — Сокаль.
 Глецький Павло, 1896 Дунаець — Жидчів.
 Гуценюк Олекса, 1896 Ябаче — Косів.
 Данилюк Микола, 1898 Кімполонг — Буковина.
 Дзера Стефан, 1897 Бабинці — Рогатин.
 Дробица Гнат, 1893 Болотня — Перемишляни.
 Духович Петро, 1897 Підгороді — Станіславів.
 Дякович Іван, 1895 Лісники — Бережани.
 Дячук Микола, 1893 Криворівня — Косів.
 Завада Мафтей, 1895 Толука — Снятин.
 Задорещкий Микола, 1897 Підбіре — Рогатин.
 Замлинський Іван, 1893 Раковець — Підгайці.
 Зварич Юра, 1896 Космач — Печениж.
 Зварич Микита, 1892 Борки Великі — Тернопіль.
 Зминовий Василь, 1893 Денснів — Тернопіль.
 Калин Василь, 1895 Милатин Стар. — Камінка Струм.
 Камецький Василь, 1897 Піски — Львів.
 Капітан Іван, 1895 Передмістє — Бучач.
 Карпичин Михайло, 1892 Липиця Долішня — Рогатин.
 Карпак Павло, 1898 Ліснівчів — Львів.
 Кавсниця Дмитро, 1895 Підліски Мали — Львів.
 Кінаш Іван, 1894 Желехів Малий — Камінка Струмиліова.
 Кноп Антін, 1885 Шпона — Вайскірхен (Морави).
 Кобилецький Карло, 1893 Ясенця Сільна — Дрогобич.
 Ковалюк Харій, 1894 Кут — Косів.
 Коцюк Василь, 1896 Савдова — Чортків.
 Комаж Михайло, 1893 Бачів — Перемишляни.
 Король Василь, 1895 Подусянча — Перемишляни.
 Костів Олекса, 1894 Серники Долішні — Рогатин.
 Костів Теодор, 1896 Вербів — Бережани.
 Коцюк Петро, 1895 Передмістє — Бучач.
 Кузь Петро, 1896 Перегіснє — Долина.
 Кузьмин Петро, 1895 Скаврява Нова — Жовква.
 Кучій Михайло, 1895 Болшівиці — Рогатин.
 Кучій Юрко, 1891 Липиця Горішня — Рогатин.
 Лазарович Іван, 1896 Серафінці — Городенка.
 Лазарук Іван, 1898 Єзупіль — Станіславів.
 Липинський Лев, 1899 Львів.
 Легий Василь, 1899 Путятинці — Рогатин.
 Лєсів Михайло, 1898 Ясновоцьк — Долина.
 Лєсцький Іван, 1894 Липиця Долішня — Рогатин.
 Лєсцький Михайло, 1894 Липиця Долішня — Рогатин.
 Литвин Ілько, 1896 Блшчидови — Жовква.
 Лотоцький Василь, 1900 Липиця Долішня — Рогатин.
 Лотоцький Володимир, 1893 Сенків — Радеків.

Матеюно Василь, 1896 Кінашів — Рогатин.
 Марковський Гнат, 1894 Залуче — Снятин.
 Мародчак Іван, 1894 Голови — Косів.
 Мацупала Гнат, 1898 Крипос — Станіславів.
 Мацко Тимофій, 1897 Рожнів — Снятин.
 Мельник Іван, 1895 Лєсків — Жидчів.
 Михайлів Микола, 1894 Лісники — Бережани.
 Мичанюк Лев, 1897 Черногузи — Віжниця.
 Мльчак Антін, 1884 Паршовці — Вайскірхен (Морави).
 Мокрий Дмитро, 1894 Липиця Долішня — Рогатин.
 Мотрук Іван, 1894 Чернівці.
 Моравський Микола, 1893 Носів — Підгайці.
 Мосорюк Ілько, 1894 Прокурава — Косів.
 Нагірняк Юрко, 1891 Залуче — Снятин.
 Недобитюк Іван, 1892 Кінашів — Рогатин.
 Недоступ Петро, 1896 Єзупіль — Станіславів.
 Нємків Василь, 1892 Лісники — Бережани.
 Нємків Іван, 1895 Лісники — Бережани.
 Ніжинин Степан, 1896 Липиця Долішня — Рогатин.
 Нітарський Іван, 1895 Станків — Стрий.
 Павлин Дмитро, 1889 Ферлів — Рогатин.
 Павлюк Адам, 1898 Зубків — Сокаль.
 Памків Максим, 1895 Цепорів — Львів.
 Паславський Адам, 1892 Руданці — Львів.
 Пая Михайло, 1895 Тисменичанин — Станіславів.
 Поліщук Семен, 1894 Ісвєн Долішній — Тернопіль.
 Поляня Рудольф, 1895 Відєн.
 Пришляк Гриць, 1896 Бережани.
 Протас Василь, 1891 Тростянець — Бучач.
 Процишин Микола, 1898 Соснів — Підгайці.
 Пукас Степан, 1885 Львів.
 Ровин Михайло, 1897 Ферлів — Рогатин.
 Романюк Дмитро, 1899 Волчківці — Снятин.
 Романюк Кузьма, 1896 Кут — Косів.
 Романюк Василь, 1894 Джурів — Снятин.
 Рубель Юрило, 1896 Львів.
 Саввія Микола, 1896 Колоколин — Рогатин.
 Савчин Юра, 1890 Коростів — Сколе.
 Савий Семен, 1897 Корулиці — Перемишляни.
 Сиболь Осип, 1893 Липиця Долішня — Рогатин.
 Сіуцький Гриць, 1898 Литвинів — Підгайці.
 Сіурашський Петро, 1896 Обертин — Городенка.
 Соллервич Володимир, 1894 Підліски — Золочів.
 Сохоцький Ілько, 1893 Гай — Львів.
 Стахів Сєнко, 1897 Ліснівчів — Львів.
 Сторожук Павло, 1895 Липиця Долішня — Рогатин.
 Танасійчук Гриць, 1895 Джурів — Снятин.
 Тибина Гринько, 1897 Піски — Львів.
 Тимчук Тимо, 1886 Іспас — Коломия.
 Ткач Разло, 1892 Володимирці — Жидчів.
 Федак Іван, 1896 Попеляни — Львів.
 Федук Теодор, 1897 Плуґів — Золочів.
 Фєрбєй Василь, 1897 Залуче — Снятин.
 Хлопась Ілько, 1893 Шибалів — Бережани.
 Хлопєць Юрко, 1896 Мичинці — Станіславів.
 Хлібєвнич Омелья, 1894 Львів.
 Худобан Петро, 1897 Оришківці — Гусятин.
 Хрєпак Петро, 1895 Завалів — Підгайці.
 Царника Теодор, 1894 Бартеши — Бібрка.
 Черняк Адольф, 1898 Відєн.
 Черняга Михайло, 1899 Дорогія — Станіславів.
 Чернш Іван, 1895 Копичинці — Гусятин.
 Цупер Осип, 1899 Львів.
 Чубан Михайло, 1895 Юзковичі — Золочів.
 Шчан Василь, 1894 Бережани — Стрий.
 Яворський Петро, 1894 Губинці — Дрогобич.
 Янків Василь, 1895 Кінашів — Камінка Струмиліова.
 Якубовський Петро, 1897 Кінашів — Рогатин.
 Ясьльський Володимир, 1894 Ферескула — Косів.

2. СОНЯ.

пор. Сушко Роман, 1894 Рємєнів — Львів.
 чет. Франко Петро, 1890 Нагуєвичі — Дрогобич.
 хор. Домарядський Андрій, 1893 Журавці — Перемишль.
 Галєско Софія, 1891 Новий Санч.
 пхор. Бобєрський Петро, 1897 Товмач.
 Бріль Степан, 1886 Петрівці — Тернопіль.
 Дорошенко Михайло, 1894 Руда — Рогатин.

- пхор. Коник Клим, 1888 Посада Сянцзя — Сянцзя.
 « Креховський Микола, 1876 Чернівці — Рогатин.
 « Роздольський Александер, 1893 Домажир — Город. Я.
 « Рондак Роман, 1895 Львів.
 ст. дас. Заставний Василь, 1894 Юськовичі — Золочів.
 дес. Бударович Михайло, 1896 Березів Нижн. — Печеніжин.
 « Лазарук Микола, 1893 Завале — Снятин.
 « Мода Іван, 1894 Підбіре — Рогатин.
 « Пличук Дмитро, 1896 Обертин — Рогатин.
 « Урбанович Микола, 1892 Березів Нижній — Печеніжин.
 віст. Болехівський Августин, 1895 Долина.
 « Витвицький Гриць, 1892 Підгороді — Рогатин.
 « Гаврилюк Дмитро, 1896 Княже — Снятин.
 « Герчанівський Дмитро, 1894 Ваневичі — Самбір.
 « Данилович Сидір, 1897 Родіці — Буковина.
 « Каміньський Лев, 1885 Дарахів — Теребовля.
 « Кметь Гриць, 1894 Черніхів — Тернопіль.
 « Козіцький Михайло, 1895 Чернівці.
 « Лосський Володимир, 1897 Товмач.
 « Прусак Дмитро, 1896 Джурикі — Городенка.
 « Романця Василь, 1896 Тмишківці — Городенка.
 « Савчук Дмитро, 1891 Ліски — Коломия.
 « Старчук Роман, 1897 Бєсин — Кіцмалів.
 ст. стр. Безпалько Ілько, 1894 Засуллі — Золочів.
 « Буя Осип, 1895 Розвинниця — Ярослав.
 « Вока Василь, 1897 Завале — Снятин.
 « Заверч Дмитро, 1896 Передмістє — Бучач.
 « Івацький Михайло, 1896 Ременив — Львів.
 « Колтун Михайло, 1894 Задіврі — Перемишлянин.
 « Марчук Андрій, 1894 Рудники — Снятин.
 « Марунач Микола, 1894 Коршів — Коломия.
 « Петровачук Микола, 1889 Космачі — Печеніжин.
 « Саврій Володимир, 1896 Головинці — Заліщиці.
 « Сопель Василь, 1896 Болехів — Калуш.
 « Тимочко Лука, 1892 Черніхів — Рогатин.
 « Шекета Іван, 1893 Пспльники — Підгайці.
 « Чортоломний Панько, 1890 Славатин — Підгайці.
 стр. Андрусиниш Павло, Липиці Горішня — Рогатин.
 « Бандура Микола, 1893 Кіншів — Рогатин.
 « Бандура Панько, 1897 Кіншів — Рогатин.
 « Бандура Олекса, 1895 Кіншів — Рогатин.
 « Білецький Євген, 1895 Завалів — Підгайці.
 « Бойчук Микола, 1893 Завалів — Снятин.
 « Буяк Микола, 1892 Саранчуки — Бережани.
 « Бригідин Гаврило, 1897 Колодівка — Станіславів.
 « Вангета Микола, 1897 Красна — Калуш.
 « Василюк Семен, 1895 Залуць — Снятин.
 « Васильків Федь, 1896 Болехів — Калуш.
 « Вернюк Дмитро, 1889 Коростовичі — Рогатин.
 « Войчишин Петро, 1898 Підгайці.
 « Вороневич Антін, 1894 Чесники — Рогатин.
 « Владика Степан, 1894 Феліцинталь — Снопл.
 « Гарль Венцель, 1892 Черче — Рогатин.
 « Гладун Ілько, 1892 Черче — Рогатин.
 « Гнатина Іван, 1896 Ярушчів — Стрий.
 « Гнатшак Дмитро, 1895 Красна — Надавірна.
 « Горачук Ілля, 1896 Яричів Новий — Львів.
 « Гой Олекса, 1892 Жлибиборі — Рогатин.
 « Гринван Михайло, 1894 Чесники — Рогатин.
 « Грудей Дмитро, 1899 Залуць — Снятин.
 « Гаврон Андрій, 1896 Отинівчіві — Бібрка.
 « Генік Василь, 1896 Березів Вижн. — Печеніжин.
 « Генік Михайло (Душій), 1894 Березів С. — Печеніжин.
 « Германюк Дмитро, 1896 Падкичі — Коломия.
 « Грегораш Степан, 1896 Надавірна.
 « Демидюк Юрко, 1891 Князівдір — Печеніжин.
 « Демчишин Микола, 1895 Ліскині — Бережани.
 « Демчишук Євген, 1897 Гвіздець — Коломия.
 « Дирда Іван, 1896 Залуць — Станіславів.
 « Додюк Василь, 1898 Жабє — Косів.
 « Долішній Олекса, 1897 Колодівка — Станіславів.
 « Дмитрів Панько, 1896 Підмихайлівці — Рогатин.
 « Дубей Гриць, 1890 Вербоваць — Косів.
 « Дубей Юстин, 1895 Річка — Косів.
 « Дутчак Юстин, 1895 Річка — Косів.
 « Заклинський Володимир, 1896 Станіславів.
 « Завадський Євген, 1885 Львів.
 « Іваніло Гриць, 1892 Черче — Рогатин.
 « Іванюшин Семен, 1894 Монастирць — Жидачів.
 « Каміньський Степан, 1892 Чесники — Рогатин.
 « Квасний Петро, 1896 Залуць — Станіславів.
 « Кермошук Іван, 1898 Жабє-Ілці — Косів.
 « Кирильчук Микола, 1891 Завалів — Підгайці.
 « Кіндрат Михайло, 1896 Кіншів — Рогатин.
 « Кіщук Борис, 1895 Річка — Косів.
 « Кіщук Микола, 1893 Москалівка — Косів.
 « Ключик Василь, 1895 Сихів — Стрий.
 « Когут Василь, 1897 Болехів — Калуш.
 « Ковалшин Антін, 1898 Ременив — Львів.
 « Козак Дмитро, 1895 Косів — Чортків.
 « Кос Теодор, 1899 Сихів — Стрий.
 « Костів Степан, 1898 Сванстільники — Рогатин.
 « Копчук Микола, 1894 Яворів — Косів.
 « Котлюк Степан, 1896 Золота Слобода — Бережани.
 « Кременець Гриць, 1897 Липиці Долішня — Рогатин.
 « Кузнч Михайло, 1897 Березів Нижн. — Печеніжин.
 « Куршій Макар, 1896 Гиньчів — Підгайці.
 « Купчак Гринько, 1888 Камінка — Рава Руська.
 « Козман Василь, 1894 Ліса — Підгайці.
 « Кочуран Степан, 1896 Косів.
 « Кошак Іван, 1895 Москалівка — Косів.
 « Кошак Юрко, 1898 Москалівка — Косів.
 « Лазаревич Іларій, 1894 Монастирська — Бучач.
 « Личківський Ярослав, 1898 Заболотці — Бродів.
 « Логін Іван, 1892 Яблонів — Рогатин.
 « Ломисиний Дмитро, 1892 Камінька Гора — Підгайці.
 « Латишевський Євгеній, 1898 Бізидц — Моравя.
 « Людкевич Петро, 1898 Липиці Долішня — Рогатин.
 « Людкевич Петро, 1896 Липиці Долішня — Рогатин.
 « Максимчук Михайло, 1886 Кутн Старі — Косів.
 « Максимчук Дмитро, 1892 Ясенів Горішній — Косів.
 « Магногонський Василь, 1894 Березів Вижній — Печеніжин.
 « Малкович Петро, 1894 Березів Вижній — Рогатин.
 « Матейко Юрко, 1890 Кіншів — Рогатин.
 « Магдай Дмитро, 1898 Раковаць — Підгайці.
 « Мороз Ілько, 1897 Ліса — Підгайці.
 « Моравський Іван, 1895 Заставчє — Підгайці.
 « Михальчук Василь, 1894 Шмишківці — Борщів.
 « Мировський Андрій, 1897 Підгороді — Рогатин.
 « Михасів Степан, 1894 Річка — Косів.
 « Мицканюк Василь, 1894 Річка — Косів.
 « Нагірник Роман, 1897 Залуць — Снятин.
 « Нагайло Микола, 1898 Теофілівка — Бережани.
 « Невестюк Микола, 1893 Яблонів — Рогатин.
 « Невестюк Дмитро, 1893 Яблонів — Рогатин.
 « Недовитко Іван, 1894 Тернопіль.
 « Носковський Євген, 1897 Сорочин — Бучач.
 « Овсянський Осип, 1897 Підгайці.
 « Островерта Михайло, 1897 Бучач.
 « Остафійчук Василь с. Івана, 1888 Жабє — Косів.
 « Остафійчук Василь с. Василя, 1886 Падкичі — Коломия.
 « Оршчин Яків, 1898 Камінка Ліса — Рава Руська.
 « Павлюк Іван, 1896 Завале — Снятин.
 « Павлюк Андрій, 1891 Залуць — Станіславів.
 « Павлюк Семен, 1892 Кіншів — Рогатин.
 « Перягін Федь, 1894 Товмач.
 « Петришак Панько, 1892 Хлібичин Лісний — Коломия.
 « Плесан Гриць, 1897 Гиньчів — Підгайці.
 « Пригода Іван, 1898 Липиці Долішня — Рогатин.
 « Пушкар Іван, 1897 Черче — Рогатин.
 « Радий Конон, 1894 Рожнів — Снятин.
 « Раковський Юра, 1895 Жабє — Косів.
 « Рибцикий Теодор, 1887 Матіївці — Коломия.
 « Роздольський Іван, 1895 Медведівці — Бучач.
 « Савицький Федь, 1891 Поточницька — Городенка.
 « Святий Михайло, 1884 Костільники — Рудки.
 « Семанів Ілько, 1900 Липиці Долішня — Рогатин.
 « Семенів Михайло, 1898 Липиці Долішня — Рогатин.
 « Семенів Федь, 1898 Липиці Дол. — Рогатин.
 « Семенів Михайло, 1893 Винюград — Коломия.
 « Сеня Степан, 1896 Чесники — Рогатин.
 « Сенішин Василь, 1895 Ліскині — Бережани.
 « Срібняк Михайло, 1895 Москалівка — Косів.
 « Срібняк Микола, 1892 Москалівка — Косів.
 « Стефанюк Онуфрій, 1894 Лоча — Печеніжин.
 « Стек Іван с. Гринька, 1896, Черче — Рогатин.
 « Стек Іван с. Дмитра, 1896 Черче — Рогатин.
 « Стек Ілько, 1892 Черче — Рогатин.

стр. Степ Олекса, 1897 Черче — Рогатин.
 Стражниц Петро, 1894 Гаїздець Старий — Коломия.
 Сукаєвич Мартин, 1894 Затурин — Підгайці.
 Тимчук Михайло, 1897 Львів.
 Томашівський Степан, 1896 Скоморохи Ст. — Рогатин.
 Турбан Онуфрій, 1893 Жемжирці — Станіславів.
 Фаріон Гриць, 1899 Бенева — Підгайці.
 Федущин Гриць, 1899 Винники — Львів.
 Фетрак Іван, 1898 Підгайці.
 Филіпівський Євген, 1896 Терeboва.
 Фрей Тимко, 1894 Кінаші — Рогатин.
 Фрей Василь, 1894 Кінаші — Рогатин.
 Хіцян Теодор, 1894 Черче — Рогатин.
 Хіцян Дмитро, 1894 Черче — Рогатин.
 Комак Стах, 1895 Володимирці — Жидачів.
 Чамерик Іван, 1896 Молодотин — Печеніжин.
 Чорний Осип, 1898 Фрага — Рогатин.
 Шевчук Михайло, 1894 Саранчукі — Бережани.
 Ширібурик Юрко, 1897 Білоберезка — Косів.
 Шмигельський Володимир, 1893 Липиця Дол. — Рогатин.
 Шлитко Дмитро, 1893 Косів.
 Шувар Михайло, 1895 Кінаші — Рогатин.
 Юрєвич Іван, 1896 Надвірна.
 Юськів Семен, 1892 Словаці — Перемишльщин.
 Юсипчук Дмитро, 1896 Москаліва — Косів.
 Яворський Лесь, 1892 Рошня — Коломия.
 Язловецький Петро, 1896 Чесники — Рогатин.
 Якубовський Іван, 1891 Болшеві — Рогатин.
 Якубович Віктор, 1898 Станіславів.

3. СОТНЯ.

пор. Яримович Осип, 1897 Львів.
 чет. Іванець Іван, 1893 Новосілки Гостинні — Рудки.
 хор. Загавич Микола, 1889 Яворів.
 Маренін МIRON, 1895 Яворів.
 Ясенницький Євген, 1892 Дрогобич.
 пхор. Деряч Пилип, 1893 Сторонібаби — Золочів.
 Мальований Василь, 1894 Дзвинчак — Чортків.
 Талпаш Мирослав, 1894 Перемишль.
 Томенко Степан, 1896 Дебеславіці — Коломия.
 ст. дес. Вакалюк Василь, 1892 Ілнці — Снятин.
 дес. Вистанюк Василь, 1896 Добрянки — Львів.
 Грех Яким, 1894 Воля Якубова — Дрогобич.
 Дідич Микола, 1893 Тишківці — Городенка.
 Загубський Володимир, 1894 Розваж — Золочів.
 Загавич Матай, 1898 Тучали — Яворів.
 Козлинський Василь, 1895 Ясенів — Броди.
 Савок Іван, 1894 Кобаки — Косів.
 Турянянський Микола, 1890 Коломия.
 Харамбура Роман, 1895 Яворів.
 вiст. Біланюк Петро, 1894 Падки — Коломия.
 Белей Петро, 1894 Войничівці — Калуш.
 Вирста Василь, 1875 Ятятич — Бібрка.
 Войтків Іларіон, 1891 Останківці — Камінка Струмиллова.
 Драч Микола, 1897 Одріжці — Снятин.
 Конашевський Осип, 1898 Білий Камінь — Золочів.
 Кострубян Василь, 1889 Кіданче — Коломия.
 Карпюк Льонгін, 1897 Снятин.
 Кічул Іван, 1899 Жужлів — Сокаль.
 Маслянка Олекса, 1898 Снятин.
 Седейський Володимир, 1888 Тисьмениця — Товмач.
 Стрілець Федь, 1896 Пуків — Рогатин.
 Чиборак Павло, 1895 Залуче — Снятин.
 Угрин Володимир, 1894 Яворів.
 Шепаняк Микола, 1895 Пісочна — Жидачів.
 ст. стр. Вербицький Дмитро, 1896 Залуче н. Прут. — Колом.
 Гриняк Іван, 1896 Львів.
 Гусак Олекса, 1896 Пісочна — Жидачів.
 Капітан Василь, 1893 Дібринів — Рогатин.
 Кілеман Василь, 1896 Надвірна.
 Кісіль Іван, 1895 Плотище — Тернопіль.
 Костуляк Іван, 1892 Гаїздець Малий — Коломия.
 Коропецький Зенон, 1899 Долина — Товмач.
 Мельничук Іван, 1896 Падки — Коломия.
 Тодорюк Юра, 1888 Садова — Сторожинець.
 Ферлей Михайло, 1895 Балиці — Коломия.
 Юрєвич Антін, 1897 Краснолісє — Підгайці.
 стр. Андрушко Степан, 1897 Сенків — Заліщици.

стр. Артим Федь, 1887 Ходорів — Бібрка.
 Баранюк Іван, 1894 Москаліва — Косів.
 Бачинський Іван, 1896 Печеніжин.
 Беднарчук Василь, 1894 Боянкіч — Підгайці.
 Бендейчук Юра, 1896 Жабє — Косів.
 Бідон Василь, 1894 Юсиковіч — Золочів.
 Білейчук Михайло, 1895 Воскресінці — Коломия.
 Біблюк Антін, 1894 Косів.
 Білснук Михайло, 1897 Прислоп — Калуш.
 Бочко Іван, 1897 Москаліва — Косів.
 Будучак Петро, 1896 Гаїздець Старий — Коломия.
 Бухачук Петро, 1895 Кобаки — Косів.
 Бялюк Гриць, 1896 Янинці — Станіславів.
 Вальніс Гнат, 1890 Блодники — Станіславів.
 Васильєв Сеня, 1898 Дегова — Рогатин.
 Васильєв Павло, 1898 Саністільники — Рогатин.
 Васильєвський Іван, 1898 Сяндова — Чортків.
 Вітнюк Андрій, 1892 Вербіж Виж. — Коломия.
 Вовчук Осип, 1898 Марямілів — Станіславів.
 Вульчак Степан, 1894 Шликолісє — Золочів.
 Галата Гриць, 1894 Черче — Рогатин.
 Галшин Олекса, 1898 Церковна — Долина.
 Гальчук Михайло, 1894 Роскошатець — Підгайці.
 Галушка Микола, 1897 Львів.
 Гладник Іван, 1894 Марямілів — Станіславів.
 Гниєва Михайло, 1896 Вербиці — Рава Руська.
 Голів Василь, 1892 Винники — Львів.
 Голод Осип, 1899 Саністільники — Рогатин.
 Голодріцький Микола, 1897 Микунці — Снятин.
 Гречук Василь, 1898 Островець — Терeboва.
 Гриньовський Микола, 1892 Тисьмениця — Товмач.
 Гушка Гриць, 1897 Урманці — Бережани.
 Гуцук Юрко, Пядки — Коломия.
 Гембарський Петро, 1896 Липиця Долішня — Рогатин.
 Герус Осип, 1897 Львів.
 Готь Петро, 1895 Гаї н. Львова — Львів.
 Грогודה Іван, 1893 Володимирці — Жидачів.
 Давидюк Федь, 1896 Тернопіль.
 Даниль Василь, 1891 Підлужє — Станіславів.
 Данишук Петро, 1896 Бруструн — Косів.
 Демчук Степан, 1894 Трофанівка — Коломия.
 Дзєнків Іван, 1897 Колодітка — Станіславів.
 Діжмгрюк Василь, 1894 Саджавка — Делятин.
 Довган Гринь, 1893 Тростанець — Бережани.
 Драган Петро, 1895 Трофанівка — Коломия.
 Дроць Олекса, 1892 Курники — Яворів.
 Дуленчук Іван, 1897 Стебне — Кокач.
 Жабан Петро, 1892 Мужилів — Підгайці.
 Зарейко Микола, 1894 Бабухів — Рогатин.
 Завлоцький Олекса, 1893 Різдянки — Терeboва.
 Іванчик Степан, 1895 Бабухів — Рогатин.
 Івашко Петро, 1888 Білоберезка — Косів.
 Караванюк Антін, 1897 Янинці — Станіславів.
 Карвацький Степан, 1898 Бучаківці — Рогатин.
 Кіфяк Іван, 1896 Микунці — Надвірна.
 Кіпайло Іван, 1894 Стрипсько Ноєл — Бібрка.
 Кіпачук Іван, 1894 Корчин — Коломия.
 Кіпчоць Осип, 1898 Бережани.
 Коробейко Микола, 1896 Сузіллі — Станіславів.
 Король Іван, 1900 Чорнушці — Львів.
 Косинський Мартин, 1898 Глушків — Городенка.
 Котів Онуфрей, 1894 Печеніжин.
 Кочерган Іван, 1895 Довгополе — Косів.
 Круш Михайло, 1897 Колодітка — Станіславів.
 Крупа Володимир, 1898 Любича Камер. — Рава Руська.
 Круцький Іван, 1896 Яблонів — Рогатин.
 Куряк Трохим, Підгайчики — Коломия.
 Кухташівський Михайло, 1894 Падки — Коломия.
 Кухта Михайло, 1895 Львів.
 Лєсків Андрій, 1892 Кізілі — Камінка Струмиллова.
 Лисий Іван, 1896 Пуків — Рогатин.
 Лібер Гриць, 1893 Черче — Рогатин.
 Луцук Микола, 1897 Рожнів — Снятин.
 Мандрик Іван, 1895 Калуш.
 Мелімука Юрко, 1895 Глушків — Городенка.
 Миняток Василь, 1896 Перевіч — Коломия.
 Миняток Степан, 1894 Балиці — Коломия.
 Михайлюк Микола, 1890 Рунгурі — Печеніжин.

стр. Мороз Яків, 1894 Рогатин.
 „ Моспан Павло, 1896 Нагір'янка — Чортків.
 „ Мотовильчук Федір, 1897 Лясківці — Стрий.
 „ Надриччя Михайло, 1892 Зелана — Рогатин.
 „ Новосювський Дмитро, 1893 Острив — Тернопіль.
 „ Наворотинок Іван, 1893 Сياتин.
 „ Олексієвський Василь, 1897 Виятині — Львів.
 „ Олесницький Микола, 1897 Горговица П. — Городенка.
 „ Олійник Дмитро, 1897 Колодітака — Станіславів.
 „ Ольховий Михайло, 1896 Волки — Львів.
 „ Павловський Антін, 1897 Коломия.
 „ Павльків Іван, 1893 Черче — Рогатин.
 „ Патерія Андрій, 1897 Буськ — Камінка Струмилова.
 „ Пентелейчук Нікола, 1895 Чернівці.
 „ Претуницький Михайло, 1896 Майдан Гор. — Надвірна.
 „ Проція Гаврило, 1896 Колодітака — Станіславів.
 „ Пухач Микола, 1898 Соснів — Підгайці.
 „ Решитлович Василь, 1897 Барич — Перемишль.
 „ Рибак Теодор, 1897 Черче — Рогатин.
 „ Розумний Петро, 1894 Ксрив — Городенка.
 „ Рослюк Семен, 1895 Росівка — Богородчани.
 „ Сачак Микола, 1896 Ямниця — Станіславів.
 „ Салобай Яків, 1895 Печина — Перемишляни.
 „ Свірнок Іван, 1896 Сопів — Коломия.
 „ Семеген Андрій, 1895 Пипича Долишча — Рогатин.
 „ Семенчук Петро, 1897 Девебавці — Коломия.
 „ Сенюца Іван, 1897 Городок Згайлонський.
 „ Сечуцький Федір, 1897 Мамай — Золочів.
 „ Сех Олекса, 1898 Бродки — Львів.
 „ Сісак Максим, 1898 Волощина — Підгайці.
 „ Сьовко Семен, 1896 Ямниця — Станіславів.
 „ Ставчий Іван, 1897 Єзупіль — Станіславів.
 „ Ставк Дмитро, 1895 Городище — Бібрка.
 „ Струтинський Михайло, 1897 Задіря — Перемишляни.
 „ Суслик Іван, 1895 Березонця — Калуш.
 „ Тимбір Андрій, 1897 Лясківці — Стрий.
 „ Тимофійчук Євген, 1895 Князидів — Печеніжин.
 „ Тимофійчук Петро, 1898 Волчівці — Сياتин.
 „ Третак Кость, 1897 Городище — Золочів.
 „ Тусак Петро, 1893 Скоморохи — Рогатин.
 „ Фамуляк Теодор, 1897 Мацьковичі — Перемишль.
 „ Федіє Тимко, 1897 Костянки — Рудки.
 „ Фотомайчук Михайло, 1894 Кропиваць — Коломия.
 „ Френдія Микола, 1896 Єзупіль — Станіславів.
 „ Харамбура Іван, 1895 Яворів.
 „ Хибін Кіндрат, 1888 Хоксині — Рогатин.
 „ Хибін Пилип, 1896 Хоксині — Рогатин.
 „ Цісик Євген, 1897 Різдячів — Теребівка.
 „ Чекалюк Петро, 1897 Залуче — Сياتин.
 „ Чорнега Олекса, 1899 Дорогія — Станіславів.
 „ Чубко Стах, 1895 Чернілів Руський — Тернопіль.
 „ Шараневич Микола, 1895 Монастирці — Жидачів.
 „ Шкрібляк Василь, 1896 Яворів — Косів.
 „ Шкрібляк Олекса, 1893 Перехресне — Косів.
 „ Шередія Іван, 1893 Маринівці — Станіславів.
 „ Щербя Сеня, 1898 Руда Бібречка — Бібрка.
 „ Щербяч Василь, 1898 Колодітака — Станіславів.
 „ Юрчиак Грнчя, 1896 Надвірна.
 „ Якубів Василь, 1897 Колодітака — Станіславів.

4. СОТНЯ.

пор. Носковський Зенон, 1889 Мушкатівка — Борщів.
 чет. Каратинський Іван, Чернівці — Буковина.
 хор. Кузьмич Ярослав, 1895 Покорці — Жидачів.
 „ Рогульський Іван, 1892 Глобуваті — Стрий.
 пор. Новоціцький Андрій, 1895 Вовчинці — Станіславів.
 „ Максим Антін, 1891 Ярослав.
 „ Микуняк Федір, 1894 Солотвина — Богородчани.
 „ Мініа Александер, 1895 Стрий.
 „ Починюк Володимир, 1895 Джурич — Чортків.
 ст. дес. Гайдів Іван, 1893 Юськовичі — Золочів.
 „ Чубатий Володимир, 1880 Тернопіль.
 дес. Білінський Омелян, 1898 Мохнате — Турка.
 „ Глова Василь, 1897 Мацьковичі — Перемишль.
 „ Збудовський Богдан, 1898 Новосілка Язлов. — Бучач.
 „ Полянський Іван, 1895 Стара Сіль — Старий Самбір.
 „ Штайнер Іван, 1895 Копичинці — Гусятин.
 „ Чайківський Євген, 1896 Поліці — Чортків.

віст. Антонів Семен, 1895 Стрий.
 „ Вничинюк Матвій, 1895 Розади — Зборів.
 „ Дидик Михайло, 1896 Шумляни Малі — Бережани.
 „ Кляпозуц Володимир, Чернівці.
 „ Мельник Володимир, 1895 Берга Долішні — Ліско.
 „ Михайлів Осип, 1892 Городище — Золочів.
 „ Тивонович Володимир, 1894 Стрий.
 „ Сорочада Іван, 1897 Нараї — Бережани.
 „ Солодкий Василь, 1897 Шманківці — Чортків.
 ст. стр. Ваврик Петро, 1895 Бродки.
 „ Гарун Остап, 1895 Стрий.
 „ Дауцький Андрій, 1896 Козівка — Тернопіль.
 „ Демчульський Дмитро, 1897 Сільце — Підгайці.
 „ Дубель Андрій, 1888 Блодинки — Станіславів.
 „ Лозовський Петро, 1896 Колінін — Городенка.
 „ Мачинський Остап, 1894 Серкич Дол. — Рогатин.
 „ Музар Василь, 1895 Розади — Золочів.
 „ Пущаласький Антін, 1896 Белз — Сокаль.
 „ Ремізовський Андрій, 1899 Маринівці — Станіславів.
 „ Семчишин Дмитро, 1895 Вербія — Бережани.
 „ Сьобрик Михайло, 1895 Хилчівці — Золочів.
 „ Чорний Петро, 1894 Хилчівці — Золочів.
 „ Трач Іван, 1880 Городишанівці — Бібрка.
 „ Адамювич Франц, 1894 Глинсько — Жовква.
 ст. Александрій Гаврило, 1867 Підкаваляці — Рогатин.
 „ Бабій Осип, 1896 Вороблевиці — Дрогобич.
 „ Бадзіє Микола, 1892 Михайляці — Підгайці.
 „ Бай Петро, 1896 Вербія — Бережани.
 „ Барчук Михайло, 1891 Космак — Печеніжин.
 „ Беремьчук Василь, 1893 Космак — Печеніжин.
 „ Березовський Арсеній Василь, 1894 Березів В. — Печен.
 „ Білоус Петро, 1896 Вербія — Бережани.
 „ Борик Дмитро, 1897 Вербія — Бережани.
 „ Варчан Осип, 1895 Вербія — Бережани.
 „ Вакалюк Олекса, 1894 Ілчівці — Сياتин.
 „ Вербицький Михайло, 1896 Бабинці — Рогатин.
 „ Вілтоняк Степан, 1898 Марківці — Печеніжин.
 „ Винник Павло, 1894 Лячка Шляхот. — Томаш.
 „ Гишурь Петро, 1890 Володимирці — Жидачів.
 „ Гладун Степан, 1890 Березівці — Зборів.
 „ Глодуняк Микола, 1894 Князидів — Печеніжин.
 „ Гнатинич Іван, 1892 Стинява Виноц. — Косів.
 „ Головач Іван, 1892 Горожинка Вел. — Рудки.
 „ Гречаник Петро, 1897 Ігоринка — Станіславів.
 „ Грудей Іван, 1895 Залуче — Сياتин.
 „ Гуменюк Федь, 1896 Шумляни Вел. — Підгайці.
 „ Гуньня Петро, 1895 Залуче — Сياتин.
 „ Гуцуляк Михайло, 1895 Устечко — Заліщики.
 „ Гребчук Микола, 1898 Рогунці — Печеніжин.
 „ Данилюк Іван, 1894 Прокурава — Косів.
 „ Деблук Василь, 1898 Печеніжин.
 „ Демювич Василь, 1893 Костянкинці — Рудки.
 „ Делас Іван, 1893 Вербія — Бережани.
 „ Дмитренко Микола, 1897 Сопів — Коломия.
 „ Дувацький Олекса, 1897 Космак — Печеніжин.
 „ Дошак Кипріян, 1898 Добраїляни — Дрогобич.
 „ Дуда Андрій, 1895 Вербія — Бережани.
 „ Дуда Іван, 1891 Вербія — Бережани.
 „ Дупей Дамян, 1895 Кобаки — Косів.
 „ Жолна Олекса, 1895 Нестанічів — Радохів.
 „ Ємець Осип, 1894 Володимирці — Жидачів.
 „ Іванійчук Іван, 1895 Серкич Дол. — Рогатин.
 „ Іванчиківський Петро, 1897 Жовнівка — Бережани.
 „ Іванчиківський Степан, 1895 Грива — Стрий.
 „ Іванюк Михайло, 1897 Бурштин — Рогатин.
 „ Івахів Гринько, 1894 Вербія — Бережани.
 „ Івахів Іван, 1895 Гриньорів — Рогатин.
 „ Івахів Павло, 1889 Желехів Вел. — Камінка Стр.
 „ Ільчук Корнеліо, 1896 Лукасівці — Станіславів.
 „ Кацій Степан, 1895 Володимирці — Жидачів.
 „ Касиняч Василь, 1896 Черче — Рогатин.
 „ Кіт Герасим, 1898 Милатин Ст. — Камінка Стр.
 „ Кіт Ілько, 1898 Трудовач — Золочів.
 „ Клібанський Дмитро, 1897 Тиховичі — Перемишль.
 „ Кобака Петро, 1890 Залуче — Сياتин.
 „ Ковальчик Павло, 1898 Горожинка — Підгайці.
 „ Козів Володимир, 1898 Цобів — Сокаль.
 „ Коренюк Юра, 1898 Татарів — Надвірна.
 „ Котуралш Іван, 1897 Кіяданці — Коломия.

стр. Коцик Василь, 1894 Ославн Чорні — Надвірня.
 Кравчик Михайло, 1899 Язовець — Бучач.
 Кузик Микола, 1897 Занячя — Чортків.
 Кузьмич Яків, 1895 Саджавка — Надвірня.
 Курно Михайло, 1899 Перемисьль.
 Кушнірчук Танас, 1896 Космач — Печеніжин.
 Ланний Михайло, 1895 Залізці Нови — Зборів.
 Лисак Василь, 1896 Залука — Станіславів.
 Луцак Юра, 1898 Печеніжин.
 Луцишин Андрій, 1897 Серинки Дол. — Рогатин.
 Ляховський Михайло, 1894 Шумляни Малі — Бережани.
 Магаль Іван, 1894 Володимирці — Жидачів.
 Магун Михайло, 1895 Єзуліч — Станіславів.
 Майданський Олекса, 1898 Печеніжин.
 Макоєда Гаврило, 1898 Кліцківа — Рогатин.
 Макаровський Андрій, 1895 Бужок — Золочів.
 Маргола Іван, 1895 Судова Вишня — Перемисьль.
 Матайшин Степан, 1894 Півітка — Городенка.
 Матайчук Федір, 1896 Прокурава — Косів.
 Мачинський Михайло, 1897 Серинки Дол. — Рогатин.
 Медвідь Гнат, 1893 Буше — Бережани.
 Мельник Михайло, 1895 Будинин — Сокаль.
 Миджин Тома, 1898 Сорочи — Львів.
 Микетчук Дмитро, 1894 Підгайчики — Коломия.
 Микитин Ілько, 1895 Прокурава — Косів.
 Михайлович Дмитро, 1896 Горожанка — Підгайці.
 Невпораний Степан, 1895 Розвал — Золочів.
 Недільський Микола, 1898 Печеніжин.
 Никифорчик Микола, 1898 Кубани — Косів.
 Онушт Іван, 1896 Бабинці — Рогатин.
 Палох Микола, 1894 Стронятин — Львів.
 Партика Микола, 1898 Корелічч — Перемисьляни.
 Петраш Іван, 1895 Снятин.
 Петрів Антін, 1899 Славско — Сколе.
 Петрук Іван, 1895 Молодотин — Печеніжин.
 Пельох Василь, 1895 Яйківці — Жидачів.
 Підскальний Іван, 1894 Серинки Дол. — Рогатин.
 Подуєвський Михайло, 1898 Глиняни — Перемисьляни.
 Полотиняк Василь, 1896 Глубічок Вел. — Тернопіль.
 Попандьчук Федір, 1894 Сося — Коломия.
 Прановський Іван, 1893 Тисьменниця — Товмач.
 Приймак Дмитро, 1898 Марківці — Печеніжин.
 Приймак Іван, 1894 Молодотин — Печеніжин.
 Прокопишин Іван, 1894 Яворів — Косів.
 Пура Гриць, 1898 Рождаліва — Сокаль.
 Равецький Семьо, 1893 Вербіє — Бережани.
 Рупа Тимко, 1899 Торки — Сокаль.
 Саноцький Іван, 1890 Дитятин — Рогатин.
 Сеґімович Степан, 1897 Болшівці — Рогатин.
 Семанюк Іван, 1897 Львів.
 Семенчук Онуфрій, 1897 Жебе — Косів.
 Сидорик Василь, 1895 Кінашіч — Рогатин.
 Сипко Осип, 1896 Чемеринці — Перемисьляни.
 Скелюкович Дмитро, 1893 Вписки — Перемисьляни.
 Смолянюк Микола, 1896 Печеніжин.
 Соломан Дмитро, 1896 Залука — Снятин.
 Стасута Василь, 1898 Угерсько — Стрий.
 Стасюк Іван, 1895 Товстобоби — Підгайці.
 Стецюк Василь, 1894 Вербіє — Бережани.
 Струса Ілько, 1898 Лисатичч — Стрий.
 Танасійчук Петро, 1896 Хлібичин Пільний — Снятин.
 Тарасюк Василь, 1896 Прокурава — Косів.
 Тарнавський Іван, 1899 Миклуличин — Надвірня.
 Тарнавський Степан, 1898 Черніці.
 Тісточно Дмитро, 1886 Вербіє — Яворів.
 Ткачук Василь, 1896 Річка — Косів.
 Ткачук Іван, 1896 Річка — Косів.
 Туз Олександр, 1899 Гжице — Яшів.
 Федорик Михайло, 1895 Тростянець — Жидачів.
 Фіголь Микита, 1892 Підгород — Станіславів.
 Фундига Андрій, 1896 Вербіє — Бережани.
 Фурейчук Михайло, 1897 Годн — Турка — Коломия.
 Холідяк Андрій, 1896 Підгайці.
 Чайнівський-Соломоник Іван, 1899 Чайковичч — Рудки.
 Числюк Михайло, 1895 Завалячч — Підгайці.
 Чорніс Олекса, 1894 Володимирці — Жидачів.
 Чорніс Семко, 1894 Володимирці — Жидачів.
 Чупрей Юра, 1898 Печеніжин.
 Шагун Памко, 1897 Лука — Калуш.

стр. Шеремета Олекса, 1893 Шумляни Вел. — Підгайці.
 Штурницьк Василь, 1894 Вшиків — Доліна.
 Якобченко Матвій, 1898 Печеніжин.
 Яремко Петро, 1893 Черепин — Львів.
 Яро Олександр, 1893 Болшівці — Рогатин.

5. СОТНЯ.

от. Горук Сеня, 1873 Снятин.
 чет. Кучабський Василь, 1895 Волиця — Львів.
 Навроцький Осип, 1890 Голгоце — Підгайці.
 сан. хор. Гаванський Роман, 1893 Олеша — Товмач.
 хор. Матчак Михайло, 1895 Воля Якубува — Дрогобич.
 Пасіка Петро, 1893 Лука Мала — Скалат.
 пкор. Бандера Осип, 1897 Стрий.
 Белея Теодор.
 Елія Михайло.
 Мінчак Михайло.
 Полотнич Осип.
 сан. пкор. Солткевич Ярослав, 1890 Ботелка — Турка.
 пкор. Фарієв Іван.
 Яворський Матвій.
 ст. дес. Єсдрин Осип, Ягга.
 Іванцицький Антін, 1886 Косів.
 дес. Біньковський Василь, 1896 Воля Якубува — Дрогобич.
 Боднарчук Василь, 1896 Криворівня — Косів.
 Дадіва Євген, 1895 Перемисьль.
 Кузан Ілько, 1893 Губичч — Дрогобич.
 Маусульський Андрій Онуфрій, 1897 Хирів — Самбір.
 Ортинський Василь, 1894 Грушів — Дрогобич.
 Ребець Петро, 1895 Камінка Лісна — Рава Руська.
 Семютюк Андрій, 1893 Ілнцічч — Снятин.
 віст. Баранюк Михайло, 1895 Нагіранка — Бучач.
 Зінкевич Степан, 1896 Снятин.
 Кивачівський Микола, 1891 Волиця — Самбір.
 Кобрин Іван, 1894 Воля Якубува — Дрогобич.
 Матскаевич Михайло, 1895 Синевідско В. — Сколе.
 Палагнюк Гриць, 1890 Любиччч — Стрий.
 Попадюк Микола, 1894 Раковецч — Коломия.
 Савчин Михайло, 1895 Татари — Самбір.
 Сивохоп Володимир, 1894 Добриляничч — Дрогобич.
 Стефанюк Василь, 1893 Ілнцічч — Снятин.
 Стець Стах, 1894 Нагусявичч — Дрогобич.
 Урбан Теодор, 1893 Татари — Самбір.
 Щуцький Микола, 1893 Майдан — Калуш.
 ст. стр. Андрушків Андрій, 1882 Романів — Бібрка.
 Довбенчук Василь, 1896 Косів.
 Конопода Михайло, 1895 Переволока — Бучач.
 Копельчук Дмитро, 1897 Яворів — Косів.
 Левцький Теодор, 1890 Рихтинчч — Дрогобич.
 Слобусь Василь, 1897 Глубічок — Тернопіль.
 Стець Олекса, 1894 Козівка — Бережани.
 Стоялюк Степан, 1896 Іслак — Коломия.
 Терлецький Михайло, 1896 Черніці.
 Тисовський Іван, 1889 Розгірче — Стрий.
 Тупіс Іван, 1894 Слобода Золота — Бережани.
 стр. Андрусак Михайло, 1899 Молодотин — Печеніжин.
 Андрусів Панько, 1895 Підмхайлівцічч — Рогатин.
 Барган Микола, 1892 Ляхівцічч — Богородчан.
 Барків Марієн, 1896 Східницячч — Дрогобич.
 Безкоровайний Василь, 1893 Славятинчч — Рогатин.
 Березуляк Петро, 1894 Добриляничч — Дрогобич.
 Богай Федь, 1895 Золота Слобода — Дрогобич.
 Бородайко Кориньо, 1897 Вулька — Бережани.
 Босій Володимир, 1899 Ясло.
 Боцінюк Дмитро, 1892 Ясенівчч — Косів.
 Бучинський Франц, 1891 Нараївчч — Бережани.
 Василки Дмитро, 1892 Стинява Вишківчч — Сколе.
 Венцель Ваврин, 1896 Молодотинчч — Печеніжин.
 Вітовський Іван, 1897 Медухчч — Станіславів.
 Влашинець Василь, 1897 Розтокичч — Косів.
 Вовк Осип, 1897 Кореліччч — Перемисьляни.
 Вовчун Володимир, 1897 Березівкачч — Бучач.
 Воланчук Михайло, 1899 Львів.
 Воляницький Яким, 1894 Гордіня Рустикчч — Самбір.
 Вунак Василь, 1893 Заланія Малійчч — Рогатин.
 Гавришук Федь, 1897 Космаччч — Печеніжин.
 Гнідий Ваврин, 1888 Котузівчч — Підгайці.
 Головатий Петро, 1893 Слобода Золота — Бережани.

стр. Голіан Омелян, 1898 Винники — Львів.
 Горан Осип, 1891 Львів.
 Грималюк Павло, 1895 Ричка — Косів.
 Грциук Микола, 1896 Черятин — Городенка.
 Гузар Михайло, 1892 Бучач.
 Гарб'як Михайло, 1894 Медичинці — Дрогобич.
 Гера Степан, 1896 Добромилі.
 Горда Андрій, 1893 Іспас — Коломия.
 Гушул Василь, 1896 Балинци — Коломия.
 Дидилюк Дмитро, 1892 Трофанівка — Коломия.
 Диган Теодозій, 1898 Мозолівка — Підгайці.
 Диган Корнелю, 1896 Мозолівка — Підгайці.
 Дижелай Василь, 1893 Тулука — Снятин.
 Дрозд Грциць, 1898 Кроваїна — Тереховля.
 Дручій Андрій, 1897 Брустури — Косів.
 Дунай Андрій, 1898 Високівці — Перемишляні.
 Духович Іван, 1895 Підгород — Станіславів.
 Дячук Василь, 1889 Ясенів Горішний — Косів.
 Зазуляк Філіп, 1896 Теофілівка — Бережани.
 Занович Іван, 1895 Дички — Рогатин.
 Захарій Іван, 1895 Заланів — Рогатин.
 Заходія Петро, 1898 Мозолівка — Підгайці.
 Іванюк Микола, 1893 Зборів.
 Кавачі Олександра, 1891 Угерсько — Стрий.
 Калачинський Іван, 1894 Розділовічі — Рудки.
 Калюк Степан, 1896 Білзна Велика — Самбір.
 Кіліво Іван, 1898 Фельштин — Старий Самбір.
 Козар Андрій, 1896 Бережниця — Стрий.
 Козланюк Михайло, 1894 Березів — Коломия.
 Коник Іван, 1898 Бережани.
 Костецький Микола, 1885 Селиська — Мостиська.
 Костів Іван, 1892 Дашава — Стрий.
 Крушельницький Степан, 1899 Ясло.
 Кулик Микола, 1895 Львів.
 Кулишів Лев, 1895 Перегіньсько — Долина.
 Кушнір Василь, 1899 Молодотин — Печеніжини.
 Лазорович Василь, 1893 Березів Вижки — Печеніжини.
 Левко Іван, 1895 Підмайхалівці — Рогатин.
 Лесюк Іван, 1896 Жукотин — Коломия.
 Лютянчич Яць, Груші.
 Лісович Осип, 1898 Гривовичі Великі — Львів.
 Луцік Лука, 1895 Груші — Дрогобич.
 Магорук Юрко, 1894 Криворівня — Косів.
 Максимук Дмитро, 1897 Калуш.
 Марціновський Михайло, 1896 Заланів — Рогатин.
 Марусяк Василь, 1899 Рудинки — Снятин.
 Микитин Павло, 1897 Зарванця — Підгайці.
 Миски Онуфрій, 1886 Кореличі — Перемишляні.
 Мірчук Володимир, 1885 Станіславів.
 Моспанюк Антін, 1899 Покрівці — Жидачів.
 Навальний Іван, 1895 Скоморохи Нові — Рогатин.
 Надрічний Грциць, 1898 Дички — Рогатин.
 Назаревич Володимир, 1897 Богородчани.
 Насташинський Михайло, 1894 Болшія — Рогатин.
 Ніколюк Петро, 1896 Болшія — Рогатин.
 Ніколюк Дмитро, 1896 Дідущичі Валкі — Стрий.
 Олшко Петро, 1895 Забіре — Рава Руська.
 Огородник Онуфрій, 1893 Підсадки — Львів.
 Ощипко Іван, 1894 Серафимці — Городенка.
 Партинка Михайло, 1897 Кореличі — Перемишляні.
 Пеклий Семен, 1898 Дрогобич.
 Пеленський Степан, 1894 Комарно — Рудки.
 Перегінець Федь Василь, 1893 Гербутів — Рогатин.
 Петрицький Євген, 1896 Золочівка — Бережани.
 Петрів Лукич, 1897 Брустури — Косів.
 Підчерковий Іван, 1893 Подушіна — Перемишляні.
 Пнічук Василь, 1898 Молодотин — Печеніжини.
 Прощо Петро, 1896 Стрільче — Городенка.
 Пташник Василь, 1893 Демяч — Жидачів.
 Рижий Федь, 1896 Коршівці — Зборів.
 Саяк Михайло, 1891 Медуха — Станіславів.
 Сайко Василь, 1897 Кореличі — Перемишляні.
 Самбірський Іван, 1897 Дички — Рогатин.
 Секунда Володимир, 1898 Львів.
 Семютюк Лесь, 1896 Балинци — Коломия.
 Семьків Микола, 1895 Ясениця Сільна — Дрогобич.
 Семьків Федь, 1895 Опака — Дрогобич.
 Сичнів Іван, 1895 Груші — Дрогобич.
 Скурпа Франц, 1893 Росохватівці — Підгайці.

стр. Скорусь Осип, 1894 Догає — Стрий.
 Сиробач Василь, 1894 Варбилівці — Рогатин.
 Слявчук Василь, 1898 Жабє — Косів.
 Сльчичний Осип, 1898 Мозолівка — Підгайці.
 Смеречинський Теофіл, 1893 Маринівці — Станіславів.
 Сметанюк Юра, 1899 Печеніжини.
 Сметанюк Василь, 1899 Печеніжини.
 Соколик Федь, 1898 Крикос — Станіславів.
 Соломинка Михайло, 1896 Рудинки — Снятин.
 Сороковський Михайло, 1896 Коростовичі — Рогатин.
 Стахів Іван, 1895 Підсадки — Львів.
 Стеців Микола, 1900 Наугевиці — Дрогобич.
 Стефанець Микола, 1894 Ілнці — Снятин.
 Стефанович Орест, 1894 Стрий.
 Стецюк Михайло, 1895 Груші — Дрогобич.
 Столащук Микола, 1894 Яворів — Косів.
 Столяр Степан, 1896 Слобода Золота — Бережани.
 Тацюк Микола, 1895 Видинів — Снятин.
 Ткачук Тома, 1894 Іспас — Коломия.
 Томащук Іван, 1894 Яворів — Косів.
 Форгілі Петро, 1896 Жабє — Косів.
 Хміль Микола, 1894 Трудовач — Золочів.
 Хомин Василь, 1895 Грабовець — Стрий.
 Цап Гринько, 1897 Мозолівка — Підгайці.
 Шванський Федь, 1897 Черче — Рогатин.
 Шалаба Іван, 1897 Заланів — Рогатин.
 Шаран Михайло, 1898 Розділ — Жидачів.
 Шеребурх Петро, 1898 Білоберезка — Косів.
 Шурван Василь, 1893 Залуче — Снятин.
 Шпелюганій Михайло, 1895 Гиновиці — Бережани.
 Черкалюк Петро, 1898 Жабє — Косів.
 Черкалюк Михайло, 1896 Жабє — Косів.
 Чоланчук Німффор, 1896 Жабє — Косів.
 Жовань Володимир, 1898 Ярослав.
 Юревич Юрко, 1893 Тисмениця — Товмач.
 Юревич Микола, 1893 Залуче — Снятин.
 Якубів Іван, 1898 Колодізна — Станіславів.
 Яцуляк Кость, 1892 Ясениця — Дрогобич.

6. СОТНЯ.

пор. Мельник Андрій, 1890 Воля Якубова — Дрогобич.
 чет. Дідущук Петро, 1889 Книжжє — Золочів.
 Коберський Остап, 1895 Сянік.
 Чичкевич Михайло, 1896 Малинівка — Львів.
 Алан Степан, 1891 Серафимці — Городенка.
 пхор. Безпалко Семен, 1890 Зеріче — Золочів.
 Біля Іван, 1887 Книжжє — Золочів.
 Мицьк Василь, 1893 Синевадсько Візюв — Сплас.
 Мойсейович Теофіл, 1892 Пнів — Надвірня.
 Чепельовський Степан, 1885 Тернопіль.
 дес. Вудкевич Осип, 1894 Львів.
 Даскалюк Давид, 1895 Басивичі — пов.
 Лавіський Вітолд, 1896 Старява — Добромилі.
 Олійник Іван, 1897 Добромірка — Збарж.
 Петрицький Роман, 1894 Дашава — Стрий.
 Сагілк Микола, 1896 Судова Вишня — Мостиська.
 Терельський Степан, 1897 Самбір.
 віст. Батюк Антін, 1894 Збарж.
 Бялий Андрій, 1894 Іванів Золоте — Заліщики.
 Гарматюк Андрій, 1894 Розошиччя — Збарж.
 Головацький Семен, 1895 Помор'яні — Зборів.
 Зелений Роман, 1894 Вислобоки — Львів.
 Камарчуч Антін, 1893 Тернопіль.
 Кисіль Осип, 1895 Чистилів — Тернопіль.
 Кюс Петро, 1895 Яцівка — Товмач.
 Крилик Володимир, 1896 Краковець — Яворів.
 Нагіряк Лука, 1889 Залуче — Снятин.
 Ріпцький Степан, 1894 Самбір.
 Сагадський Петро, 1897 Зарванця — Підгайці.
 Станецький Микола, 1895 Городенка.
 Чабан Іван, 1896 Тисмениця — Товмач.
 ст. стр. Бойчук Петро, 1896 Вербік Нижній — Коломия.
 Дацька Осип, 1894 Львів.
 Дитирук Іван, 1895 Хлопатин — Сокаль.
 Косар Михайло, 1895 Купчинці — Тернопіль.
 Котик Остап, 1898 Буришин — Рогатин.
 Манох Теодор, 1894 Яблонів — Рогатин.
 Очар Михайло, 1896 Скоморохи Старі — Рогатин.

ст. стр. **Петрицький Олекса**, 1891 Бучач.
 „ **Пилипів Михайло**, 1897 Вибудів — Бережани.
 „ **Саврич Карло**, 1892 Конкольнічки — Рогатин.
 „ **Сергантин Михайло**, 1896 Коломия.
 „ **Турок Михайло**, 1896 Тустановичі — Дрогобич.
 „ **Хомяк Михайло**, 1894 Верхня — Калуш.
 стр. **Абердам Осип**, 1898 Львів.
 „ **Андрушак Іван**, 1895 Гаврилівка — Надарина.
 „ **Андрусик Михайло**, 1895 Кінашів — Рогатин.
 „ **Безкровайний Василь**, 1897 Кололиця — Густиня.
 „ **Білонський Василь**, 1896 Поточиска — Городенка.
 „ **Бобенок Василь**, 1897 Раківчик — Коломия.
 „ **Бандура Гриць**, 1896 Кінашів — Рогатин.
 „ **Боднар Василь**, 1897 Заланів — Рогатин.
 „ **Бочко Матвій**, 1896 Суботів — Станіславів.
 „ **Бойчук Василь**, 1897 Заланів — Рогатин.
 „ **Болонний Василь**, 1898 Тустановичі — Дрогобич.
 „ **Будурович Гаврило**, 1889 Березів — Печенжин.
 „ **Бурко Степан**, 1897 Скоморохи Старі — Рогатин.
 „ **Вербовський Іван**, 1893 Молодотин — Печенжин.
 „ **Вишніський Михайло**, 1893 Лукавець — Вижниця.
 „ **Волошин Андрій**, 1895 Лашки Заванні — Рудки.
 „ **Вольник Василь**, 1895 Боянець — Жовква.
 „ **Воробчак Микола**, 1897 Станіславів.
 „ **Воробчак Осип**, 1893 Підгородів — Станіславів.
 „ **Ворона Микола**, 1898 Зазулі — Золочів.
 „ **Гарнаш Микола**, 1894 Слободка — Косів.
 „ **Гадупля Петро**, 1895 Бачів — Перемішляни.
 „ **Галчук Олекса**, 1897 Жабе — Косів.
 „ **Гасій Михайло**, 1892 Скоморохи — Рогатин.
 „ **Гени Володимир**, 1894 Скоморохи — Рогатин.
 „ **Геналь Михайло**, 1894 Липиця Горішня — Рогатин.
 „ **Герцюк Василь**, 1894 Кути Старі — Косів.
 „ **Глуховецький Михайло**, 1896 Піски — Львів.
 „ **Градівський Осип**, 1883 Лапшин — Бережани.
 „ **Гадомський Іван**, 1898 Коношич — Рогатин.
 „ **Гой Володимир**, 1893 Рогатин.
 „ **Греник Петро**, 1894 Річка — Косів.
 „ **Данькович Володимир**, 1896 Майдан — Станіславів.
 „ **Демчук Петро**, 1899 Городенка.
 „ **Демид Юра**, 1898 Нагірня — Заліщиці.
 „ **Дзівульський Микола**, 1896 Корчирин — Бучач.
 „ **Дзубановський Юліан**, 1894 Угорці — Золочів.
 „ **Дивояк Гриць**, 1889 Кобани — Косів.
 „ **Дуфанець Андрій**, 1893 Вербуж — Львів.
 „ **Дякович Михайло**, 1897 Лісники — Бережани.
 „ **Зіль Олекса**, 1898 Божиків — Підгайці.
 „ **Зрайко Семен**, 1894 Іванів Горішня — Тернопіль.
 „ **Ільків Кость**, 1898 Коношич — Рогатин.
 „ **Івавра Микола**, 1895 Лапшин — Бережани.
 „ **Іваницький Гриць**, 1896 Іваниці — Радехів.
 „ **Іваницька Степан**, 1896 Шулятин Велик — Підгайці.
 „ **Ішчук Іван**, 1894 Річка — Косів.
 „ **Ішук Степан**, 1894 Прусин — Сокаль.
 „ **Ішуків Степан**, 1894 Мозолівка — Підгайці.
 „ **Іозин Гриць**, 1894 Яблонів — Рогатин.
 „ **Іоаннінський Станіслав**, 1897 Снас — Старий Самбір.
 „ **Іоанновський Василь**, 1896 Рудинці — Жидачів.
 „ **Іолчук Кидіф**, 1895 Річка — Косів.
 „ **Іошак Микола**, 1894 Москалівка — Косів.
 „ **Іривій Іван**, 1895 Яківці — Тернопіль.
 „ **Ікузі Іван**, 1893 Лапшин — Бережани.
 „ **Іуктяк Остап**, 1898 Гайворонка — Підгайці.
 „ **Іапінський Яків**, 1897 Дога — Товмач.
 „ **Ілекій Гриць**, 1892 Лашки Долішні — Бібрка.
 „ **Іліберспатер Макс**, 1889 Володимирці — Жидачів.
 „ **Ілішніський Петро**, 1897 Мозолівка — Підгайці.
 „ **Ілюбезний Іван**, 1893 Володимирці — Жидачів.
 „ **Ілуцок Василь**, 1894 Жабе — Косів.
 „ **Імаксичак Іван**, 1895 Баличів — Коломия.
 „ **Імаревич Михайло**, 1896 Підберізці — Львів.
 „ **Імаруш Пилип**, 1895 Поменята — Рогатин.
 „ **Імарянчук Кость**, 1898 Вашківці — Буковина.
 „ **Імедведок Микола**, 1897 Годи — Коломия.
 „ **Імедвід Юрко**, 1894 Пустомити — Львів.
 „ **Імельник Андрій**, 1890 Княже — Золочів.
 „ **Іметрипула Семен**, 1896 Ульківка — Сокаль.
 „ **Іминтеї Іван**, 1899 Городище Король — Бібрка.
 „ **Іминтеї Федь**, 1892 Озірна — Зборів.
 „ **Імханків Василь**, 1895 Рай — Бережани.

стр. **Імойсевич Іван**, 1895 Лісники — Бережани.
 „ **Інаконський Ярослав**, 1898 Урмань — Боржани.
 „ **Інапеліський Павло**, 1896 Ступки — Тернопіль.
 „ **Інолін Степан**, 1900 Лоца — Печенжин.
 „ **Ініжиневич Теодор**, 1896 Стрілсьця Нові — Бібрка.
 „ **Ініжиневич Теодор**, 1895 Naścacia — Тернопіль.
 „ **Історвський Максим**, 1895 Березівці Вел. — Тернопіль.
 „ **Іпачовський Микола**, 1897 Завадка — Закарпаття.
 „ **Іпалажинець Іван**, 1894 Шулятин — Підгайці.
 „ **Іпашевич Іван**, 1895 Кінашів — Рогатин.
 „ **Іперегієцький Тимко**, 1898 Россохатець — Підгайці.
 „ **Іпідгурський Михайло**, 1895 Заланів — Рогатин.
 „ **Іпідгурський Тимко**, 1898 Россохатець — Підгайці.
 „ **Іпів Олекса**, 1898 Турецький — Старий Самбір.
 „ **Іпроскура Лука**, 1897 Біла — Тернопіль.
 „ **Іроманшин Іван**, 1893 Заланів — Рогатин.
 „ **Іроманюк Осип**, 1897 Княже — Золочів.
 „ **Ісавчин Михайло**, 1895 Східниця — Дрогобич.
 „ **Ісавута Андрій**, 1896 Стрілська Нові — Бібрка.
 „ **Ісаві Іван**, 1895 Іцків — Підгайці.
 „ **Ісамлоф Павло**, 1896 Саранчунки — Бережани.
 „ **Ісачев Іван**, 1897 Мозолівка — Підгайці.
 „ **Ісвєціцький Гриць**, 1892 Галич — Підгайці.
 „ **Ісєвак Лев**, 1892 Божиків — Підгайці.
 „ **Ісємак Гриць**, 1896 Баян-Березів — Печенжин.
 „ **Іскорупський Михайло**, 1896 Надарина.
 „ **Ісютар Степан**, 1899 Липиця Горішня — Рогатин.
 „ **Ісємоніс Павло**, 1896 Тернопіль.
 „ **Іскробан Теодор**, 1892 Бабухів — Рогатин.
 „ **Іслобода Теодор**, 1898 Урмань — Бережани.
 „ **Ісморанюк Михайло**, 1894 Глібовичі Лісні — Коломия.
 „ **Ісєвак Микола**, 1895 Іцків — Підгайці.
 „ **Ісєшин Михайло**, 1894 Березівці Велика — Тернопіль.
 „ **Ісєщинський Семен**, 1892 Рейнарявка — Золочів.
 „ **Ісструманчук Федь**, 1892 Россохатець — Підгайці.
 „ **Ісєрпелівець Іван**, 1894 Суботів — Станіславів.
 „ **Ісєнар Михайло**, 1897 Лісники — Бережани.
 „ **Ісєпузак Микола**, 1892 Космак — Печенжин.
 „ **Ісєроніс Василь**, 1895 Саджавка — Надарина.
 „ **Ісєрунський Яків**, 1895 Кавсько — Стрий.
 „ **Ісєдорик Гриць**, 1895 Крипос — Станіславів.
 „ **Ісєдорик Юрко**, 1895 Крипос — Станіславів.
 „ **Ісєдорик Семен**, 1895 Крипос — Станіславів.
 „ **Ісєдорик Василь**, 1895 Підгородів — Станіславів.
 „ **Ісєдюк Яків**, 1895 Гаврилівка — Надарина.
 „ **Ісєндії Василь**, 1896 Дикині — Рогатин.
 „ **Ісєхнин Юрко**, 1896 Кінашів — Рогатин.
 „ **Ісєхомяк Василь**, 1898 Верхня — Калуш.
 „ **Ісєхудий Мирон**, 1896 Пальчинці — Збарж.
 „ **Ісєхович Юра**, 1894 Коростів — Сколе.
 „ **Ісєчуневич Андрій**, 1898 Романів — Бібрка.
 „ **Ісєшечук Василь**, 1889 Марієвка — Печенжин.
 „ **Ісєштрук Михайло**, 1888 Річка — Косів.
 „ **Ісєшлемєвич Омельян**, 1895 Сєрадринці — Городенка.
 „ **Ісєщербанко Семен**, 1894 Поточиска — Городенка.
 „ **Ісєрячук Андрій**, 1898 Матіївці — Коломия.
 „ **Ісєрячук Лукін**, 1896 Річка — Косів.
 „ **Ісєрябовський Михайло**, 1896 Кінашів — Рогатин.
 „ **Ісєрема Михайло**, 1893 Рай — Бережани.
 „ **Ісєрема Іван**, 1898 Лапшин — Бережани.

7. СОТНЯ.

пор. **Левицький Омельян** д-р, 1875 Коломия.
 чет. **Гнатевич Богдан**, 1894 Кольбушова.
 „ **Добринський Агатон**, 1894 Зносна — Львів.
 „ **Целяк Іван**, 1884 Хишевичі — Рудки.
 хор. **Тушальський Іван**, 1892 Переволочина — Золочів.
 пхор. **Іванців Василь**, 1893 Сторонібаби — Золочів.
 „ **Каратинський Роман**, 1893 Григорів — Бучач.
 „ **Розульський Лев де Ноїна**, 1889 Жолчів — Рогатин.
 ст. дес. **Капарний Андрій**, 1895 Біла — Тернопіль.
 „ **Романшин Василь**, 1896 Глібовичі Великий — Тернопіль.
 „ **Філь Юрій**, 1889 Винники — Львів.
 дес. **Вашук Корнелі**, 1893 Глібовичі Великі — Бібрка.
 „ **Кваснон Олекса**, 1895 Молоділля — Товмач.
 „ **Кордбанюк Антін**, 1894 Марієвка — Печенжин.
 „ **Кузьмович Степан**, 1893 Тернопіль.
 „ **Михайлович Павліна**, 1877 Ганачів — Перемішляни.
 „ **Ожевич Павло**, 1897 Кінашів — Рогатин.
 „ **Томяк Броніслав**, 1892 Мартинів Новий — Рогатин.

дес. Цюпак Василь, 1895 Корнів — Городенка.
 віст. Борчук Іван, 1897 Жадюв — Сторожинець.
 Бонюк Юрій, 1894 Серафінці — Городенка.
 Гнатчук Олекса, 1896 Балінці — Коломия.
 Дерюн Карло, 1877 Городиця — Густатин.
 Дзюба Василь, 1895 Борбівці — Золочів.
 Зошук Сильвестер, 1897 Козова — Березжани.
 Костинюк Василь, 1894 Снятин.
 Крижанівський Степан, 1899 Серафінці — Городенка.
 Крипний Василь, 1896 Вербів — Підгайці.
 Лісовець Семен, 1893 Побужани — Камінька Струм.
 Минітюк Василь, 1894 Пенчиківці.
 Омелянчук Микола, 1892 Криве — Радехів.
 Садовський Євген, 1898 Бірки Великі — Тернопіль.
 Харанюк Микита, 1894 Туликівці — Снятин.
 Шеремета Петро, 1897 Пуків — Рогатин.
 стр. стр. Гапій Омелян, 1894 Сапова — Підгайці.
 Деліку Лука, 1896 Серафінці — Городенка.
 Забоїський Петро, 1896 Стрильче — Городенка.
 Іванюк Володимир, 1897 Отинія — Товмач.
 Коваль Петро, 1899 Шавиця — Рава Руска.
 Копчук Іван, 1898 Заорія — Косів.
 Кузів Олекса, 1895 Нагірника — Бучач.
 Мерчук Павло, 1894 Поморани — Зборів.
 Олександрук Трофім, 1895 Дунурів — Снятин.
 Ригайло Гринь, 1895 Вербів — Підгайці.
 Слободян Семен, 1892 Хлібичини — Снятин.
 Тираський Дмитро, 1897 Торки — Перемішляни.
 Цимбалістий Іван, 1892 Болшеві — Рогатин.
 Шавинський Осип, 1894 Зеланівці — Рогатин.
 Яремківч Теодозій, 1894 Ілваче — Теребовля.
 Яремківч Мирон, 1898 Львів.
 стр. Аронець Данило, 1894 Видинівці — Снятин.
 Бабек Гринь, 1895 Дусанівці — Перемішляни.
 Баяда Семен, 1893 Вербів — Львів.
 Балійський Михайло, 1898 Лопушине — Самбір.
 Балуць Іван, 1896 Колоколівці — Рогатин.
 Білюк Михайло, 1898 Косів Старий — Косів.
 Білінький Гринь, 1898 Конохівці — Стрий.
 Бірман Василь, 1899 Вазова — Жовква.
 Бонезюк Степан, 1894 Камінька Мава — Коломия.
 Бордун Микола, 1896 Корелічівці — Перемішляни.
 Брудун Іван, 1896 Вербів — Березжани.
 Брик Іван, 1896 Конохівці — Стрий.
 Брик Микола, 1896 Конохівці — Стрий.
 Ватулян Ільо, 1894 Бачівці — Перемішляни.
 Вивка Микола, 1895 Яблонівці — Рогатин.
 Вітовач Іван, 1886 Станимівці — Перемішляни.
 Вовчак Василь, 1894 Фрага — Рогатин.
 Войцківський Іван, 1896 Рокшині — Березжани.
 Вульчин Матавій, 1897 Підмхайліяці — Рогатин.
 Гарасник Олекса, 1895 Вербів — Підгайці.
 Гошовський Семен, 1894 Тростянець — Долина.
 Гриньорійчук Марко, 1895 Видинівці — Снятин.
 Грушецький Василь, 1895 Яблонівці — Рогатин.
 Данилюк Іван, 1895 Торговиця — Товмач.
 Димтерю Гринь, 1898 Підберізці — Львів.
 Димтерю Гаврило, 1896 Трив — Коломия.
 Димтерю Феда, 1894 Трив — Коломия.
 Димтрія Іван, 1895 Підмхайліяці — Рогатин.
 Димтрія Іван, 1898 Підмхайліяці — Рогатин.
 Довганюк Іван, 1898 Чортовець — Городенка.
 Дулемба Михайло, 1896 Сорони Львівські — Львів.
 Дуляк Михайло, 1895 Наугоушівці — Дрогобич.
 Жиналюк Іван, 1895 Красноліва — Косів.
 Заболотний Степан, 1895 Суботів — Станіславів.
 Зазуляк Михайло, 1897 Тернопіль.
 Заклинський Мирон, 1894 Станіславів.
 Зеленецький Петро, 1894 Хохонівці — Рогатин.
 Зліньський Мартин, 1894 Ферлія — Рогатин.
 Йозефович Степан, 1897 Скомоорохи Нови — Рогатин.
 Іванюк Василь, 1895 Якіяці — Жидачів.
 Івацькі Михайло, 1892 Коростівці — Рогатин.
 Івацькі Феда, 1896 Вербів — Березжани.
 Касперський Остап, 1895 Білка Шляхоцька — Львів.
 Качуляк Василь, 1894 Трофанівка — Коломия.
 Кіндраський Михайло, 1896 Угорники — Товмач.
 Кнуга Василь, 1895 Ферлія — Рогатин.
 Копчук Іван, 1896 Яворівці — Косів.
 Котурляш Семен, 1889 Кійданці — Коломия.

стр. Крущик Микола, 1895 Яблонівці — Рогатин.
 Кузьмів Гринь, 1898 Полюхівці — Перемішляни.
 Кулба Микола, 1896 Подусілина — Перемішляни.
 Кушин Іван, 1897 Судова Вишня.
 Кучер Петро, 1897 Літатини — Березжани.
 Лапчинський Ярослав, 1900 Ладинці — Тернопіль.
 Лілик Феда, 1893 Гербутивці — Рогатин.
 Лопадчук Яків, 1891 Зелене — Мадярини.
 Луца Євген, 1895 Грабовець — Богородчани.
 Магдій Яків, 1894 Швайківці — Підгайці.
 Мазуревич Роман, 1894 Мишенівці — Старий Самбір.
 Малюк Олекса, 1893 Якіяці — Жидачів.
 Максимчук Феда, 1889 Новоселівці — Снятин.
 Малюк Гринь, 1893 Якіяці — Жидачів.
 Марків Петро, 1895 Викторівка — Березжани.
 Матавій Степан, 1897 Конохи — Березжани.
 Мацяк Феда, 1898 Львів.
 Магшталір Гринь, 1894 Лядьке Шляхоцька — Товмач.
 Магшталір Тома, 1897 Гайворонка — Підгайці.
 Медвідь Михайло, 1897 Яблонівці — Рогатин.
 Медвідь Феда, 1897 Яблонівці — Рогатин.
 Мironюк Гринь, 1895 Красноліва — Косів.
 Михайляшин Михайло, 1896 Княшиці — Рогатин.
 Михайльчук Михайло, 1896 Галадівці — Коломия.
 Нагірний Василь, 1897 Корелічівці — Перемішляни.
 Нагірний Микола, 1896 Яблонівці — Рогатин.
 Нагірний Степан, 1897 Яблонівці — Рогатин.
 Наглер Симо, 1889 Віденівці.
 Накельський Петро, 1895 Якіяці — Жидачів.
 Нефрук Василь, 1896 Кобаки — Косів.
 Олексюк Юрій, 1896 Видинівці — Снятин.
 Ониско Василь, 1897 Гайворонка — Підгайці.
 Онискевич Іван, 1896 Хишівчівці — Рудки.
 Оралевський Микола, 1896 Дусанівці — Перемішляни.
 Осецький Михайло, 1892 Підмхайліяці — Рогатин.
 Парашук Михайло, 1891 Тихівці — Городенка.
 Перелічка Паньоло, 1894 Хохонівці — Рогатин.
 Петришин Петро, 1894 Лашки Муровані — Львів.
 Пиливеч Михайло, 1892 Серники Долішні — Рогатин.
 Полінонь Юрій, 1888 Рибинці — Косів.
 Посуняк Іван, 1893 Іллінці — Снятин.
 Пронюк Микола, 1892 Іллінці — Снятин.
 Романюк Степан, 1897 Ферлія — Рогатин.
 Сараб Дмитро, 1896 Яблонівці — Рогатин.
 Селегін Павло, 1895 Липиця Долішня — Рогатин.
 Скомоорохи Роман, 1896 Поліщівці — Чортків.
 Співенький Василь, 1898 Пуків — Рогатин.
 Сметанюк Іван, 1894 Рогина — Коломия.
 Соломійчук Сава, 1895 Ромнівці — Снятин.
 Сорочанський Андрій, 1891 Залуче — Коломия.
 Сорчак Юра, 1897 Мишині — Пенчиківці.
 Стац Остап, 1900 Камінька — Санківці.
 Стаціон Іван, 1894 Юрківчівці — Золочів.
 Стець Феда, 1896 Зарванівці — Підгайці.
 Стефанюк Дмитро, 1897 Торговиця Пів. — Городенка.
 Струхманчук Барто, 1891 Роскошоатець — Підгайці.
 Теленю Михайло, 1895 Бачівці — Перемішляни.
 Теленю Василь, 1896 Подусілина — Перемішляни.
 Тенюх Кирило, 1894 Мельничівці — Жидачів.
 Ткалюк Микола, 1894 Липинці — Березжани.
 Тяць Іван, 1897 Волківці — Перемішляни.
 Тодорук Михайло, 1897 Княже — Снятин.
 Томащук Микола, 1894 Ясенівці — Косів.
 Томяк Ільо, 1896 Іллінці — Снятин.
 Турець Олекса, 1899 Конохівці — Стрий.
 Угляр Атаназій, 1894 Смодинці — Косів.
 Ушинець Пилип, 1875 Коростівці — Сколе.
 Фарилюк Микола, 1892 Прибулівці — Товмач.
 Федюк Антін, 1897 Поточиська — Городенка.
 Філюк Іван, 1893 Корелічівці — Перемішляни.
 Хмель Семен, 1895 Хохонівці — Рогатин.
 Хомин Сергій, 1898 Пристань — Жовква.
 Хранівський Микола, 1894 Липиця Долішня — Рогатин.
 Черчук Захарій, 1899 Туликівці — Снятин.
 Чехидин Михайло, 1899 Конохівці — Стрий.
 Шагдин Михайло, 1896 Черніхівці — Тернопіль.
 Шевчук Петро, 1897 Видинівці — Снятин.
 Шарворон Іван, 1885 Садовжачка — Недевінці.
 Шувальський Василь, 1896 Стецова — Снятин.
 Юнк Іван, 1899 Гірне — Стрий.

стр. Яремко Ілько, 1894 Юрківці — Застава (Буковина).
" Яківа Гринь, 1897 Гірне — Стрий.

8. СОТНЯ.

пор. Будзинівський Осип, Станіславів.
хор. Максимашин Іван, 1895 Ременів — Львів.
" Соколовський Юліян, 1895 Стратин — Рогатин.
" Чернявський Олександр, 1888 Сасів — Золочів.
пхор. Білоус Іван, 1893 Путятинці — Рогатин.
" Бочан Дмитро, 1894 Гайворонка — Підгайці.
" Тимот Іван, 1896 Красне — Золочів.
дес. Грабар Олександр, 1896 Бутини — Жовква.
" Діків Олександр, 1895 Князівське — Долина.
" Лисович Семен, 1894 Грибівичі — Львів.
" Пачеха Гриць, 1897 Хишівичі — Рудки.
" Чорненький Микола, 1896 Дорошів Малий — Жовква.
віст. Бранець Тома, 1897 Любеля — Жовква.
" Вовк Василь, 1896 Яблоніака — Камінка.
" Голіньський Едуард, 1893 Львів.
" Гурський Гриць, 1894 Скаварява — Жовква.
" Дадак Михайло, 1895 Іванівці — Жидачів.
" Коритко Михайло, 1891 Заланів — Рогатин.
" Кривошанський Михайло, 1895 Жоринсьяка — Городок.
" Манійш Адам, 1895 Ілліничі — Вашиці.
" Радочич Василь, 1894 Комарно — Рудки.
" Щепанівнич Гриць, 1891 Купнівці — Рудки.
ст. стр. Войцїцький Василь, 1893 Судова Вишня — Мостиська.
" Драганюк Онуфер, 1891 Волківці — Снятин.
" Космина Василь, 1895 Пукив — Рогатин.
" Кужмяк Антін, 1891 Боліничі — Сокаль.
" Кузар Ярема, 1894 Бартичі — Золочів.
" Люба Михайло, 1897 Пйіло — Калуш.
" Шургалюк Яків, 1890 Вербїж — Коломия.
стр. Бабїчюк Андрій, 1897 Вербїж — Коломия.
" Базеяк Омелян, 1896 Жовква.
" Бакай Юрко, 1894 Князівдвїр — Печенїжин.
" Баківський Гриць, 1894 Стрїльська Нова — Бібрка.
" Банак Петро, 1894 Підберізіці — Львів.
" Бєзєга Василь, 1898 Волосинька — Сколе.
" Бєлей Михайло, 1893 Болшїці — Рогатин.
" Бербенчук Микола, 1893 Космач — Печенїжин.
" Березний Федь, 1894 Купнівчї — Рудки.
" Березний Михайло, 1894 Купнівчї — Рудки.
" Білоус Іван, 1893 Рогатин.
" Бойчук Іван, 1895 Винники — Львів.
" Бочан Іван, 1894 Мозолїака — Підгайці.
" Бочан Ілько, 1897 Гайворонка — Підгайці.
" Бочан Луць, 1894 Гайворонка — Підгайці.
" Бочан Стах, 1897 Гайворонка — Підгайці.
" Бурніло Микола, 1895 Подуєїнсьяка — Перемишляни.
" Василія Петро, 1897 Милатин Ст. — Камінка Струм.
" Вєдрий Петро, 1898 Лисиничі — Львів.
" Вєдолий Тимас, 1897 Лапчин — Бережани.
" Волучи Михайло, 1895 Марїямпіль — Станіславів.
" Волошин Петро, 1891 Костїльничі — Рудки.
" Гаєрляк Іван, 1898 Корналовичі — Самбір.
" Гаміш Кирило, 1897 Кїданів — Бучач.
" Гаранюк Семен, 1895 Ясенів — Броди.
" Головатий Ілько, 1894 Германів — Львів.
" Гук Іван, 1890 Вільшаньця — Золочів.
" Гуцало Іван, 1895 Рїсна Польська — Львів.
" Граб Андрій, 1897 Зашків — Львів.
" Гриньчук Гриць, 1893 Дмитровичі — Мостиська.
" Дайчак Михайло, 1898 Носїці — Тернопіль.
" Дація Степан, 1897 Гордиця — Самбір.
" Дручик Микола, 1897 Брустурн — Косів.
" Дулеба Василь, 1897 Брустурн — Косів.
" Залуєжний Аугїн, 1896 Лїсничі — Бережани.
" Зарцицький Собно, 1897 Ворка — Рава Руська.
" Заставецький Ілько, 1897 Воля Вісоцька — Жовква.
" Іванішин Михайло, 1896 Скоморохи Старі — Рогатин.
" Ігнатюк Яків, 1895 Яворів — Перемишляни.
" Катчалоба Михайло, 1890, 1895 Біло — Перемишляни.
" Катанька Олександр, 1895 Яниця — Станіславів.
" Кашавка Микола, 1899 Брустурн — Косів.
" Кирилюк Петро, 1898 Лука.
" Кисїль Іван, 1897 Воля Вісоцька — Жовква.
" Кїтлак Михайло, 1897 Гірне — Стрий.
" Клас Володимир, 1894 Судова Вишня — Мостиська.

стр. Ковальчук Іван, 1900 Станіславів.
" Король Іван, 1893 Кудиничі — Жалі.
" Корпанюк Микола, 1895 Яс.
" Космина Василь, 1898 Черне — Рогатин.
" Козачок Василь, 1900 Розгірче — Стрий.
" Коцюмбас Іван, 1892 Бібрка.
" Кошик Михайло, 1892 Львів.
" Крулик Лев, 1895 Пукив — Рогатин.
" Крушельницький Олександр, 1899 Устрики Дол. — Устрики.
" Кубар Осип, 1899 Конькольник — Рогатин.
" Кудла Петро, 1896 Шумалин — Підгайці.
" Кулєба Федь (Яцька), 1899 Підкрїв — Бібрка.
" Куренда Микола, 1894 Кути — Золочів.
" Кухта Юрко, 1893 Васючїн — Рогатин.
" Леа Петро, 1894 Майїничі — Самбір.
" Левуш Микола, 1893 Славятин — Підгайці.
" Лєсик Осип, 1895 Ілїничі — Снятин.
" Лотин Дмитро, 1898 Жовква.
" Лотут Мартин, 1896 Чернів — Рогатин.
" Макарьський Ярослав, 1892 Вишатичі — Перемишль.
" Малєцький Проць, 1895 Вербїж — Коломия.
" Марнян Микола, 1895 Купнівчї — Рудки.
" Мєнчинський Юрко, 1897 Липиця Долїшня — Рогатин.
" Мирон Василь, 1896 Залука — Станіславів.
" Мирон Павло, 1894 Залука — Станіславів.
" Михайлюк Марин, 1896 Острів — Камінка.
" Мохрий Степан, 1899 Липиця Горїшня — Рогатин.
" Мота Іван, 1891 Лїсєвичі — Львів.
" Моцький Василь, 1893 Озернян — Рогатин.
" Мурин Іван, 1894 Заланів — Рогатин.
" Навроцький Максим, 1897 Залука — Станіславів.
" Навроцький Микола, 1894 Залука — Станіславів.
" Недопальський Гєрїло, 1891 Чернихів — Тернопіль.
" Нєстер Степан, 1893 Завїжжє — Броди.
" Памїш Петро, 1898 Корналовичі — Самбір.
" Памїш Тома, 1897 Стрий.
" Пащин Михайло, 1897 Підгороднє — Рогатин.
" Пєлєшак Микола, 1899 Малковичі — Перемишль.
" Плиторак Юра, 1897 Космач — Печенїжин.
" Погорільний Петро, 1893 Кривє — Бережани.
" Портяк Михайло, 1897 Жабе — Косів.
" Посполїта Матїїв, 1894 Скаварява — Золочів.
" Поцула Іван, 1898 Коринчї — Самбір.
" Проць Іван, 1897 Куровичі — Перемишляни.
" Самїяло Олександр, 1896 Чернів — Рогатин.
" Самлара Павло, 1896 Подуєїнсьяка — Перемишляни.
" Свїстельницький Тимко, 1893 Блудиничі — Станіславів.
" Семчук Степан, 1893 Замочок — Жовква.
" Семчук Іван, 1894 Торговиця — Талєвч.
" Сенішин Іван, 1898 Лавочнє — Сколе.
" Середницький Михайло, 1892 Сорочин Щир. — Львів.
" Сидорчак Петро, 1898 Волосинька — Сколе.
" Сирватка Іван, 1894 Снович — Золочів.
" Сирляк Франко, 1899 Дїбринів — Рогатин.
" Сирівка Василь, 1895 Синьдївичі — Сколе.
" Скаловч Михайло, 1893 Гнїздичів — Жидачів.
" Сорочан Петро, 1897 Тернопіль.
" Сорочинський Осип, 1893 Крилос — Станіславів.
" Стецїн Степан, 1894 Гнїзцава — Терєбовля.
" Стецько Петро, 1894 Купнівчї — Рудки.
" Стороцьку Іван, 1898 Липиця Долїшня — Рогатин.
" Струганів Федь, 1897 Синєвідськє — Сколе.
" Сузар Іван, 1898 Стрий.
" Тимовський Микола, 1899 Липиця Долїшня — Рогатин.
" Урїннюк Михайло, 1895 Кути Старі — Косів.
" Федорак Микола, 1896 Лича — Печенїжин.
" Фїляк Дмитро, 1895 Микулчин — Надєврїна.
" Фотулуцьку Адам, 1897 Князівдвїр — Печенїжин.
" Цимбалїстий Іван, 1897 Буськ — Камінка.
" Чайківський Михайло, 1896 Заланів — Рогатин.
" Чага Петро, 1894 Князівдвїр — Печенїжин.
" Чєвратцький Микола, 1895 Лїсничі — Бережани.
" Чубатий Іван, 1897 Сєнїквї — Залїщичи.
" Чук Онуфер, 1894 Солонка — Львів.
" Шевчичин Петро, 1896 Дєрїцї — Бережани.
" Шєвчук Петро, 1891 Сєнїквї — Залїщичи.
" Шнєгєта Михайло, 1894 Поплавин — Рогатин.
" Штєпований Микола, 1897 Вербїж — Бережани.
" Юник Семен, 1893 Гірне — Стрий.
" Янубєвський Петро, 1893 Кїнашів — Рогатин.

стр. Яремійчук Петро, 1899 Львів.
" Яцишин Іван, 1896 Лісник — Бережани.

ТЕХНІЧНА СОТНЯ.

хор. Сіян Іван д-р, 1887 Ляшки Мур. — Львів.
підр. Алексєвич Тадей, 1891 Наварія — Львів.
" Баран Евстахій, 1893 Львів.
" Квас Осип, 1891 Львів.
" Клиш Василь, 1896 Батятичі — Жовква.
дос. Жовнірчук Дмитро, 1892 Хлібинці Пільний — Снятин.
" Захарчишин Осип, 1896 Перволока — Бучач.
" Нинифорук Стефан, 1893 Джурів — Снятин.
" Шелепо Осип, 1893 Тернопіль.
віст. Берній Іван, 1895 Журів — Рогатин.
" Білас Микола, 1893 Викоти — Самбір.
" Григорук Степан, 1894 Обертин — Городенка.
" Проць Яким, 1891 Скіданці — Дрогобич.
" Савчук Василь, 1896 Джурів — Снятин.
" Сумарук Василь, 1893 Соколівка — Косів.
" Федорійчук Денис, 1890 Тростанець — Снятин.
" Ясіньскій Василь, 1896 Жабе — Косів.
ст. стр. Батир Олекса, 1893 Парице — Надвірня.
" Бернин Яків, 1896 Лясиччі — Стрий.
" Богусєвич Гриць, 1889 Підмакшиці — Калуш.
" Босчко Михайло, 1895 Монастирське — Косів.
" Борк Гриць, 1891 Дорошів М. — Жовква.
" Генки Михайло, 1896 Березів Віжний — Печеніжини.
" Іваніло Іван, 1892 Черче — Рогатин.
" Лехуш Василь, 1894 Воля Якубова — Дрогобич.
" Марусяк Микола, 1894 Ясенів Горішний — Косів.
" Петрійчук Гриць, 1897 Соколівка — Косів.
стр. Бабак Юрко, 1893 Пукасівка — Станіславів.
" Бай Микола, 1895 Нараїв — Бережани.
" Баранюк Дмитро, 1883 Город — Косів.
" Білецький Євген, 1897 Завалів — Підгайці.
" Білоголова Михайло, 1896 Серафинці — Городенка.
" Бойко Іван, 1892 Божкивіч — Підгайці.
" Борис Іван, 1897 Смодино — Косів.
" Бужанко Микола, 1891 Ямниця — Станіславів.
" Буркєвич Марія, 1894 Куроплатинки — Рогатин.
" Василішин Осип, 1892 Божкивіч — Підгайці.
" Василь Іван, 1893 Кути — Золочів.
" Вербицький Михайло, 1893 Залуче — Коломия.
" Вігнаняк Гриць, 1895 Сопів — Коломия.
" Возків Іван, 1894 Ясенців Сільна — Дрогобич.
" Возчук Іван, 1894 Єзуїтів — Станіславів.
" Водвуд Кость, 1894 Шумляни — Підгайці.
" Воловач Степан, 1894 Пукив — Рогатин.
" Галак Ілько, 1881 Козубинці — Густиня.
" Ганович Микола, 1896 Якіївці — Жиддачі.
" Гарала Дмитро, 1894 Винники — Львів.
" Гладий Осип, 1895 Стрєтанія — Львів.
" Голяс Омелян, 1899 Ужгород.
" Габа Іван, 1895 Кути — Золочів.
" Гець Лев, 1896 Львів.
" Гой Андрій, 1892 Туркотин — Перемишляни.
" Гурльовський Михайло, 1897 Дусанів — Перемишляни.
" Гуряк Степан, 1892 Вишнівачі — Підгайці.
" Данилюк Танас, 1895 Новоселівці — Снятин.
" Деревляний Микола, 1897 Корєлчи — Перемишляни.
" Димлюський Гриць, 1895 Мельничі — Жиддачі.
" Днів Михайло, 1895 Болушівці — Рогатин.
" Жупник Микола, 1894 Рунигори — Печеніжини.
" Зелєвчук Михайло, 1897 Жабе — Косів.
" Кабиш Василь, 1894 Монастирське — Косів.
" Кавка Микола, 1894 Єзуїтів — Станіславів.
" Каралаб Михайло, 1896 Балінці — Коломия.
" Качалаба Іван, 1894 Задєрє — Перемишляни.
" Кянтюк Михайло, 1889 Ляшки Мур. — Львів.
" Кикитя Михайло, 1893 Снятин.
" Княль Онуфрій, 1894 Слобода Золота — Бережани.
" Ковальський Осип, 1896 Дришівці — Бережани.
" Козина Михайло, 1893 Мєнчівці — Бережани.
" Копляк Олекса, 1897 Станіславів.
" Конопла Сенко, 1897 Підніче — Рогатин.
" Коцюк Володимир, 1895 Мухавка — Чортків.

стр. Костюк Іван, 1897 Слобідка Лісна — Коломия.
" Крижанівський Онуфрій, 1893 Кринос — Станіславів.
" Кулачковський Адам, 1897 Мишків — Заліщици.
" Кулик Гриць, 1896 Тарнавка — Жиддачі.
" Куцєла Михайло, 1894 Боднарів — Станіславів.
" Куцик Михайло, 1895 Стриганці — Бережани.
" Кушніренко Дмитро, 1896 Ямниця — Станіславів.
" Лабачук Михайло, 1894 Брустури — Косів.
" Лещук Микола, 1893 Лєпшин — Бережани.
" Лизак Петро, 1889 Якіївці — Жиддачі.
" Ликтей Іван, 1889 Тростанець — Бережани.
" Луцик Микола, Поточинське — Городенка.
" Луцук Василь, 1897 Рожнів — Снятин.
" Магун Гриць, 1892 Єзуїтів — Станіславів.
" Максимів Василь, 1873 Дусанів — Перемишляни.
" Максимюк Юрко, 1893 Ясенів Горш. — Косів.
" Малавій Гриць, 1889 Підгород — Станіславів.
" Масльїйчук Іван, 1896 Черче — Рогатин.
" Мацьків Іван, 1897 Добриляни — Дрогобич.
" Медведчук Василь, 1899 Річка — Косів.
" Микитюк Іван, 1896 Бучачки — Коломия.
" Михайлюк Василь, 1895 Жукотин — Коломия.
" Миць Гриць, 1897 Дичин — Рогатин.
" Мотрук Дмитро, 1894 Микунілиці — Надвірня.
" Мурський Іван, 1889 Задєрє — Перемишляни.
" Негра Гнат, 1894 Лопушан.
" Нинифорук Стефан, 1895 Джурів — Снятин.
" Нинифорук Стефан, 1897 Рожнів — Снятин.
" Пакоз Іван, 1892 Володимирці — Жиддачі.
" Панашій Володимир, 1895 Носів — Підгайці.
" Пацьків Федір, 1894 Рихтці — Дрогобич.
" Патерин Іван, 1895 Букяків — Жиддачі.
" Пєлєхатий Василь, 1894 Лєпшин — Бережани.
" Перегінєць Микола, 1891 Кинашів — Рогатин.
" Пєзаристий Василь, 1894 Заєрє — Рогатин.
" Підгайний Михайло, 1894 Грусичинці — Бібрка.
" Пірус Василь, 1885 Сопогів — Станіславів.
" Плеторяк Петро, 1892 Космак — Печеніжини.
" Пох Василь, 1896 Печеніжини.
" Подубинський Василь, 1895 Дубрівка Р. — Сянік.
" Поник Мартин, 1879 Чертеж — Жиддачі.
" Семєїн Дмитро, 1889 Липиця Долішна — Рогатин.
" Сенішин Микола, 1895 Бережани.
" Сенів Гриць, 1897 Журів — Рогатин.
" Сеньків Дмитро, 1896 Ясенців Сільна — Дрогобич.
" Серафим Іван, 1889 Задубриля — Снятин.
" Снорик Степан, 1898 Вимилівка — Бережани.
" Слюзар Марко, 1892 Липиця Горішна — Рогатин.
" Сокоп Василь, 1895 Виднів — Жовква.
" Сорич Федір, 1894 Іпас — Коломия.
" Сорока Іван, 1895 Стриганці — Бережани.
" Співак Іван, 1892 Бабухів — Рогатин.
" Стахович Тимко, 1889 Застєвче — Підгайці.
" Суховийський Тома, 1892 Славятин — Підгайці.
" Тимківський Петро, 1890 Березів Нижній — Печеніжини.
" Тимовчан Олекса, 1894 Ляшки Муровані — Львів.
" Тимощин Гриць, 1883 Вербів Віжний — Коломия.
" Тимчишин Микола, 1896 Торгоєвці — Товмач.
" Тинкало Павло, 1893 Яворів — Косів.
" Тупієв Михайло, 1894 Слобода Золота — Бережани.
" Федик Іван, 1896 Мєнчівці — Бережани.
" Фернега Осип, 1898 Журів — Рогатин.
" Фернега Степан, 1896 Журів — Рогатин.
" Хімяк Василь, 1897 Річка — Косів.
" Хрєстинко Пилип, 1897 Голини — Тернопіль.
" Хрєстинюк Ілько, 1896 Озірна — Зборів.
" Чорномудяк Андрій, 1895 Яворів — Косів.
" Чупурійчук Федір, 1890 Ясенів Гор. — Косів.
" Шарабуряк Микола, 1897 Білоберезка — Косів.
" Шкимо Іван, 1897 Вербів — Сокаль.
" Шкідерик Франц, 1894 Шмиглиці — Чортків.
" Шпокало Володимир, 1897 Львів.
" Шпірак Осип, 1894 Марямлівці — Станіславів.
" Шпірак Теофіл, 1894 Марямлівці — Станіславів.
" Шурляток Іван, 1893 Жабе — Косів.
" Юрчишин Михайло, 1893 Рай — Бережани.
" Яворський Заєгон, 1895 Гакачів — Тєрєбовля.
" Ясєвський Василь, 1893 Жабе — Косів.
" Яцьульчак Адам, 1897 Синовідська — Сколе.

Чет. Л. Стрільчук.

Чет. С. Рілецький.

Сот. О. Семенюк.

Чет. С. Николайко.

Пор. П. Франко.

Хор. В. Тарнавський.

Хор. П. Кулай.

Пор. Ю. Гоїв.

Пор. М. Меркун.

Чет. О. Бандера.

Чет. Л. Чубатий.

Чет. К. Третяк.

Хор. М. Петруняк.

Хор. І. Старчук.

Хор. Гринішак.

Чет. Е. Гавалко.

Хор. О. Дяків.

Хор. Т. Витвицький.

Ст. дес. С. Аліман.

Хор. Р. Каратницький.

Хор. Б. Бородайко.

Віст. С. Гураля.

Хор. Р. Леонтович.

Ст. дес. С. Марешко.

Хор. С. Бріль.

Ст. дес. Я. Насс.

Чет. Прокопів.

Сан. хор. М. Німанковський.

Хор. А. Калина.

Хор. К. Бородайко.

Пор. І. Іванець.

Старшини III Курня У. С. С.

Зліва, стоять: чет. Ребець, хор. С. Шеремета, хор. С. Михалевич, хор. С. Велитович, хор. М. Залузний, —, хор. Е. Яворіський, чет. І. Біляч; сидять: чет. Рабій, чет. І. Галушка, пор. С. Іванницький, командант курнія, чет. М. Гальчан, чет. Копляківський.

Хор. Р. Збудовський.

Ст. дес. А. Кірічак.

Віст. Рейтарівський.

Чет. В. С. Черевко.

Ст. стр. Ю. Шепарович.

Хор. М. Чучман.

Дес. В. Ганківський.

Віст. Ю. Герус.

Хор. Л. Коник.

Віст. В. М. Березовський.

Пхор. М. Рачинський.

Пхор. П. Микета.

Хор. І. Коцур.

Дес. Г. Петрічук.

Хор. В. Тисяк.

Хор. З. Яворський.

Стр. В. С. Левіцький.

Група б. У. С. С. з Косівщини 1934 р.

Стоять зліва: Ю. Кошак, С. Галицький, І. Козак, М. Горбоний, В. Ткачук, І. Бочко; сидять: М. Ківчук, М. Бочко, М. Кошак, М. Матійчак.

Віст. О. Легенький.
Згинув під Конохами.

Стр. Ю. Демчук.
Згинув під Конохами.

Група б. старшин У. С. С. у Празі 1921 р.

Сан. чет. Р. Сліпий.

Дес. М. Данилюк.

А. С. Брик, голова.

Д. Минетюк, секретар.

Група Б. У. С. С. в Тернополі 1934 р.

Зліва, стоять: Шаюк, В. Єднаковський, Б. Гіряк, О. Демчук; сидять: д-р Н. Гіряк, І. Когут, Малаховський, Сеньків, М. Никифорок.

Товариство «Українські Січові Стрільці ім. полк. Д. Вітовського у Вінніпегу.

З М І С Т

з надання авторів повномочення редакції.

1. Д-р І. ВАНЕЦЬ, в. пер. У. С. С.	Напередодні світової війни	7
2. В. С. ЛЕНДРАКОВ, в. пер. У. С. С.	Урахований Східні Сербія?	10
3. — — — — —	Перші Вої	19
4. — — — — —	На Балканах	20
5. — — — — —	Моніто	25
6. Д-р Б. ПНАТЕНРА, в. пер. У. С. С.	Від Карпат до Серету	27
7. — — — — —	Сербія?	47
8. — — — — —	Сербія	52
9. — — — — —	Львів	60
10. — — — — —	Висхідні У. С. С.	70
11. М. ГОРЬСОВИЧ, в. пер. У. С. С.	Гуральські Сербія	84
12. Д-р І. ВАНЕЦЬ, в. пер. У. С. С.	Курортники та Комуні	88
13. Д-р Б. ПНАТЕНРА, в. пер. У. С. С.	Влада на Україні	94
14. Д-р Н. ГРИВ, в. пер. У. С. С.	Він У. С. С.	102
15. В. С. ЛЕНДРАКОВ, в. пер. У. С. С.	У. С. С. на Балті	111
16. Г. ГЛАДКОМ, в. пер. С. С.	Східні Сербія?	117
17. Д-р І. ВАНЕЦЬ, в. пер. У. С. С.	Сербська теоретика	121
18. — — — — —	1918—1920	129
19. Польський список І. першу У. С. С.		142
20. Переклади і групи даних У. С. С.		156

В укладанні та вилученні авторів та редакції перекладалися спеціально, історичними працями, які мали на увазі та укладання матеріалів: С. Горька, С. Горька, В. Добровольського, М. Замковського, І. Дуніна (Крестовий), д-ра І. Крижановського, Ф. Кузьма, Р. Курчовського, д-ра Ф. Назарова, д-ра І. Новодворського, д-ра І. Роговського, Ф. Степанів-Давиденко, М. Урбан-Васильєвського, д-ра С. Шустерова, д-ра В. Шуровського; всі ці автори інформаційні праці були зібрані та укладені та матеріалом з Музею Наукової Теоретикої ім. Штепана у Львові.

Автори доповідних звітів: Ю. Будаків, В. Галущак, І. Іванець, Ф. Кузьма, Г. Мейсевич, І. Сидоренко, В. Юрчиш, В. Радзівил, І. Радзівил, М. Урбан-Васильєвський, Т. Пурра.